

FORÆLDRESKABETS FORVENTNINGER

En undersøgelse af fortællinger om foreldreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund

Af Louise Campbell Olsen & Sigrid Bacher Frederiksen
Kandidatafhandling, Socialt Arbejde
Aalborg Universitet, København, marts 2016

Anslag: 232.417

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Forældreskabets forventninger

En undersøgelse af fortællinger om forældreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund

Af Louise Campbell Olsen & Sigrid Bacher Frederiksen

Kandidatafhandling, Socialt Arbejde

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde

Aalborg Universitet, København, marts 2016

Vejleder: Marianne Skytte

Anslag: 232.417

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	6
KAPITEL 1: INDLEDNING	8
PROBLEMFELT	8
<i>Problemformulering</i>	9
<i>Uddybning af problemformulering</i>	9
FORSTÅELSER AF FORÆLDRESKAB	10
<i>Forældreskabstyper, livssyn og livsformer</i>	10
<i>Mødre med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark</i>	14
POSITIONERING AF UNDERSØGELSEN – DEN SVÆRE BALANCEGANG	17
KAPITEL 2: METODOLOGI	18
DET KVALITATIVE LIVSVERDENSINTERVIEW	18
PRÆSENTATION AF INFORMANTER	19
<i>Kontakt til informanter</i>	19
<i>Karakteristik af informanter</i>	20
<i>Anonymisering af informanter</i>	21
FORBEREDELSE TIL INTERVIEWS	24
INTERVIEWSITUATION	25
<i>Fysiske rammer</i>	25
<i>Sproglige udfordringer og transskribering</i>	26
ROLLEN SOM INTERVIEWER.....	27
TIDS BETYDNING FOR INFORMANTERNES UDVIKLINGSHISTORIER.....	29
ANALYSESTRATEGI: MENINGSANALYSE	29
ANALYSENS OPBYGNING	32
TEORETISK RAMME.....	32
KAPITEL 3: ENSOMHED I FORÆLDRESKABET	36
SAVNET TIL FAMILIEN.....	36
<i>Mangel på familier støtte</i>	36
<i>Den familiære støtte som kulturelt funderet</i>	38
UDENFOR DET DANSKSPROGLIGE FELLESKAB.....	40
ISOLATION I ÆGTESKABET	43
<i>Ægteskabsfortællinger</i>	44

<i>Skilsmisssens frihed</i>	47
DELKONKLUSION	50
KAPITEL 4: FORVENTNINGER I FORÆLDRESKABET	52
DET ETNISKE BAGLANDS FORVENTNINGER TIL FORÆLDRESKABET	52
<i>Den selvopofrende mor</i>	52
<i>Stigmaet som fraskilt mor</i>	56
DET REPRODUCEREDE FORVENTNINGSPRES	60
<i>Uddannelsesdrømme</i>	60
<i>Ægtefællekriterier</i>	63
DELKONKLUSION	65
KAPITEL 5: MODSATRETTEDE FORVENTNINGER I FORÆLDRESKABET ..	67
TILPASNING TIL DET DANSKE SAMFUND	67
DEN SVÆRE BALANCEGANG I FORÆLDRESKABET	73
<i>Atypiske mødre</i>	73
<i>At navigere i et krydspres</i>	76
DELKONKLUSION	83
KAPITEL 6: BEVIDSTHED OM EGEN MINORITETSPOSITION.....	85
DEN STEMPELEDE IDENTITET	85
DISTANCERING FRA STEREOTYPIER.....	89
DELKONKLUSION	92
KAPITEL 7: KONKLUSION	93
LITTERATURLISTE	97
BILAG 1: INTERVIEWGUIDE	99
BILAG 2: MENINGSANALYSENS TEMAER.....	101

Abstract

This master thesis explores the narratives of mothers with an ethnical minority background in Denmark. The research question of the thesis is as follows: *How do mothers with an ethnical minority background experience and represent their parenthood, and what kind of challenges do they express in their narratives?*

The thesis is based on twelve qualitative interviews with mothers who have an ethnical minority background and are living in or around Copenhagen. All the women interviewed for the research are born in non-western countries. They have either grown up in Denmark or in the country where they were born and have come to Denmark as adults.

The thesis identifies a number of challenges among the mothers regarding the opportunity to exercise their parenthood. The most distinct finding of the thesis is the expectations of parenthood that the mothers experience from their ethnical community. At the same time, the mothers wish to be acknowledged for their way of exercising their parenthood within the context of the society of the Danish majority. This leaves the mothers with an experience of expectations that are conflicting and which we identify as a severe challenge in their parenthood. The mothers with an ethnical minority background experience to be attached with a stigma as a ‘bad mother’ if they do not live in accordance with the expectations of their parenthood. These conflicting expectations force the mothers to invent different strategies such as lying or hiding their deviant behaviour in order to accommodate to the different norms of parenthood in order to avoid the attachment of a stigma. The use of these strategies underlines how difficult it is for the mothers to navigate in the conflicting expectations but can at the same time be seen as an attempt to cope with and expand the boundaries of their possibilities of exercising their parenthood in Denmark.

The theoretical framework of the thesis is based on different ways of understanding the term parenthood consisting of different outlooks on life – the collectivistic and individualistic – and different forms of organising family life and finally different ideal types of parenting. We use the stigma theory by Erving Goffman and the way Simon Østergaard Møller interprets this to understand the expectations that the mothers have to cope with and the impact these expectations have on the mothers. Furthermore we approach the empirical level from an inter-

actionistic perspective to examine the ways the mothers present themselves through their narratives on their parenthood by the use of Goffman and Margaretha Järvinen's theoretical framework. Finally, we have an overall constructivistic approach in order to underline our understanding of how the narratives of the mothers are constructed by social interaction.

Kapitel 1: Indledning

Nærværende kapitel er en indføring i, hvorfor det er interessant at undersøge og forstå forældreskab blandt mødre, der er født i et andet land end Danmark. Det sker gennem et problemfelt, der skitserer relevansen for undersøgelsen og udmunder i en problemformulering samt en dertilhørende uddybning. Dertil introducerer kapitlet til relevante begreber og optikker med det formål at give læseren en forståelse af feltet samt en indføring i vores forståelse af forældreskab.

Problemfelt

Antallet af indvandrere og efterkommere i Danmark har været stødt stigende gennem de sidste 30-40 år (Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet 2015:8) og udgjorde pr. 1. januar 2014 11,6 procent af den samlede befolkning i Danmark. Heraf var 7,5 procent af befolkningen i Danmark indvandrere og efterkommere med ikke vestlig oprindelse (Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet 2015:5). Det danske samfund kan således i stigende grad beskrives som et multikulturelt samfund, trods der fortsat er tale om et klart mindretal i den samlede danske befolkning. Statistisk set udgør familier med etnisk minoritetsbaggrund en gruppe i samfundet, hvoraf en relativ stor andel kan betegnes som socialt udsatte, hvilket indikeres på baggrund af, at hvert fjerde barn og ung med etnisk minoritetsbaggrund er marginaliseret eller i risiko for at blive det (Social- og Integrationsministeriet 2013:22). Derfor er familier med etnisk minoritetsbaggrund en væsentlig målgruppe for det sociale arbejde.

I den forbindelse finder vi særligt *forældreskab* blandt mennesker med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark interessant for det sociale arbejde, da vi har en forforståelse af, at der kan forekomme nogle dilemmaer og udfordringer i forbindelse med at skulle opdrage sine børn i et andet land, end man selv er født i – hvad enten man er kommet til Danmark som barn eller voksen. Det i forbindelse med at skulle navigere mellem flere forskellige forventninger og værdier fra henholdsvis sit etniske bagland og det danske majoritetssamfund i relation til at udøve sit forældreskab. Derudover finder vi forældreskabet interessant i det sociale arbejde, da vi anskuer betingelserne for familielivet som rammesættende for et barns opvækstvilkår, hvorfor forældreskab også er interessant i en bredere kontekst af socialt arbejde med henblik på børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund.

I mange familier betragtes navnlig *mødre* som kulturbærere og dermed også som ansvarsindehavere for at opdrage familiens børn og viderebringe kulturelle værdier (Danneskiold-

Samsøe et al. 2011:140). Derfor er særligt gruppen af mødre interessant at undersøge i forbindelse med forældreskab i familier med etnisk minoritetsbaggrund, da vi formoder, at det i særdeleshed kan skabe nogle udfordringer, når man som mor med etnisk minoritetsbaggrund både skal leve op til det danske majoritetssamfunds forventninger om 'den moderne kvinde' og samtidig være ansvarlig for familiens 'kulturarv'. Derfor finder vi det interessant at forstå forældreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund med udgangspunkt i deres egne fortællinger herom. Med det antager vi, at det er nødvendigt at forstå målgruppens oplevelser og fremstillinger af deres forældreskab og udfordringer heri for at kunne støtte den enkelte kvinde i sine handlemuligheder i forældreskabet. Disse refleksioner danner udgangspunkt for følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvordan oplever og fremstiller mødre med etnisk minoritetsbaggrund deres forældreskab, og hvilke udfordringer kommer til udtryk i deres fortællinger?

Uddybning af problemformulering

Ovenstående problemformulering tager udgangspunkt i fænomenet *forældreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund* og fokuserer på de *oplevelser og fremstillinger*, der kommer til udtryk i mødre med etnisk minoritetsbaggrunds *fortællinger* om deres *forældreskab*, samt de *udfordringer* i *forældreskabet*, der kan identificeres i den forbindelse. Med afsæt i problemformuleringen søger vi således at undersøge, hvordan mødre med etnisk minoritetsbaggrund anskuer og italesætter deres forældreskab med udgangspunkt i deres minoritetsposition i Danmark. På den måde søger undersøgelsen at skabe en mere indgående forståelse af de udfordringer og dilemmaer, der *kan* være på spil blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund i forbindelse med deres fortællinger om deres forældreskab. Besvarelsen af problemformuleringen er afgrænset til at tage udgangspunkt i kvalitative interviews med 12 mødre med etnisk minoritetsbaggrund, der er født i ikke-vestlige lande og bosat i København og omegn, hvorfor resultaterne ligeledes udelukkende beror på disse kvinders fortællinger om deres forældreskab i Danmark.

Herudover sker besvarelsen af problemformuleringen i samspil mellem den omtalte empiri, eksisterende forskning på området og relevant teori.

Forståelser af forældreskab

Forældreskab er et yderst centralt begreb i undersøgelsens problemformulering, hvorfor vi finder det væsentligt at klargøre, hvordan vi forstår begrebet. En sådan eksplicitering af det perspektiv, vi forstår undersøgelsens genstandsfelt ud fra, anser vi for at være relevant i forbindelse med vores hermeneutisk analytiske tilgang (Højberg 2007:339). Derfor vil nærværende afsnit give en indføring i den empiriske forskning samt de begreber og optikker på feltet om forældreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund, som vi finder relevante at skitsere. Således danner afsnittet rammen for besvarelsen af undersøgelsens problemformulering.

Forældreskabstyper, livssyn og livsformer

For at forstå begrebet forældreskab finder vi det relevant at inddrage to idealtypiske livssyn – det individualistiske og det kollektivistiske – da vi betragter dem som definerende for, hvordan undersøgelsens informanter fortæller om deres familieliv og forældreskab. Disse sætter vi i relation til prototypiske forældretyper, som skaber en forståelse for de interne dynamikker i informanternes familier. Derudover er idealtyperne på forskellige livsformer også interessante at forstå i sammenhæng med forældreskab, idet de kan indikere, hvilke værdisæt informanterne indretter deres familieliv på baggrund af.

Marianne Skytte præsenterer i sin bog, *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde* (2016), de to forskellige idealtypiske livssyn. Bogen omhandler det sociale arbejde med socialt udsatte børnefamilier med etnisk minoritetsbaggrund og belyser bl.a. de felter, der skaber dilemmaer og udfordringer for socialarbejderen og familierne (Skytte 2016:12f). Skytte inddrager det individualistiske og kollektivistiske livssyn i sin bog for at gøre opmærksom på, at det i det sociale arbejde kan være nyttigt at have en teoretisk forståelse af menneskers forskellige livssyn (Skytte 2016:85). I forlængelse af disse livssyn anvender vi tre forældreprototyper – henholdsvis *den autoritative*, *den autoritære* og *den eftergivende* – som Diana Baumrind opstiller i sin artikel, *Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior* (1966:887). Baumrind beskriver, hvilke effekter disse forskellige typer af forældre og graden af udøvet kontrol kan have for børns adfærd (Baumrind 1966:887). Baumrind er dermed interesseret i forældreskabet ud fra de dynamikker, der er på spil internt i familien.

Det individualistiske livssyn er i sin idealtypiske form kendetegnet ved, at det er det enkelte individ, der er i fokus, hvorfor selvrealisering og individualisme er betydningsfulde værdier

(Skytte 2016:86f). Her opdrages børn med, at de er eneansvarlige for deres liv, og at de har egenrådig bestemmelse herover, hvorfor opdragelsen også er målrettet selvstændighed og individualitet (Skytte 2016:86). I dette livssyn opstiller forældre mange rammer for de mindre børn, men efterhånden som de bliver ældre opdrages de til netop at tage ansvar for eget liv og til at kunne klare sig selv (Skytte 2016:97). Forældreskabet inden for dette livssyn kan derfor siges at være præget af de værdier, som indgår i prototypen på det, Baumrind betegner som *et autoritativt* forældreskab (Baumrind 1966:890).

Den autoritative forælder forsøger at dirigere barnets aktiviteter og adfærd på en rationel og problemorienteret måde (Baumrind 1966:891). Her opfordres der til en verbal *give and take*-tilgang, hvor forældre deler sit ræsonnement bag sine beslutninger og giver sine børn mulighed for at komme med indvendinger (ibid.:891). Forældrene værdsætter både en autonom egenvilje og disciplineret overensstemmelse, hvorfor forældrene også udøver en fast kontrol i tilfælde af uoverensstemmelser mellem børn og forældre men hæmmer samtidig ikke børnene med begrænsninger (ibid.:891). Disse værdier stemmer godt overens med den *retfærdighedsmoral*, som indgår i det individualistiske livssyn, hvor børn opdrages til at udvikle en form for 'indre moralsk vogter' (Skytte 2016:87f). Baumrind fremhæver den autoritative forældretype som den efterstræbelsesværdige idealtype, idet den indeholder en *give and take*-tilgang, der bliver kombineret med respekt og kærlighed, hvilket, ifølge Baumrind, skaber det mest hensigtsmæssige miljø for barnet (Baumrind 1966:904).

Det kollektivistiske livssyn er i modsætning til det individualistiske livssyn kendetegnet ved, at det er familien og fællesskabet, der er i fokus og udgør rammerne omkring individet (Skytte 2016:86). Det lykkelige liv afhænger af, om familien realiserer sig selv og er velfungerende som helhed. Opdragelsen er målrettet at lære børnene at værdsætte familien, at være selvopofrende og at sikre en samhørighed (Skytte 2016:86f). Modsat det individualistiske livssyn sætter man i det kollektivistiske livssyn ikke mange grænser for de mindre børn, men jo ældre de bliver, desto flere beslutninger træffer forældrene på den unges vegne (Skytte 2016:97). Det er nemlig forældrene, der er ansvarlige for, at de unge ikke optræder med en normafvigende adfærd, der kan risikere at skade hele familiens ære. Sker det, er det forældrene, der har fejlet (ibid.:97). Der opereres således med et velafgrænset 'vi' i form af familien, i stedet for et selvstændigt 'jeg' (Skytte 2016:89). Hertil hersker der ofte et alders- og kønshierarki, der tydeligt indikerer individets plads i familien (Skytte 2016:89f). Prototypen på forældretypen med dette livssyn kan anses for at være præget af, det Baumrind betegner som, *den autoritære* (Baumrind 1966:890).

Den autoritære forælder forsøger at forme, kontrollere og evaluere barnets adfærd og attitude i forhold til en form for absolut standard, som er formuleret af en højere autoritet (Baumrind 1966:890). Lydighed bliver anset som en dyd, og man foretrækker afstraffende og insisterende midler i forhold til at regulere adfærd, som forælderen anser for at være i konflikt med egne standarder (ibid.:890). Barnet skal acceptere forældrens ord som det gældende (ibid.:890). Forælderen tror på at begrænse barnets autonomi og på at uddele ansvar og stille krav f.eks. i forhold til hjemmets pligter, og man forsøger at opretholde en orden og en traditionel struktur, da det anses for at være en kvalitet i sig selv (ibid.:890). Disse værdier er repræsenteret i det kollektivistiske livssyn, hvor børn opdrages til at have en ansvarsfølelse over for kollektivet og til en opfattelse af, at rettigheder og pligter fordeles efter rang og rolle (Skytte 2016:87). I modsætning til det individualistiske livssyns retfærdighedsmoral, indeholder det kollektivistiske livssyn en *æresmoral*, hvor det enkelte individs adfærd påvirker hele familiens ære og omdømme (Skytte 2016:88), hvorfor forældre som eksterne autoriteter praktiserer afstraffende sanktioner (Baumrind 1966:890).

Baumrind opstiller en tredje prototypisk forældretype, som hun betegner som *den eftergivende forælder* (Baumrind 1966:889). Denne forældretype er ikke-afstraffende, accepterende og bekræftende over for barnets impulser, ønsker og handlinger (ibid.:889). Forælderen konsulterer med barnet omkring beslutninger og kommer med forklaringer på familiens regler, og der bliver desuden stillet få krav til barnet f.eks. i forhold til at tage del i hjemmets pligter (ibid.:889). Forælderen fremstår som barnets ressource, som det kan trække på så meget, det ønsker, og forælderen fremstår omvendt ikke som en aktiv aktør, der er ansvarlig for at forme barnets fremtidige opførsel og adfærd (ibid.:889). Her forsøger forælderen sig med fornuft og manipulation for at opnå sine mål over for barnet og ikke med magtudøvelse (ibid.:889). I forhold til det kollektivistiske livssyn kan det tænkes, at forældre til små børn kan være præget af prototypen på den eftergivende forælder, idet man ikke sætter så mange grænser for børnene, som når de er ældre. I forhold til det individualistiske livssyn kan det også tænkes, at nogle forældre kan være præget af denne prototype, idet forældrens fratrædelse fra ansvaret for barnets opførsel som ældre stemmer overens med dette livssyns vægt på, at barnet skal udvikle sit eget liv. Denne forældretype kan ikke sidestilles med enten det individualistiske eller det kollektivistiske livssyn men er alligevel relevant i forhold til undersøgelsens informanter.

Udover de internt definerende rammer for, hvordan forældreskab udøves og hvilke værdier, der tillægges, så er det også væsentligt at vende blikket mod de ydre organiserende rammer for forældreskab i forhold til, hvordan informanterne forstår forholdet mellem uddannelse/arbejde, fritid og familie/hjem (Skytte 2016:81). Til dette inddrager vi de idealtypiske forskelle på fem forskellige *livsformer* (Rahbek Christensen 1997[1987]; Højrup 2010[1989]). Livsformsbegrebet er et begreb, der er udviklet til at kunne analysere og forstå forskellige menneskers kulturer og begrebsverdener, hvorudfra de anskuer verden (Skytte 2016:81). Livsformerne, *den selvstændige livsform*, *lønarbejderlivsformen* og *den karrirebundne livsform* (Skytte 2016:81f; Højrup 2010[1989]:475ff), vil vi i undersøgelsen betegne ud fra paraplybegrebet *udearbejdende livsformer*, da det væsentligste for vores informanter er grænsefladerne mellem at have en livsform, hvor man arbejder *uden for* hjemmet eller en livsform, hvor man arbejder *i* hjemmet. Sidstnævnte livsform består af *baglandslivsformen* og *husmorlivsformen*, som begge er kvindespecifikke (Rahbek Christensen 1997[1987]:139f), hvoraf kun husmorlivsformen er relevant for vores informanter. Med husmorlivsformen opretholder og vedligeholder kvinden familielivet som en modydelse for sin mand, der forsørger familien – ofte som lønarbejder. Hjemmet og familiesamvær er derfor både mål og middel for denne livsform (Rahbek Christensen 1997[1987]:62).

Det kollektivistiske og individualistiske livssyn kan også genfindes i livsformerne, idet hensynet til familiens helhed kontra hensynet til individet vægtes forskelligt i livsformerne. Både baglandslivsformen og husmorlivsformen bærer præg af den selvopofrende tilgang til familiens bedste (Rahbek Christensen 1997:139f), som indgår i det kollektivistiske livssyn. I modsætning hertil er der flere af kendetegnene ved det individualistiske livssyn, som er at finde i flere af de udearbejdende livsformer, navnlig den karrirebundne, hvor selvrealisering vægtes højt (Højrup 2010[1989]:170f).

Som nævnt er de ovenstående forældretyper, livssyn og livsformer idealtyper, hvorfor de fungerer som teoretiske værdisæt for, hvordan forældreskabet kan organiseres og udøves. Idealtyperne er udtryk for ekstreme værdisæt, og langt de fleste familier lever med værdier og normer fra begge livssyn (Skytte 2016:90). Det er derfor nødvendigt at forstå, hvilke værdier den enkelte familie har (ibid.:90). Forældretyperne, livssynene og livsformerne tjener blot det formål at fungere som konkrete modeller, ud fra hvilke kompleksiteten i det levede forældreskab og familieliv kan forstås. Sammenkoblingen mellem forældretyperne, livssyn og livsformer skal heller ikke forstås som fastlåste og uforanderlige, men blot som udtryk for de normative idealer, der knytter sig til begreberne. Vi opstiller disse idealtyper med det formål

at skabe en forståelse for, hvilke værdisæt undersøgelsens informanter fremstiller sig selv ud fra og hvilke værdisæt, der gør sig gældende i de forventninger, de italesætter, der er til deres forældreskab. Hertil de udfordringer de oplever i deres forældreskab ved at navigere i grænsefladerne mellem dem.

Mødre med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark

Mødre med etnisk minoritetsbaggrund er et andet fremtrædende begreb i problemformuleringen, som også er relevant at få introduceret. Til dette anvender vi empirisk forskning, som vi anskuer som relevant for at forstå nogle af de tendenser, som kan gøre sig gældende i familier med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark. Først indledes afsnittet med et kort oprids af forældreskabets udvikling i det danske samfund.

Anne-Dorthe Hestbæk påpeger i sin artikel, *Forældreskab i det moderne samfund*, hvordan forudsætninger for forældreskabet og de samfundsmæssige rammer herfor har ændret sig gennem de sidste 50 år (1999). Det gør sig både gældende for de strukturelle rammer som eksempelvis arbejdsmarkedsvilkår, men også de ideologiske eller kulturelle rammer, omkring hvad en god mor og far er (Hestbæk 1999:159f). Hestbæk beskriver eksempelvis, hvordan et grundlæggende karakteristika ved forældreskab i det moderne samfund er en løbende forhandling mellem forældre, idet der ikke længere er fastlagte normer og værdier for forældreskabet (Hestbæk 1999:172). Det står i modsætning til et mere traditionspræget forældreskab, hvor der i højere grad er en mere fastlagt, komplementær arbejdsfordeling (Hestbæk 1999:169). En anden fremtrædende ændring er de strukturelle rammer i det danske samfund, hvor kvinder i udpræget grad er aktive på arbejdsmarkedet selvom de får børn, hvorfor tofor-sørgerfamilien er den mest fremtrædende familieform i Danmark (Hestbæk 1999:160). Den moderne, udearbejdende kvinde, selv som småbørnsmor, kan altså betragtes som den dominerende norm for, hvordan danske kvinder udøver deres forældreskab. Således fremstår dét som det samfundsmæssige ideal, vores informanter har at forholde sig til i deres forældreskab.

Garbi Schmidt beskriver, i *Betydningen af familieformer og familietraditioner for integrationsprocesserne*, hvorledes indvandrerfamilier undergår en række forandringer og udfordringer i mødet med det danske samfund (2002). Schmidt påpeger, at nogle traditioner ændres hurtigt – eksempelvis sprog, som af flere og flere forældre med etnisk minoritetsbaggrund udskiftes med dansk, for at give deres børn de bedste muligheder for at klare sig i det danske samfund (Schmidt 2002:3). Andre traditioner og kulturelle elementer holder familier med et-

nisk minoritetsbaggrund oftere fast i, såsom religion og respekten for ældre samt ægteskab inden for egen etnisk gruppe i et forsøg på at bevare en kulturel identitet (Schmidt 2002:3f). Ægteskab uden for egen etnisk gruppe ansues problematisk, da kulturforskelle betragtes uoverkommelige, og traditionelle værdier, såsom at passe sine ældre, derfor vil forsømmes (Schmidt 2002:6). Rammerne for indgåelse af ægteskab afhænger af familietraditioner, og det er derfor også forskelligt, hvilke forventninger der er hertil, i forhold til om det er et frit valg, en kollektiv beslutning eller et tvangsægteskab (Schmidt 2002:5).

Denne reproduktion af udvalgte værdier som middel til at fastholde en kulturel identitet, er også et element, som Sofie Danneskiold-Samsøe, Yvonne Mørck og Bo Sørensen pointerer i deres bog, *Familien betyder alt*, som er baseret på interviews med 40 kvinder med etnisk minoritetsbaggrund (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:15). Bogen omhandler vold mod kvinder i familier med etnisk minoritetsbaggrund, hvorfor der naturligvis indgår et voldsfokus, som ikke er relevant i vores undersøgelses sammenhæng. I bogens empiriske materiale indgår der dog mange andre generelle udfordringer for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, som er interessante i forhold til vores informanter. Danneskiold-Samsøe, Mørck og Sørensen påpeger, at kvinder ofte har en særlig betydning i forbindelse med fastholdelsen af en kulturel identitet, idet kvinder kan ansues som kultur- og traditionsbærere, der skal sikre en kulturel kontinuitet (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:140): "*Kvinder skal videreføre kulturen til næste generation, og de skal opdrage patrioter. På den måde tilskrives kvinder en symbolsk rolle som bærere af etnisk (gruppe)identitet, og de kommer til at repræsentere en "etnisk ressource".*" (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:140).

Forfatterne beskriver, hvordan der er flere udfordringer, der generelt knytter sig til køn og kønsopfattelser og pointerer, hvordan der ofte er: "*... træghed i forandringsprocesser forbundet med køn*", da det i særdeleshed kan være svært at kombinere de forskellige kønsopfattelser, der kan gøre sig gældende i henholdsvis en mellemøstlig og nordisk kontekst (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:136). Ifølge Danneskiold-Samsøe, Mørck og Sørensen er man i nogle mellemøstlige lande præget af en kønsmæssig arbejdsdeling i form af, at kvinden typisk er ansvarlig for hjemmet og børneopdragelse, mens manden er familiens overhoved og ansigt udadtil (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:34). Der hersker typisk en mere patriarkalsk kønsideologi, end hvad der er gældende i etnisk danske familier, som oftere i højere grad er præget af en ligestillingsideologi som en del af det danske velfærdssamfund (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:35). Familiens ære og ry er afhængig af kvindens adfærd og køns- og seksualmoral, hvorfor kvinder oplever et stærkt konformitetspres, hvor det forventes, at de lever op til den normative orden i sit etniske miljø (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:143f). En ærbar og re-

spektfuld kvinde forventes "... at være meget overbærende, nærmest selvudslettende over for sin familie, ægtemand og hans familie." (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:154). Kvinder udgør altså en væsentlig del af familiens ære, og pålægges derfor et stort ansvar for at opretholde denne (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:140). Afviger en kvinde fra de normer, der er tilskrevet hendes køn, bringer hun skam over hele sin familie, og kvinden vil som oftest blive straffet eller udstødt af hele familien (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:35). Således går hensynet til familien forud for kvindens, hvorfor det i disse beskrivelser er det kollektivistiske livssyn, der er på spil. Skilsmisse kan i den forbindelse betragtes som en afvigelse fra normen. Kun få kvinder oplever at få støtte i deres etniske miljø ved en skilsmisse, og omfattes i stedet i høj grad af sladder og stigmatisering (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:159): "*Skilsmisse fører til tab af respekt og anseelse i omgangskredsen, hvor det betragtes som brud på gældende ærbarhed.*" (Nielsen 2009 i Danneskiold-Samsøe et al. 2011:155). Det fremgår tydeligt af det empiriske materiale i *Familien betyder alt*, at specielt positionen som enlig mor stigmatiseres af familien og det etniske minoritetsmiljø (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:161ff). Alligevel ses der en stigning i skilsmisser blandt kvinder med etnisk minoritetsbaggrund i vestlige lande (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:155).

Danneskiold-Samsøe, Mørck og Sørensen pointerer, at der naturligvis er stor forskel på, hvilke værdier der gør sig gældende i den enkelte familie, og hvor styrende de familiecentrerede værdier er i forhold til de individcentrerede værdier. Alligevel påpeger de, at den rådende familiekultur i deres informanternes tilfælde, som hovedsageligt er fra mellemøstlige lande, oftest er præget af et kollektivistisk og patriarkalsk livssyn. Dette livssyn indeholder et alders- og kønshierarki, hvor mænd er hævet over kvinder, og de ældre over de yngre (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:136). Der hersker endvidere en stærk loyalitetsmoral, hvor ansvaret for og hensynet til familiens vilje og ønsker fremstår hævet over individets egne ønsker og behov (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:136;142).

Således har ovenstående afsnit bidraget med en begrebsliggende ramme for vores forståelse af feltet forældreskab blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund i særlig relation til netop vores informanter. Afsnittet har bidraget med en teoretisk og forskningsmæssig afdækning af de mest centrale begreber for undersøgelsens problemformulering, og i forlængelse heraf vil vi i følgende afsnit præsentere refleksioner omkring undersøgelsens fokus på mødre med etnisk minoritetsbaggrund.

Positionering af undersøgelsen – den svære balancegang

Ved at have fokus på 'mødre med etnisk minoritetsbaggrund' og deres forældreskab kan det give indtryk af, at vi indtager en essentialistisk kulturopfattelse og anser undersøgelsens informanter for værende gennemsnitsrepræsentanter for deres 'andethed' (Skytte 2016:21). Dette fokus kan argumenteres for at være reproducerende i forhold til nogle af de stereotyper, der findes om mødre med etnisk minoritetsbaggrund. Vi ønsker afgjort ikke at bidrage til en opdeling af *os* og *dem*, ej heller til en kategorisering af alle mødre med etnisk minoritetsbaggrund som *særligt* udfordrede. Socialt arbejde indeholder generelt denne svære balancegang mellem ligebehandling og særbehandling af individer (Skytte 2016:26). På den ene side skal man anerkende det enkelte individ ud fra dets egne unikke vilkår, mens man på den anden side skal anerkende det enkelte individ som en borger på lige fod med alle andre (Skytte 2016:25). Vi er bevidste om, at vi dermed bevæger os i et eksplosivt felt, men ikke desto mindre vil vi betone vigtigheden af at turde undersøge mødre med etnisk minoritetsbaggrund og deres forældreskab for på bedst mulig vis at kunne bidrage til en øget forståelse for målgruppen i det sociale arbejde og for at kunne anerkende den enkeltes unikke historie og vilkår i forældreskabet. Med en sådan forståelse må det antages, at man gennem det sociale arbejde med mødre med etnisk minoritetsbaggrund vil kunne bidrage med muligheden for øget støtte i den enkeltes forældreskab. En forståelse for individets unikke livsvilkår gør, at vi i undersøgelsen indtager en kontekstuel kulturopfattelse, hvor vi anskuer, at individets tilhørsforhold til en etnicitet eller kultur afhænger af individets *oplevede* og subjektive opfattelser heraf (Skytte 2016:23).

Kapitel 2: Metodologi

Nærværende kapitel indeholder en præsentation af vores metodiske overvejelser i forbindelse med undersøgelsens kvalitative tilgang og forberedelser, udførelse samt bearbejdning af den producerede empiri. Derudover indeholder kapitlet en præsentation af undersøgelsens informanter og refleksioner omkring vores rolle som undersøgere. Afslutningsvis præsenterer kapitlet undersøgelsens analysestrategi, opbygningen af analysen og en præsentation af den teoretiske ramme.

Det kvalitative livsverdensinterview

Den kvalitative tilgang er udgangspunktet for besvarelsen af undersøgelsens problemformulering og kommer til udtryk gennem 12 semistrukturerede livsverdensinterviews. Undersøgelsen er udelukkende af kvalitativ karakter, da vi søger en dybdegående forståelse af mødre med etnisk minoritetsbaggrunds oplevelser af deres forældreskab (Thagaard 2008:13f). Således anser vi det kvalitative livsverdensinterview som værende egnet til at besvare problemformuleringen i forhold til mødre med etnisk minoritetsbaggrunds *oplevelser, fremstillinger og udfordringer* i deres forældreskab, hvilke vi ønsker at undersøge gennem deres *fortællinger*. Samtale som udgangspunkt for et interview er i den forbindelse et godt udgangspunkt for viden om, hvordan enkeltpersoner oplever og reflekterer over deres egen situation (Thagaard 2008:13). Det semistrukturerede livsverdensinterview har ”... til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener.” (Kvale & Brinkmann 2009:45). Vi søger således at forstå lige præcis de 12 informanters daglige livsverden og forældreskab, og hvorledes det opleves, forstås og fremstilles ud fra netop deres fortællinger (ibid.:45). Det er derfor hverken muligt eller formålet med undersøgelsen at udlede statistiske generaliseringer med den hensigt at referere specifikke egenskaber ved vores informantgruppe til en bredere samfundsgruppe (Roald & Køppe 2008:95). I stedet fokuserer undersøgelsen på at forstå fænomenet forældreskab ud fra mere analytiske generaliseringer med udgangspunkt i vores 12 informanters fortællinger, og hvordan deres udsagn kan evalueres i kraft af deres relevans for undersøgelsens problemformulering (ibid.:95).

Interviewenes semistrukturerede form kommer til udtryk i interviewguiden, som hverken er stramt struktureret med standardiserede spørgsmål men heller ikke uden styring af os som in-

terviewere.¹ Således er interviewsituationen fokuseret ud fra de forberedte spørgsmål og tematikker i interviewguiden, mens der også er mulighed for at forfølge interessante tematikker, som opstår i informanternes fortællinger, hvilket er afgørende for at forstå deres livsverden (Kvale & Brinkmann 2009:45f).

Vi anlægger et kritisk hermeneutisk udgangspunkt i vores tilgang til empirien. I forbindelse med vores forståelse og fortolkning af den producerede empiri er vi bevidste om, at det som undersøgere ikke er muligt at fortolke empirien uafhængigt af vores forståelser og også, at den meningsdannelse, der opstår, ikke sker på ligestillede præmisser mellem os som undersøgere og informanterne (Højberg 2007:333f). Vi er endvidere bevidste om, at der konstant foregår en dobbelt bevægelse mellem vores forståelser og informanternes forståelser, hvor vores fortolkning af informanternes livsverden er forbundet med informanternes egne forståelser (Højberg 2007:338f). Idet vi er interesserede i informanternes forståelser og meningsdannelser omhandlende deres forældreskab, afhænger vores fortolkning af informanternes *egne* fortolkninger af deres forældreskab og af deres konstruktioner af fortællingerne herom. Således udspiller der sig en dobbelt hermeneutik i interaktionen mellem undersøgere og informanter (Højberg 2007:339). Derfor anlægger vi et interaktionistisk perspektiv på vores empiri, da vi for at forstå vores informanters livsverden anerkender, at denne forståelse vil være præget af interaktionen mellem os og informanterne. Dermed undersøger vi den meningsproduktion, der skaber den sociale verden, som både vi og vores informanter indgår i (Mik-Meyer & Järvinen 2005:16). Vores interaktionistiske tilgang i forhold til udførelsen af de kvalitative interviews vil blive uddybet i afsnittet *Rollen som interviewer*.

Præsentation af informanter

Følgende afsnit omhandler undersøgelsens informanter og indledes med en beskrivelse af, hvorledes vi har fået kontakt til dem. Herefter følger en karakteristik og præsentation af informanterne, hvoraf første del er en samlet karakteristik af dem som gruppe, og anden del er en skematisk oversigt over informanternes faktuelle baggrundsoplysninger.

Kontakt til informanter

Udgangspunktet for at skaffe informanter til undersøgelsen har været gennem en åben tilgang til egnede informanter i besvarelsen af undersøgelsens problemformulering. Vi har derfor efterspurgt informanter blot ud fra kriterier om, at de skulle være mødre, og at de skulle være

---

¹ Se interviewguide i bilag 1.

² Foreningen for Etniske Minoritetskvinder. Navnet er et pseudonym – se mere herom i afsnittet *Anonymisering*

født i et andet land end Danmark. Undersøgelsens informanter er hvervet gennem henvendelse til foreninger for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund i Storkøbenhavn. Vi har herigen- nem fået etableret kontakt med ansatte i henholdsvis FEM² og i to forskellige grupper af By- delsmødre. De har således ageret gatekeepers og har formidlet kontakt til alle informanter med undtagelse af informanten Miriam, som vi har fået kontakt til gennem en arbejdsmæssig relation. Undersøgelsens informanter har således hovedsagelig haft tilknytning til to forskelli- ge foreninger, hvorfor disse foreningsmedlemmers karakteristika naturligvis har været afgø- rende for vores gruppe af informanter. Fælles for de to foreningers medlemmer er, at et flertal heraf er kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, der hovedsageligt har oprindelse i Mellem- østen, og at en stor andel er muslimer, hvorfor det også er gældende for vores informanter.

Karakteristik af informanter

Undersøgelsens gruppe af informanter består som nævnt af 12 mødre, som alle er født i et andet land end Danmark. Alle informanter er født i mellemøstlige lande med undtagelse af Ja- milla, der er født i Somalia. Herudover er der andre karakteristika hos informanterne, der bi- drager med et overblik i det empiriske materiale. Der kan identificeres henholdsvis to typer af grupperinger som betydningsfulde for informanternes fortællinger om deres forældreskab – om informanterne *er opvokset* i Danmark eller *ikke* er opvokset i Danmark, samt om infor- manterne er *fraskilt* eller *gift*. Disse grupperinger er med til at danne rammerne for de empiri- ske tendenser i analysen.

Informanterne Amal, Isbah, Amina og Miriam er opvokset i Danmark. De kom hertil som indvandrere med deres familier og har haft deres barndom/ungdom i Danmark. De har alle gode dansksprogkundskaber, uddannelse og fast arbejde³. Alle med undtagelse af Miriam har foreningen for Bydelmødre som fælles kontaktflade. Herudover tilhører Isbah og Amal den gruppe af informanter, der er fraskilt. Dog skal det pointeres, at Amal i dag er gift for anden gang.

De resterende informanter, Yasmin, Samia, Maya, Halima, Hiba, Nura, Jamilla og Haifa er *ikke* opvokset i Danmark. De er kommet hertil som flygtninge med deres ægtefæller, og har altså haft deres barndom og ungdom i et andet land end Danmark. Informanterne Yasmin, Samia⁴, Maya, Halima, Hiba og Nura har alle seks ringe dansksprogkundskaber. De har ingen uddannelse eller arbejde med undtagelse af Yasmin, der arbejder som SOSU-hjælper. Jamilla

---

² Foreningen for Etniske Minoritetskvinder. Navnet er et pseudonym – se mere herom i afsnittet *Anonymisering af informanter*.

³ Aminas uddannelses- og jobmæssige situation er ukendt. Isbah er midlertidigt hjemmegående på grund af sin datter, der har et handicap.

⁴ Samias uddannelses- og jobmæssige situation er ukendt.

og Haifa har derimod nogenlunde dansksprogkundskaber og har begge uddannelse. Hertil arbejder Jamilla som tolk. Yasmin, Samia, Maya, Halima og Hiba er medlemmer i foreningen FEM, og Nura, Jamilla og Haifa er Bydelsmødre. Maya og Haifa tilhører ligeledes gruppen af informanter, der er fraskilt.

Anonymisering af informanter

Informanternes anonymitet har været et opmærksomhedspunkt fra begyndelsen (Kvale & Brinkmann 2009:91). Hertil har anonymitet haft stor betydning for undersøgelsens informanter, hvorfor deres fortællinger fremgår anonymt i undersøgelsen. De enkelte informanter er alle anonymiseret gennem pseudonymer. Vi har valgt at anonymisere foreningen FEM, da det er en relativt lille forening, og alene af den grund ville disse informanters fortællinger let kunne genkendes af andre med relation til foreningen eller med kendskab til informanternes medlemskab i FEM. Foreningen Bydelsmødre er til gengæld en stor og landsdækkende forening, og der er mange grupperinger inden for Storkøbenhavn, hvorfor vi ikke har anset det som en nødvendighed at anonymisere denne forening.

Navn	Føde-land	Grundlag for bosættelse i Danmark	Civil-status	Alder	Alder ved ankomst til Danmark	Børn	Dansk-sproglige kompetencer	Uddannelse og arbejde	Kontaktflåde
Samia	Marokko	Flygtning/familiesammenføring	Gift	34 år	24 år (10 år i DK)	3 børn En datter på 10 år En datter på 5 år En søn på 4 år	Dårlige (tolk)	?	FEM
Yasmin	Iran	Flygtning/familiesammenføring	Gift	41 år	34-35 år (6-7 år i DK)	1 barn Datter på 10 år	Dårlige	Arbejder som SOSU-hjælper	FEM
Maya	Libanon	Flygtning/familiesammenføring	Fraskilt	48 år	18 år (30 år i DK)	7 børn Fra 15-25 år	Dårlige	Ingen	FEM
Halima	Irak	Flygtning	Gift	44 år	23 år (21 år i DK)	4 børn Fra 10-24 år	Dårlige	Ingen	FEM
Hiba	Libanon	Flygtning	Gift	45 år	23 år (22 år i DK)	4 børn En søn på 26 år En søn på 24 år En datter på 16 år En datter på 8 år	Dårlige (tolk)	Ingen	FEM
Nura	Syrien	Flygtning/familiesammenføring	Gift	37 år	29 år (8 år i DK)	4 børn En datter på 19 år En søn på 11 år En datter på 8 år En datter på 5 år	Dårlige	Ingen	Bydelsnor
Jamilla	Somalia	Flygtning/familiesammenføring	Gift	56 år	28 år (28 år i DK)	4 børn En biologisk søn på 28 år En datter på 38 år En søn på 35 år En datter 32 år (hendes søskende)	Nogenlunde	Bachelor i økonomi fra Somalia. Arbejder som tolk i DK	Bydelsnor

Navn	Fødeland	Grundlag for bosættelse i Danmark	Civilstatus	Alder	Alder ved ankomst til Danmark	Børn	Dansk-sproglige kompetencer	Uddannelse og arbejde	Kontaktflåde
Haifa	Libanon	Flygtning	Fraskilt	43 år	17 år (26 år i DK)	5 børn En datter på 26 år En søn på 25 år En datter på 22 år En søn på 20 år En datter på 17 år	Nogen-lunde	Uddannet tandklinikassistent. Jobsøgende	Bydelsmor
Miriam	Tyrkiet	Familiesammenføring	Gift	58 år	15 år (43 år i DK)	4 børn En datter på 39 år En søn på 36 år En datter på 34 år En søn på 28 år	Gode	Uddannet tolk. Arbejder som skolehjemvejleder	Fælles arbejdsmaessig kontekst
Armira	Pakistan	Familiesammenføring	Gift	26 år	5 år (21 år i DK)	1 barn En søn på 2 ½ år	Gode	?	Bydelsmor
Amal	Pakistan	Familiesammenføring	Gift igen (har tidligere været skilt)	48 år	5 år (43 år i DK)	2 børn En søn på 23 år En datter på 22 år	Gode	Uddannet pædagog. Arbejder i en vuggestue	Bydelsmor
Isbah	Pakistan	Familiesammenføring	Fraskilt	47 år	4 år (43 år i DK)	4 børn En datter på 24 år En søn på 18 år En datter på 6 år En datter på 4 år	Gode	Uddannet fra CBS. Hjemmegående i dag. Har førhen arbejdet som marketingschef	Bydelsmor

Forberedelser til interviews

I undersøgelsens forberedende fase har vi forud for interviews med målgruppen foretaget uformelle interviews med vores gatekeepers. Det har været ledere eller andre former for kontaktpersoner i de førnævnte foreninger for kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Her er undersøgelsens formål blevet præsenteret, og gatekeeperne har givet inputs om målgruppen i henhold til, hvorledes en hensigtsmæssig interviewsituation hermed bør foregå, og hvad der karakteriserer dem som målgruppe. Eksempelvis er alle informanter fra FEM krigsflygtninge, og mange lider ifølge lederen af FEM af PTSD⁵, hvorfor vi på hendes opfordring ikke har spurgt ind til kvindernes personlige historier, inden de kom til Danmark eller deres flugt til Danmark. Det skyldes, at der er tale om sårbare og traumatiske historier, som kan være svære at fortælle og derfor kan fjerne fokus fra informanternes fortælling om deres forældreskab. Gennem de forudgående interviews med undersøgelsens gatekeepers blev informanternes begrænsede dansksproglige færdigheder ligeledes afklaret, og interviewguiden har taget højde herfor i form af letforståelige formuleringer for at forhindre misforståelser, eller at informanterne ikke har forstået interviewguidens spørgsmål.

Alligevel måtte vi sande efter de første interviews med informanterne fra FEM, at vores interviewguide var for kompliceret for disse informanter. Vi ønskede på daværende tidspunkt at lave mere fænomenologisk inspirerede livshistorieinterviews, og interviewguiden bestod derfor af meget åbne og brede spørgsmål omkring forældreskab. Vi ønskede, at informanterne skulle definere, hvilke tematikker der gjorde sig gældende i deres fortællinger i et forsøg på at skabe en nuanceret beskrivelse af deres forældreskab ud fra eget perspektiv. Spørgsmålene viste sig at være for u håndgribelige for informanterne, da de havde svært ved at forholde sig til spørgsmål, som ikke var formuleret i direkte relation til deres eget liv. Derfor måtte vi i disse interviewsituationer afvige fra interviewguiden, og det metodiske udgangspunkt på daværende tidspunkt, for at få informanterne i tale. Af samme grund ændrende vi efterfølgende interviewguiden i retning af mere direkte og konkrete spørgsmål, der relaterede sig til informanternes forældreskab. Vores forforståelser ligger til grund for interviewguiden og de stillede spørgsmål, hvorfor vi har været medskabende af den empiri, der er blevet til i mødet med informanterne (Højberg 2007:325).

---

⁵ Posttraumatisk stresssyndrom.

Interviewsituation

Følgende afsnit indeholder en beskrivelse af de fysiske rammers betydning for interviewsituationen og de sproglige udfordringer, der er opstået i forbindelse med at interviewe kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, der ikke alle har lige gode dansksproglige færdigheder.

Fysiske rammer

De fysiske rammer for interviewene har været meget forskellige fra interview til interview og har muligvis haft indflydelse på empirien, hvorfor vi vil beskrive dem i dette afsnit.

Både Maya, Halima og Hiba er blevet interviewet i foreningen FEM, hvor vi har haft mulighed for at låne et ledigt kontorlokale. Det har bidraget med trygge og kendte rammer for disse informanter, der er vant til at komme i huset, hvilket kan fordre en åben og afslappet samtale. Men det kan muligvis også have virket begrænsende, i tilfælde af at informanterne har frygtet, at samtalen har kunne overhøres af personalet og foreningens øvrige brugere. Dertil er flere af interviewene i FEM blevet afbrudt af personalet, der har skulle hente ting i det anvendte lokale.

Interviewene med Bydelsmødrene, Amal, Isbah, Nura og Haifa, er blevet foretaget i deres private hjem, hvorfor det må formodes, at disse informanter har følt sig trygge og afslappede i interviewets omgivelser. Amals børn var begge hjemme under interviewet og gik rundt i lejligheden, men det lod umiddelbart ikke til, at Amal lod sig påvirke af dette. Det kan dog have betydet, at hun har udeladt nogle mere smertelige og negative oplevelser af hensyn til sine børns tilstedeværelse.

Bydelsmoren Jamilla er blevet interviewet på et offentligt bibliotek i et afsides og uforstyrret hjørne, hvor der ikke opholdt sig andre biblioteksgæster. Dog var der en del støj, som til tider var en smule forstyrrende. Dertil er et biblioteksmiljø et offentligt rum og fremstår ikke lige så trygt som de interviews, der er foretaget i informanternes eget hjem eller i FEM. Det kan af den grund muligvis have begrænset Jamilla i sin fortælling.

Interviewet med Miriam er blevet foretaget på hendes arbejdsplads – en folkeskole – hvorfor der er tale om vante rammer for Miriam, hvilket igen fordrer en afslappet og tryk samtale. Samtidig afspejler de fysiske rammer på Miriams arbejdsplads også hendes professionelle virke, hvilket kan have haft betydning for, hvor åben Miriam har ønsket at være i forbindelse med spørgsmål om sit eget forældreskab. Dertil nåede vi ikke at gennemføre hele interviewet, da Miriam skulle videre til et andet møde, hvorfor interviewet kan fremstå forhastet.

Interviewet med Amina foregik over telefon, da hun ikke havde mulighed for at mødes fysisk. Det betyder, at interviewet udelukkende er baseret på verbal kommunikation. Af den grund har det ikke været muligt at aflæse Aminas kropssprog eller ansigtsudtryk i forhold til, hvordan hun har reageret på spørgsmålene og i den forbindelse tilpasse interviewsituationen herefter. Et telefoninterview er af åbenlyse årsager ikke lige så personligt som et fysisk møde, hvilket muligvis også kan forklare, at interviewet med Amina ikke indeholder lige så personlige fortællinger som de resterende interviews. Af den grund er Aminas fortælling heller ikke fremtrædende i undersøgelsens analyse.

Sproglige udfordringer og transskribering

Gennemgående for målgruppen af informanter er, at de alle er mødre med etnisk minoritetsbaggrund. Flere af informanterne er først kommet til Danmark som voksne, hvorfor deres dansksproglige færdigheder bærer præg heraf og for nogle er yderst minimale. Vi har ikke været i stand til at kommunikere på informanternes modersmål, hvorfor der i flere af interviewsituationerne været kommunikationsmæssige udfordringer – både fordi informanterne ikke altid har kunne forstå os, men også fordi vi ikke altid har kunne forstå, hvad informanterne har forsøgt at sige på dansk. Da vi i interviewsituationen ikke har ønsket at afbryde informanternes fortællinger mere end højst nødvendigt, har vi ikke fået opklaret alle sproglige misforståelser, hvilket nogle af interviewene også bærer bræg af.

To interviews er foretaget med brug af tolk. Der har ikke været tale om professionelle tolke, men derimod henholdsvis en ansat i FEM og en mentor for den pågældende informant. Dermed har informanterne i begge tilfælde haft et personligt forhold til tolken, hvilket kan have gjort situationen mere tryk, end hvis der var tale om en ukendt tolk. Det kan dog også have begrænset de to informanternes fortællinger, da det naturligvis har kompromitteret deres anonymitet. Hertil har brugen af tolke også været udfordrende grundet tolkenes manglende erfaring. Der har været flere situationer, hvor informanterne unægteligt har sagt langt mere, end tolken har formået at oversætte, hvorfor dele af informanternes fortællinger er gået tabt. I få situationer har tolken sågar blandet sig i informantens fortælling ved at bidrage med egen holdning, hvilket vidner om, at tolkene ikke har levet op til normale krav til en tolkningssituation. Tolkenes hjælp har således påvirket den genererede empiri i de pågældende to interviews (Kvale & Brinkmann 2009:164f).

Alle interviewene er blevet optaget og transskriberet for at skabe de bedst mulige betingelser for analysen og sikre muligheden for præcise citater af informanternes udtalelser (Kvale & Brinkmann 2009:201). Dermed har vi efterfølgende haft mulighed for som undersøgerer at

dykke ned i alle de forskellige fortællinger, der gør sig gældende i interviewene. Transskriberingerne udgør i sig selv en analytisk proces, da den afhænger af de rammer, der opstilles for transskriberinger og aldrig gengiver interviewsituationen fuldstændig (Kvale & Brinkmann 2009:202). I den forbindelse har informanternes dansksproglige udfordringer i større eller mindre grad betydet, at dele af lydfileerne ikke er blevet transskriberet, da det ikke har været muligt at forstå, hvad informanterne har sagt. Transskriberingerne søger så vidt muligt at være tro mod informanternes udtalelser men af hensyn til læsevenlighed og en værdig fremstilling af informanterne, er der foretaget grammatiske justeringer i transskriberingerne (Kvale & Brinkmann 209:209f).

Rollen som interviewer

Vi er som undersøgere bevidste om, at vi er medskabere af den empiri, som er resultatet af mødet med informanterne (Højberg 2009:333). Det vil sige, at meningen og forståelsen af informanternes livsverden skabes gennem den sociale interaktion imellem os som interviewere og informanterne (Järvinen 2005:27). Som Margaretha Järvinen formulerer det, så er en undersøgelses materiale ”... *formet af interviewerens og interviewpersonen i fællesskab og præget af interaktionen i selve interviewsituationen.*” (Järvinen 2005:29). Derfor har vi gjort os nogle overvejelser om, hvad vi som interviewere bibringer i interaktionen med informanterne. Det omhandler to overordnede faktorer – vores position som henholdsvis undersøgere og etniske danskere, hvilket beskrives i det følgende.

I kraft af vores position som undersøgere er der ikke tale om en fuldstændig ligestillet samtale mellem os og informanterne (Kvale & Brinkmann 2009:51), hvilket har en betydning for udfaldet for vores empiri. Der vil altid være nogle asymmetriske magtforhold i og med, at vi som interviewere forbeholder os retten til at styre interviewsituationen. Som interviewere har vi forud for interviewsituationen besluttet emnet for samtalen, vi har forberedt spørgsmål herefter, og vi har ligeledes mulighed for at beslutte, hvilke tematikker i informanternes fortællinger, der skal forfølges (ibid.:51). Informanterne derimod har ikke haft den samme mulighed for at stille spørgsmål retur eller for at analysere og fortolke udsagn i interviewet. Dertil kan det asymmetriske magtforhold i interviewsituationen have haft den konsekvens, at informanterne har tilpasset deres svar efter hvad, de tror, vi ønsker at høre, eller at de har tilbageholdt information for ikke at fremstå som dårlige mødre. Det faktum, at vi udtrykker over for vores informanter, at vi ønsker at foretage en undersøgelse på baggrund af deres forældreskab, gør

naturligvis, at de netop vil have en interesse i at fremstille sig selv som gode mødre i vores øjne. Ingen vil være interesseret i at blive stemplet med stigmaet som en dårlig mor, og derfor kan der i empirien findes mange eksempler på, hvorledes informanterne fremstiller sig selv som gode (velintegrerede) mødre. Det vil sige, at de ”... *positionerer sig selv og andre karakterer, som indgår i fortællingen, på den måde, de finder mest hensigtsmæssig i situationen.*” (Järvinen 2005:30). Det kan have været medvirkende til, at informanterne har udeladt eventuelt mindre glorificerede fortællinger om det at være mor i Danmark.

Herudover kan vores position som etniske danskere have haft en betydning for, hvordan informanterne har forholdt sig til os og dermed for udfaldet af empirien. I en interaktionistisk forståelsesramme kan det forklares ud fra de kategoriseringer af medlemskab, der opstår i sociale interaktioner (Järvinen 2005:31). Hverken interviewer eller informant deltager i interviewsituationen udelukkende som individuelle aktører men positioneres og positionerer sig selv i henhold til sociale kategorier som f.eks. etnisk minoritets- eller majoritetsmedlem (Järvinen 2005:32). Målgruppen for undersøgelsen er mødre med etnisk minoritetsbaggrund, hvorfor etnicitet bliver et omdrejningspunkt allerede i kontakten til informanterne. Idet vi har kontaktet dem i kraft af deres ikke-danske etnicitet, bliver det en præmis for interviewet. Et eksempel herpå er vores informant, Amina, der ikke vidste, om hun ville passe på vores informantprofil, da hun ikke følte sig som en etnisk minoritet i Danmark. Det eksempel viser, hvor betydningsfuld etnicitet er i konteksten mellem os som etnisk danske interviewere og mødrene som informanter. På trods af at Amina og nogle af de andre informanter måske ikke identificerer sig med at være en etnisk minoritet, så går vi med vores undersøgelse ind og påtvinger dem denne kategori alene i kraft af vores henvendelse. Det er eksempler på, at både interviewer og informanter har forventninger til ”... *at modpartens aktiviteter, egenskaber og holdninger harmonerer med gængse forestillinger om den kategori, han eller hun tilhører...*” (Järvinen 2005:32). På den baggrund kan det formodes, at informanterne muligvis i højere grad selv har italesat deres etnicitet som betydningsfuld for deres forældreskab for at leve op til det, de muligvis antager, er vores forestillinger om dem som mødre med etnisk minoritetsbaggrund. Det kommer til udtryk, idet mange informanter italesætter deres etnicitet med udgangspunkt i, at den er anderledes end vores.

Med vores interaktionistiske tilgang til empirien vedkender vi os et kritisk hermeneutisk udgangspunkt, da vi antager, at undersøgelsens empiri produceres gennem en dobbelt fortolkning mellem vores forståelser og informanternes forståelser (Højberg 2009:339). Således har vi forsøgt at gøre os bevidste om vores egen positions betydning i interviewsituationen, idet vi

i høj grad vedkender os som medskabere af den livsverden, vi undersøger (Højberg 2009:333f).

Tids betydning for informanternes udviklingshistorier

For at forstå rammerne for informanternes fortællinger, er det væsentligt at inddrage perspektiver omhandlende tid i individers livsfortællinger. Det er gennemgående for informanternes fortællinger, at nogle af de udfordringer, de omtaler, hovedsageligt bliver omtalt i datid. Det kan forklares dels ved hjælp af forståelsen af, at måden, hvorpå et individ fortæller om sin fortid, er konstrueret af og situeret i nutiden (Järvinen 2004:47). Med dette henviser Järvinen til George Herbert Meads teori om tid, hvori han pointerer: ”... *it is not only that the past happened but that it is happening.*” (Maines et al. 1983 i Järvinen 2004:47). Med det hentyder Mead til, at individer gennem sine fortællinger, som foregår i nutiden, konstant konstruerer og rekonstruerer den datid, fortællingerne omhandler. På den måde fastholdes datidens hændelser altså ikke i låste rammer, men redefineres tværtimod. Idet nogle af informanternes udfordringer omtales i datid, fremstiller informanterne også, at de i dag har overkommet disse udfordringer, hvorfor fortællingerne kan identificeres som udviklingshistorier – eller *conversion plots*, som de betegnes af bl.a. Paul Ricoeur (Ricoeur 1984 i Järvinen 2004:54). Aspektet med at konstruere sin fortælling med udgangspunkt i en udvikling i ens livssituation kan ifølge Ricoeur anses som værende et typisk træk i menneskers livsfortællinger (ibid.:54). Som Järvinen pointerer, bliver elementer i individers fortællinger kun meningsfulde, idet de bidrager til individets nutidige selvfremsættelse og fortælling (Järvinen 2004:48). Det fremgår også i informanternes fremsættelser af deres udviklingshistorier, idet fortællingerne om de udfordringer, de har overkommet, således er med til at forstærke og underbygge deres nutidige fremsættelse af dem selv som stærkere i deres forældreskab.

Analysestrategi: Meningsanalyse

I bearbejdningen af vores empiriske materiale har vi valgt at benytte os af meningsanalyser som fremgangsmåde, da en meningsanalyse danner et grundigt og struktureret udgangspunkt for en systematisk gennemgang og bearbejdning af kvalitativ empiri. Meningsanalysen fungerer således som forarbejdet til den egentlige analyse, da den er med til at danne et skematisk overblik over de tematikker, der gør sig gældende i empirien (Thagaard 2008:135). Formålet

med en meningsanalyse er netop at overskueliggøre empirien gennem meningskondensering og fortolkning af informanternes udtalelser (Thagaard 2008:137f).

Undersøgelsens meningsanalyser er opbygget omkring både en person- og temacentreret tilgang (Thagaard 2008:137). Vi tager udgangspunkt i den temacentrerede tilgang gennem nogle fastlagte temaer, vi har identificeret på tværs af det empiriske materiale (Thagaard 2008:135f). Samtidig har vi en personcentreret tilgang, idet vi fokuserer på den enkeltes fortælling. Eftersom vi har valgt at kombinere de to tilgange, har vi produceret én meningsanalyse per informant, som samtidig indeholder de temaer, vi har fastlagt på forhånd. På den måde kan vi både skabe et overblik over hver enkelt informants livsverden samtidig med vi kan se, hvilke temaer der går igen på tværs af informanterne, hvilket gør en sammenligning mulig.

Temaerne i vores meningsanalyser er blevet til gennem en længere proces. Vi har læst alle transskriberingerne igennem med henblik på at identificere interessante pointer og udtalelser i relation til problemformuleringen, hvilket har dannet grobund for meningsanalysernes temaer. De valgte temaer er *isoleret tilværelse, tilværelsen i Danmark, drømme og forventninger, modstridende forventninger, bevidstheden af egen minoritetsposition, positioneringer og andet*. Temaerne i meningsanalyserne har været udgangspunkt for opbygningen af afsnittene i undersøgelsens analysekapitler.⁶

I arbejdet med at udarbejde en meningsanalyse for hver informant har vi foretaget en meningskondensering af transskriberingerne, hvor essensen af det sagte er blevet trukket ud (Thagaard 2008:138). Disse tekststykker er dernæst blevet placeret under det passende tema, hvortil vi har knyttet tolkende koder (Thagaard 2008:140). Disse koder har i første omgang bestået af vores egne analytiske refleksioner, og vi har først i anden omgang koblet relevante teoretiske begreber på. Vi er altså gået meget empirisk funderet til værks, hvorfor empirien har haft stor indflydelse på de teoretiske greb, der anvendes i besvarelsen af undersøgelsens problemformulering. Brugen af *tolkende* koder indikerer, at kodningsprocessen i høj grad er udtryk for fortolkning og indgår i den analytiske proces (Thagaard 2008:139). Vi kan som undersøgere ikke frasige os at fortolke informanternes udtalelser allerede i interviewsituationen eller undervejs i de efterfølgende processer. Dermed indgår vi som undersøgere i en vekselvirkning mellem del og helhed (Højberg 2007:313f), hvor vi ved at tage del i interaktionen med empirien får sat egne forforståelser i spil over for tendenser i datamaterialet, hvilket således er med til at udvide vores forståelse af de pågældende tematikker (Højberg 2007:323f). I den endelige analyse veksler vi mellem at anvende de tolkende koder fra hver enkelt informants meningsanalyse og de tendenser, der gør sig gældende på tværs af empirien med hen-

---

⁶ Se bilag 2 for en uddybende beskrivelse af meningsanalysernes temaer.

blik på at skabe en helhedsforståelse (Thagaard 2008:154). Nedenstående er et udsnit fra Amals meningsanalyse sammensat af eksempler fra tre forskellige temaer for at give en illustration af, hvordan meningsanalyserne ser ud rent grafisk.

Modstridende forventninger til forældreskab	
<p>Amal om det at være alenemor: "... hvor jeg synes, det har været hårdt at løse tingene alene og klare det. Og samtidig tænke: Det behøver ikke nogen at vide. Så har det også været hårdt at gå med det alene". (ll.675-677).</p> <p>"Jeg har stået fast. Jeg har stadigvæk gjort det. Så har jeg bare fundet på andre udveje. Så har jeg fundet en babysitter eller brugt nogle andre mennesker." (ll.861-863).</p>	<p>Strategier for at leve op til sit etniske baglands forventninger til hende.</p> <p>Positionering som den 'anderledes mor', der går mod normer og forventningspres, men har fundet strategier for at tilpasse sig både minoritets- og majoritetssamfund. Passerer stigma.</p>
Drømme og forventninger	
<p>"Ja. Puha. Det var altså rigtig, rigtig, rigtig hårdt. Og børnene følte lidt, at jeg glemte dem, fordi det handlede meget om at passe ind, og de skulle også bare passe ind. Og det var rigtig rigtig hårdt." (ll.296-298).</p> <p>"... fordi jeg har været alenemor, så har jeg skulle præstere mere, og samtidig så har jeg også fået af vide, at der er rigtig mange ting, som jeg ikke gør godt nok. Også af min egen familie" (ll.660-662).</p>	<p>Amal søger at tilpasse sig forventningerne i hendes etniske miljø for ikke at blive stigmatiseret.</p> <p>Dømmes som mor, fordi hun er alenemor. Stempling.</p>
Bevidstheden af egen minoritetsposition	
<p>Amal fortæller om dengang hendes søn blev sendt til sprogundervisning i en modtagerklasse på trods af et perfekt dansk og hvordan det ekskluderede ham (ll. 403-425).</p>	<p>Mødt med fordomme i skolesystemet. Stempling grundet etnicitet.</p>

Analysens opbygning

Selve undersøgelsens analyse er opbygget omkring fire analysekapitler. Kapitlerne indeholder forskellige afsnit, der er bygget op omkring to-tre udvalgte informanternes fortællinger. Udvalgelsen heraf er foretaget på baggrund af flere faktorer. Først og fremmest med det formål at gå mere i dybden med de enkelte fortællinger frem for at præsentere et bredt udsnit af materialet. Vi anvender de udvalgte fortællinger til at illustrere empiriske tendenser på tværs af materialet. Således er der nogle afsnit, der indeholder to-tre divergerende fortællinger, som demonstrerer nuancerne i empirien, og andre afsnit, der består af to samstemmende fortællinger, som demonstrerer en bred empirisk tendens hos samtlige informanter. Derudover er der afsnit, hvori fortællingerne er udtryk for en enkeltstående empirisk tendens, som er interessant i forhold til besvarelse af problemformuleringen. Denne analyseopbygning betyder samtidig, at det ikke er alle 12 informanternes direkte fortællinger, der fremgår i analysen, men de indgår i stedet indirekte gennem den gruppering af informanter, som fremgår i afsnittene. De udvalgte fortællinger er dem, hvori den pågældende empiriske tendens er stærkest italesat.

Analyseopbygningen er derudover udformet således, at afsnittene først består af et empirisk analytisk niveau i form af de udvalgte informanternes fortællinger efterfulgt af et teoretisk analytisk niveau, der er bundet op på disse fortællinger. Udgangspunktet herfor er at lade informanternes fortællinger fremstå tydeligere, inden teoretiseringen indtræder. Således får de teoretiserende afsnit også en opsamlende funktion.

Teoretisk ramme

I besvarelsen af problemformuleringen trækker vi på en række teorier og begreber for på et dybdegående analytisk niveau at kunne skabe en forståelse af, hvordan vores informanter i deres fortællinger fremstiller deres forældreskab og dertilhørende udfordringer. Derfor finder vi det væsentligt at eksplicite, hvordan vi ser, at disse begreber spiller sammen, og hvordan vi anvender dem i sammenhæng som vores overordnede begrebsmæssige ramme.

Som det fremgår af afsnittet, *Forståelser af forældreskab*, i undersøgelsens indledende kapitel, inddrager vi begreber, der relaterer sig til forældreskab og forskellige forståelser heraf. Det er hovedsageligt *det kollektivistiske* og *individualistiske livssyn*, de tre prototyper på forældreskab – *den autoritære*, *den eftergivende* og *den autoritative forælder* – og de *udearbejdende livsformer* samt *husmorlivsformen*. Overordnet gælder det for disse begreber, at de an-

vendes som udtryk for forskellige idealtyper. Disse anvender vi analytisk til at understøtte informanternes italesættelser af de forskellige forventninger til deres forældreskab, der knytter sig til forskellige normative idealer afhængig af konteksten. Således bidrager disse begrebsmæssige forståelser til, at vi kan skabe en dybere forståelse af de udfordringer, informanterne italesætter, og er medvirkende til at besvare den del af problemformuleringen, der relaterer sig til informanternes *udfordringer*.

For at forstå udfordringerne ved at være en minoritet i et samfund, og hvad dét gør ved informanternes muligheder for at udøve deres forældreskab, inddrager vi den canadisk-amerikanske sociolog Erving Goffmans stigmatologi (2009[1963]). Vi anvender denne teori til at forstå, hvilke udfordringer informanterne oplever at stå i, hvis de afviger fra de ovennævnte idealtyper for forældreskab og *stempler* med et *stigma* som en 'dårlig mor'. I den forbindelse inddrager vi Simon Østergaard Møllers anvendelse af netop Goffmans stigmatologi i forhold til informanternes *reaktioner* på deres stempling (Østergaard Møller 2009:35). På den baggrund opstiller han forskellige idealtypiske reaktionsmønstre eller *subjektpositioner* blandt mennesker med etnisk minoritetsbaggrund i det danske samfund (ibid.:35). Disse interaktionistiske teoretiske tilgange bidrager til at belyse informanternes udfordringer i forbindelse med den stempling, de italesætter at opleve i kontekst af både det etniske majoritetssamfund og deres etniske bagland. Således anvender vi disse tilgange til at besvare den del af problemformuleringen, der relaterer sig til informanternes *udfordringer*.

De fremstillinger af forældreskab, som vi identificerer hos informanterne, understøtter vi med positioneringsteoretiske begreber, da det bidrager til analytisk at forstå, hvordan informanterne gennem deres fortællinger fremstiller deres forældreskab. Vi inddrager Goffman og hans begreb omkring *indtryksstyring*, i forhold til hvordan individers interaktion med sine omgivelser altid vil være præget af et behov for at fremstille sig selv i overensstemmelse med de gældende normer i den pågældende kontekst (Goffman 2014[1959]:82). Derudover inddrager vi professor, Margaretha Järvinens anvendelse af positioneringsbegrebet *accounts* i forhold til den måde, vores informanter *fortæller* om deres forældreskab på, og de selv fremstillinger samt *legitimeringer* de anvender i den forbindelse, hvilket ifølge Järvinen er kendetegn i individers livsfortællinger (Järvinen 2005:31). De positioneringsteoretiske begreber bidrager med at belyse undersøgelsens informanternes fremstillinger af både dem selv, deres forældreskab og andre, samt ikke mindst måden de fortæller om disse aspekter på. Endvidere giver de positioneringsteoretiske begreber analytisk indblik i både de muligheder og begrænsninger, informanterne har for at anvende bestemte selv fremstillingsformer, hvilket også er tæt forbundet med den ovennævnte stempling som afvigere. Således er der også gennem brugen

af disse positioneringsteoretiske begreber tale om en interaktionistisk teoretisk tilgang til vores empiri. Dermed anvender vi disse optikker til at besvare den del af problemformuleringen, der relaterer sig til informanternes *fremstillinger*.

I undersøgelsen anlægger vi et interseksjonalistisk blik på vores empiriske materiale og forsøger derigennem på analytisk niveau at forstå vores informanternes fortællinger med udgangspunkt i, hvilke sociale kategorier der spiller sammen i de enkelte fortællinger – og i dele af de enkelte fortællinger. Med et interseksjonelt perspektiv er det væsentligt at pointere, at vi ikke ønsker at addere forskellige socialt konstruerede kategorier til hinanden, f.eks. køn, klasse, seksualitet, etnicitet, men i stedet at forstå, hvordan de i krydsningen med hinanden danner et magtfuldt samspil, som er betydningsfuldt for at forstå individets livsvilkår og deres positioneringsmuligheder (Lykke 2008:103ff). Endvidere kan det være med til at tydeliggøre, hvordan vores informanternes forskellige livsvilkår og deres oplevelse af egne muligheder og begrænsninger kan være afgørende for, om de kan udøve deres forældreskab på den måde, de selv ønsker. Vi trækker i den forbindelse på forståelser af interseksjonalitet fra professor i kønsstudier, Nina Lykke og antropolog, Yvonne Mørck. Således indtager vi et konstruktivistisk ståsted, idet vi anskuer de sociale kategorier, informanterne er underlagt, som socialt konstruerede. Den interaktionistiske og konstruktivistiske tilgang er gældende for den måde, hvorpå vi anskuer alle de ovennævnte teoretiske begreber i samspil med vores empiri.

Ved at anlægge et interaktionistisk og konstruktivistisk perspektiv på vores forståelse af feltet giver det os mulighed for at få blik for, hvordan forskellige konstruerede forestillinger, med hensyn til f.eks. idealer for forældreskab, kommer til udtryk og dannes gennem bl.a. interaktionen mellem undersøgelsens informanter og andre aktører, de fremhæver i deres fortællinger. Med en konstruktivistisk forståelse af sociale kategorier som f.eks. etnicitet og kultur kan vi ligeledes undersøge, hvordan informanterne selv meningsgiver disse kategorier i forhold til betydningen for eget liv frem for at forstå dem som fastlåste kategorier bestående af en essens, der er uforanderlig (Østergaard Møller 2009:35f). Vi er således interesserede i informanternes subjektive oplevelser af tilhørsforhold (Skytte 2016:23). Derudover er vi interesserede i, hvordan disse subjektive oplevelser også påvirkes af og dannes i interaktionen mellem informanterne og andre individer. Dermed bidrager et interaktionistisk og konstruktivistisk perspektiv til en forståelse af, at informanterne fortæller ud fra både individuelle og kollektive selvidentifikationer samt ud fra eksterne kategoriseringer af dem (Østergaard Møller 2009:36). Netop samspillet mellem både det indre og ydre i forhold til informanternes påberåbelse af bestemte tilhørsforhold gøres mulig at undersøge gennem det interaktionistiske per-

spektiv, idet selvidentifikationen med bestemte tilhørsforhold også er præget af elementer af at blive bedømt og kategoriseret gennem social interaktion med bestemte grupper og deres standarder (Østergaard Møller 2009:37). Denne eksterne bedømmelse har i høj grad betydning for informanternes muligheder for at fremstille, konstruere og ikke mindst udøve deres forældreskab. Dermed anerkender vi samtidig, at de konstruerede forestillinger, om hvilke standarder en specifik gruppe bedømmes på baggrund af, kan have stor indflydelse på den enkelte informants sociale erfaringer og livsverden, især hvis kategoriseringen af den enkelte ikke stemmer overens med vedkommendes definition af sig selv (ibid.:37).

Det er på baggrund af disse refleksioner, at vi anser konstruktivistiske og interaktionistiske perspektiver som en fordelagtig forståelsesramme for nærværende undersøgelse af mødres selv fremstillinger og oplevede udfordringer, der konstrueres, vedligeholdes og reproduceres gennem social interaktion. Med disse perspektiver som en overordnet forståelsesramme indtager vi som tidligere nævnt en kritisk hermeneutisk tilgang til vores empiri og især i forhold til bearbejdningen heraf. I forlængelse heraf anser vi det som en fordel at have blik for både de interaktionistiske og konstruktivistiske tilganges bidrag til vores hermeneutiske analytiske tilgangs fokus på forståelse og meningsindsigt i informanternes forældreskab, idet de samtidig kan skabe en forståelse for de konstruerede elementer, der indgår i informanternes fortællinger i interaktion med os som undersøgere (Højberg 2007:340).

Kapitel 3: Ensomhed i forældreskabet

Nærværende analysekapitel besvarer undersøgelsens problemformulering i relation til de udfordringer, informanterne belyser i deres fortællinger om deres forældreskab som mødre i en anden samfundsmæssig kontekst, end de selv er vokset op i. Kapitlet tager udgangspunkt i de informanter, der er opvokset i et andet land end Danmark og er kommet hertil som voksne kun med deres ægtefælle som familie, hvorfor der kan identificeres nogle specifikke udfordringer for denne gruppe af informanter. Kapitlet er opdelt i tre afsnit – *Savnet til familien*, *Udenfor det dansksproglige fællesskab* og *Isolation i ægteskabet*. Første afsnit, *Savnet til familien*, behandler informanternes fortællinger om savn til familien i det land, de er vokset op i, og den dertilhørende støtte som de mangler i deres tilværelse i Danmark. Dernæst omhandler afsnittet, *Udenfor det dansksproglige fællesskab*, informanternes italesættelser af at være sprogligt udfordrede, og hvordan de håndterer dette. I sidste afsnit, *Isolation i ægteskabet*, behandles to informanternes fortællinger om et isolerende ægteskab og deres nyfundne frihed efter deres skilsmisse. Fælles for de tre afsnit er, at de omhandler informanternes italesættelser af at føle sig alene i deres forældreskab i Danmark.

Savnet til familien

Afsnittet omhandler det savn informanterne italesætter at have til deres familier, som er blevet boende i de lande, informanterne er opvokset i, og den potentielle støtte de derfor er adskilt fra og mangler i deres tilværelse som mødre i Danmark. I den forbindelse behandler afsnittet, hvordan denne støtte fra baglandet italesættes som kulturelt funderet, hvortil tilværelsen, i de respektive lande informanterne er opvokset i og den dertilhørende støtte, idylliseres. Fortællinger om den familiære støtte og savnet til familien er en empirisk tendens blandt de informanter, der er vokset op i et andet land end Danmark. Det eksemplificeres med udgangspunkt i Jamilla og Halimas fortællinger, da italesættelser om savnet til familien og den potentielle familiære støtte er mest fremtrædende i deres fortællinger, hvorfor de illustrerer derfor denne empiriske tendens bedst muligt.

Mangel på familiær støtte

Jamilla er 56 år, opvokset i Somalia og er mor til fire voksne børn. Hun var 28 år, da hun kom til Danmark gennem familiesammenføring med sin mand, som allerede var flygtet fra Soma-

lia. Jamilla har ingen yderligere familie i Danmark. Af Jamillas fortælling fremgår det, at det har krævet en tilvænnning for hende at undvære den store støtte familien, ifølge Jamilla, udgør i Somalia. Jamilla forklarer i den forbindelse tydeligt, hvordan hun anser forskellen på at være mor med eller uden familiens opbakning:

”Det var anderledes [at være mor i Danmark, red.] på den måde, at jeg var alene. I Somalia var der jo alle i min familie omkring og slægtninge, der hjælper hinanden og passer godt på hinanden. Så at være alene, det var lidt svært.” (Jamilla 2015:ll.16-18).

Således fremgår det af Jamillas fortælling, at hun har oplevet det udfordrende at være mor i Danmark, fordi hun har manglet storfamiliens tilstedeværelse og støtte.

Også Halima italesætter udfordringerne ved at være afskåret fra sin familie. Halima er 44 år og er opvokset i Irak, og hun var 23 år, da hun kom til Danmark, hvortil hun flygtede sammen med sin mand og to børn. Halima er i dag mor til fire børn og har ingen anden familie i Danmark. Af Halimas fortælling fremgår det, at det har været vanskeligt for hende at undvære familiens støtte i forbindelse med sit forældreskab: ”... *det er så stort et ansvar at være mor. Specielt at være et fremmed menneske i et fremmed land uden familie, uden hjælp. Det er rigtig hårdt.*” (Halima 2015:ll.256-258). I Halimas tilfælde er det altså samspillet mellem det at være kvinde og mor samt at have en ’fremmed’ etnicitet i Danmark, der skaber nogle livsvilkår for hende, som opleves udfordrende og hårde.

I både Jamilla og Halima tilfælde kan deres italesættelse af familiens betydning på analytisk niveau forstås ud fra det kollektivistiske livssyn (Skytte 2016:86) og begrebet storfamilien, hvor den udvidede familie fungerer som et socialt sikkerhedsnet (Mørck 2008:56). Her udgør den udvidede familie en fast ramme omkring hele livet (Skytte 2016:86), hvilket tydeliggør den støtte, Jamilla og Halima italesætter at mangle i Danmark, hvor de er fysisk frakoblet resten af deres familie. På analytisk niveau betyder deres kollektivistisk prægede livssyn således, at de oplever sig særligt udfordrede i deres forældreskab i Danmark.

Hertil er det væsentligt at forstå både Jamilla og Halimas situation ud fra et intersektionelt perspektiv, idet deres fremstilling af sig selv som ’fremmede’ i et samspil med deres position som mødre har betydning for deres udfoldelsesmuligheder som individer. Mørck definerer intersektionalitet som en ”... *sammenvævning af forskellige sociale kategorier såsom klasse, køn, etnicitet, alder og seksualitet...*” (Mørck 2005:65), der former et menneskes identitet (Mørck 2005:67). Der er tale om sociale kategorier, der krydser hinanden i en dynamisk interaktion af magtasymmetrier og -aksler, som er uløseligt forbundet med hinanden og skal ses i

et samspil for at forstå individets livsvilkår (Lykke 2003:48;52). I Jamilla og Halimas fortælling fremstår deres livsvilkår som mødre i Danmark særligt udfordrede, idet samspillet, mellem at være mødre og 'fremmede' i et andet land, end de selv er vokset op i, udfordrer deres muligheder for at udøve deres forældreskab, da de oplever at mangle den familieære støtte fra deres familier, der ikke er bosat i Danmark.

Ovenstående analyse gør sig ligeledes gældende blandt de resterende informanter, der er vokset op i et andet land end Danmark, og som ikke har deres familie fysisk tæt på sig. Der viser sig således en empirisk tendens, som på analytisk niveau påviser, hvordan det kollektivistiske livssyns påvirkning af informanterne betyder, at denne gruppe af informanter i særdeleshed oplever sig udfordrede i deres forældreskab, da de er fysisk frakoblet deres familier, der ikke er bosat i Danmark. Det er i den forbindelse deres sociale kategorier som mor og 'fremmede', der i samspil italesættes som afgørende for de udfordringer, informanterne oplever i deres forældreskab som mødre med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark.

Den familiære støtte som kulturelt funderet

Den familiære støtte, som både Jamilla og Halima oplever at mangle i Danmark grundet den fysiske afkobling fra det land, de er opvokset i, italesættes som kulturelt bestemt i deres fortællinger. Af Jamillas fortælling fremgår det, at hun forbinder den familiære hensyntagen, hvor "*... man passer godt på hinanden...*" (Jamilla 2015:ll.296), med en del af kulturen i Somalia, hvilket hun gerne vil videreføre til sine børn (Jamilla 2015:ll.290-297). Halima fortæller, hvordan hendes familie i Irak siger, at hun er en god mor, fordi hun magter at opdrage sine børn i Danmark: "*I forhold til mødre i Irak, de får hjælp af deres mødre hele livet...*" (Halima 2015:ll.130-131). På analytisk niveau kan det således identificeres af både Jamilla og Halimas fortællinger, at de forbinder den familiære støtte med familielivet i henholdsvis Somalia og Irak. Der fremgår dog nogle modstridende udsagn om Jamilla og Halimas familier i deres fortællinger, som nuancerer deres fremstilling heraf. Jamilla fortæller bl.a., hvordan hendes familie har 'malket hende for penge' (Jamilla 2015:ll.470-472): "*... de har ødelagt rigtig meget, de forventninger, man har forsøgt [...] At leve op til. [...] At man skal komme med en pose penge herfra, selvom man har fire børn, der skal forsørges.*" (Jamilla 2015:ll.457-460). Det samme gør sig gældende for Halima, som fortæller, at hele hendes liv og barndom har været fyldt med vold (Halima 2015:ll.150-151). Dermed virker hverken Jamilla eller Halimas familierelationer til at bære bræg af at have udgjort den støttefunktion, som de ellers begge forbinder med tilværelsen i det land, de er opvokset i.

Idet både Jamilla og Halimas fortællinger binder de den familiære støtte og hjælp sammen med egenskaber ved henholdsvis Somalia og Irak, hvorfor der kan identificeres en grad af en essentialistisk opfattelse, hvor kulturer ses som afgrænsede størrelser bestående af en essens (Skytte 2016:21). Jamilla og Halimas italesættelser af den familiære støtte som kulturelt funderet gør, at den form for støtte fremstår som en fastlåst essens ved henholdsvis Somalia og Irak, hvorfor vi kan identificere, at de muligvis ikke oplever, den kan genfindes i Danmark.

Denne essentialistiske opfattelse af den familiære støtte som kulturelt funderet i henholdsvis Somalia og Irak, samt de modstridende udsagn om familiens støtte, vidner således om en idyllisering af familien i Jamilla og Halimas fortællinger. Det kan være udtryk for, at savnet til familien ofte vil kunne overskygge eventuelle ubehagelige oplevelser i denne sammenhæng. Det kan endvidere formodes, at deres idyllisering af henholdsvis Somalia og Irak er et forsøg på at dyrke et tilhørsforhold til det land, de er vokset op i. Det kan forklares ved hjælp af Nira Yuval-Davis' begreb, *sense of belonging*, idet hun pointerer, at individer kan føle sig knyttet til en række forskellige tilhørsforhold, og at det kan være tilfældet både på et abstrakt og konkret plan (Yuval-Davis 2006:199). På den måde kan informanternes behov for at idyllisere det land, de er opvokset i, forstås ud fra den form for tilhørsforhold, som Yuval-Davis betegner som *identifications and emotional attachments*, der afspejler følelsesmæssige investeringer og trangen til at høre til (Yuval-Davis 2006:202). Med udgangspunkt heri kan Jamilla og Halimas fortællinger om familien forstås som udtryk for et abstrakt tilhørsforhold og et konstrueret fællesskab i relation til det pågældende land, de er opvokset i. Informanternes idyllisering af dette abstrakte tilhørsforhold, tolker vi, kan muligvis skyldes, de ikke har fundet et tilsvarende fællesskab i Danmark, hvilket må antages at vanskeliggøre forældreskabet.

Blandt undersøgelsens informanter, der ikke er vokset op i Danmark, viser der sig en empirisk tendens i form af en essentialistisk kulturopfattelse, hvor den familiære støtte italesættes som en særpræget egenskab ved det land, de er vokset op i. I den forbindelse gør den beskrevne idyllisering sig ligeledes gældende blandt flere af undersøgelsens informanter, der ikke er vokset op i Danmark. På baggrund heraf identificerer vi, at informanterne opstiller nogle forhindringer i deres eget forældreskab, idet de idylliserer deres forhenværende familieforhold i det land, de er opvokset i, og dermed udelukker de samtidig potentielle muligheder for at opleve den samme form for støtte i Danmark. Informanterne fremstår dermed begrænsede i deres forestillinger af egne handlemuligheder i Danmark, hvilket, vi tolker, kan virke hæmmende for deres håndtering af udfordringer i deres forældreskab.

Udenfor det dansksproglige fællesskab

Nærværende analyseafsnit behandler informanternes oplevelser af at være isoleret fra det danske samfund grundet dansksproglige udfordringer og et manglende kendskab til samfundet samt de udfordringer, det kan formodes at give i deres forældreskab. Følgende afsnit tager udgangspunkt i informanterne Yasmin og Halima, idet deres fortællinger om deres dansksproglige udfordringer viser en empirisk tendens blandt alle de informanter, der er vokset op i et andet land end Danmark. Yasmin og Halimas fortællinger er i den forbindelse de mest fremtrædende blandt denne gruppe af informanter, hvorfor de illustrerer disse udfordringer bedst muligt.

Yasmin er 41 år og er opvokset i Iran. Hun har boet i Danmark i syv år, og kom hertil som flygtning sammen med sin mand og datter, som i dag er 10 år. Yasmin beskriver, at det danske sprog er udfordrende for hende, og det fremgår af Yasmins fortælling, at det i særdeleshed gør sig gældende i forbindelse med sin datters skolegang og fritidsliv. Yasmin fortæller bl.a., at hun forsøger at hjælpe sin datter med lektier, men at hun håber, at hun bliver bedre til dansk med tiden, så hun kan hjælpe mere (Yasmin 2015:ll.66-69). Hertil beskriver Yasmin sine frustrationer over ikke at kunne udtrykke sig verbalt i forbindelse med forældremøder: *"F.eks. når du skal gå til forældremøder, skal kan du ikke... du har noget i dit hjerte, et ønske, på dit eget sprog, men nogle gange er det svært at fortælle det hele."* (Yasmin:2015:ll.135-136). På analytisk niveau tolker vi, at det er vanskeligt for Yasmin at deltage aktivt i sin datters skolegang grundet Yasmins ringe dansksproglige kundskaber, som står i vejen for, at hun kan være den mor, hun ønsker at være for sin datter.

Som tidligere beskrevet er Halima 44 år og er opvokset i Irak. Hun har boet i Danmark i 21 år, efter hun flygtede hertil sammen med sin mand og to børn. Halima beskriver ligeledes det danske sprog som en stor udfordring: *"Jeg var bange, når jeg skulle med bussen, og hvis nogen snakkede til mig, hvad skulle jeg så svare? Så jeg undgik andre, fordi jeg ikke havde noget sprog."* (Halima 2015:ll.50-51). Med udgangspunkt i Halimas fortælling har hun altså været begrænset i sin færden uden for hjemmet grundet de dansksproglige udfordringer, hun havde førhen. Dermed blev hun forhindret i sin deltagelse i det danske samfund og i at interagere med folk i samfundet: *"Med nul erfaring, jeg havde ikke noget sprog og talte ikke med andre."* (Halima 2015:ll.82). Halima er i dag bedre til dansk men fortæller, at hun fortsat er for genert til at tale i store forsamlinger, fordi hun er bange for, at nogen griner og siger, at

hun ikke kan finde ud af det (Halima 2015:ll.521-522). På et analytisk niveau fremstår Halima således meget usikker på grund af sine manglende dansksproglige kundskaber, hvilket antyder, at Halima er bange for, at hun ikke lever op til det omkringliggende samfunds forventninger til sine dansksproglige kundskaber. Af Halimas fortælling fremgår det, at hun håndterer denne frygt ved at forsøge at undgå at blive konfronteret med den ved at afholde sig fra social interaktion med andre mennesker i det offentlige rum (Halima 2015:ll.51).

Herudover fremgår det af Halimas fortælling, at hendes ringe dansksproglige færdigheder også påvirker hendes muligheder for at støtte sine børn i deres skolegang. Halima fortæller, at det er svært at hjælpe sine børn med at lave lektier. Derfor er hun misundelig på etnisk danske, der kan hjælpe deres børn (Halima 2015:ll.397-403): *"For jeg kan ikke hjælpe hende med lektierne, men jeg kan støtte hende med penge. Jeg giver hende penge, og betaler nogle lærere for nogle timer."* (Halima 2015:ll.292-294). Det kan således identificeres af Halimas fortælling, at hun føler sig utilstrækkelig som mor i forhold til sine børns skolegang på grund af sine ringe dansksproglige færdigheder, hvorfor hun for så vidt muligt forsøger at kompensere økonomisk over for sine børn. Halima fortæller, at hun tit spørger lærerne til råds, men at hun er genert – især til forældremøder, hvor der er andre forældre – da hun er flov over at fortælle, hvis hun ikke forstår, hvad der er bliver sagt (Halima 2015:ll.407-414). Halima fortæller, at hendes hjerte banker hurtigere, når hun skal tale med de andre forældre i skolen (Halima 2015:ll.506), og det kan således identificeres af Halimas fortælling, at hendes dansksproglige vanskeligheder opleves meget begrænsende for hende. Hertil fortæller Halima også, hvordan hendes dansksproglige færdigheder skaber problemer i kommunikationen med sine børn: *"For nogle gange forstår han mig ikke. Selvom jeg prøver at tale dansk, og han forstår arabisk, men nogle gange forstår vi ikke hinanden. Fordi de har et meget godt sprog, og jeg har kun lidt."* (Halima 2015:ll.180-184). Denne sprogbarriere, som Halima beskriver mellem sig selv og sine børn, vidner om, at Halima kommunikativt bliver udfordret i sit forældreskab og dermed også i sine muligheder for at forstå sine børn: *"Fordi han forstår ikke mig, og jeg forstår ikke ham."* (Halima 2015:ll.291).

På et analytisk niveau kan det af både Yasmin og Halimas fortællinger identificeres, at deres ringe dansksproglige kundskaber, begrænser deres muligheder for at udøve et autoritativt forældreskab med en verbal *give and take*-tilgang, hvor man som forælder kommunikerer med barnet omkring dets aktiviteter og adfærd på en rationel og problemorienteret måde (Baumrind 1966:891). I Yasmins fortælling kommer der til udtryk i form af hendes udfordringer med at hjælpe sin datter med lektierne, mens det i Halimas fortælling kommer mere

direkte til udtryk, idet hun har udfordringer med at kommunikere verbalt med sine børn. Således er Yasmin og Halima begrænsede i deres muligheder for at leve op til idealet på det gode forældreskab som autoritativt (Baumrind 1966:904). Med udgangspunkt heri, fremstår Halima og Yasmins begrænsede dansksproglige kundskaber således som en fremtrædende udfordring i deres forældreskab, idet det hæmmer muligheden for en gensidig verbal dialog.

I Halimas fortælling fremtræder hendes dansksproglige udfordringer herudover som en barriere for hendes deltagelse i samfundet. Frygten for at blive stemplet som en dårlig mor på baggrund heraf kan forklares ved hjælp af Goffmans stigmatiseringsteori. Ifølge Goffman indgår alle mennesker i nogle forskellige sociale kategorier, hvor der hersker nogle spilleregler for, hvad der forventes af medlemmerne i det pågældende sociale miljø (Goffman 2009[1963]:43). Således forventes det, at individets *sociale identitet* og dets egenskaber stemmer overens og vil blive bekræftet i mødet mellem individet og de øvrige medlemmer (Goffman 2009[1963]:44). Lever individet ikke op til de forventninger, der er gældende i en bestemt social kategori, opstår der en uoverensstemmelse mellem individets *tilsyneladende sociale identitet* og individets *faktiske sociale identitet*, hvorfor individet stemples med et stigma (Goffman 2009[1963]:44f). Goffman beskriver et stigma som "... en egenskab, der er dybt miskrediterende..." (Goffman 2009[1963]:45), hvorfor individet "... afviger fra vores forventninger på en måde, som gør ham uønsket." (Goffman 2009[1963]:46). Goffman beskriver tre typer stigma – *kropslige vederstyggeligheder, karaktermæssige fejl og tribale stigma* (ibid.:46), hvor det karaktermæssige stigma kan være egenskaber såsom "... viljesvagthed, dominerende eller unaturlige lidenskaber, forræderiske og kompromisløse overbevisninger, eller uhæderlighed..." (Goffman 2009[1963]:46). Med udgangspunkt i Goffmans stigmatiseringsteori kan det af Halimas fortælling identificeres, at hun er bange for at blive stemplet med et karaktermæssigt stigma som en 'dårlig integreret' eller 'ressourcesvag mor', der ikke har lært at tale dansk, hvorfor Halima undgår, at hendes ringe dansksproglige kundskaber bliver afsløret i en samfundsmæssig kontekst. Goffman beskriver, hvordan et individ kan være *potentielt miskrediteret*, hvis det er i besiddelse af et stigma, uden omgivelserne har kendskab til det (ibid.:46). Processen omkring at forsøge at skjule et potentielt stigma kalder Goffman for det *at passere*, hvilket er en informationskontrol, der har til hensigt at undgå, at ens miskrediterende egenskaber bliver kendt for omverdenen (Goffman 2009[1963]:84). På analytisk niveau kan det med udgangspunkt heri tolkes, at Halima afholder sig fra at tale i store forsamlinger, da hun anskuer sine dansksproglige vanskeligheder som potentielt miskrediterende, og at hun derfor forsøger at passere dette karaktermæssige stigma. Ved at afholde sig fra at deltage aktivt i forældremøder og andre skolearrangementer, forhindres Halima således også i at

deltage i denne del af sine børns liv, hvorfor hendes manglende dansksproglige færdigheder fremstår udfordrende og begrænsende for Halimas forældreskab.

Det kan identificeres i flere fortællinger blandt de informanter, der er opvokset i et andet land end Danmark, at de grundet deres dansksproglige vanskeligheder føler sig udfordrede i forbindelse med at deltage aktivt til forældremøder og andre skolearrangementer. I forlængelse heraf tolker vi, at informanternes frygt for at blive stemplet på baggrund af deres danskundskaber i nogen grad bliver styrende for deres deltagelse i f.eks. deres børns skoleliv, hvilket dermed fremstår som en udfordring i disse informanternes forældreskab. Halima er den eneste af undersøgelsens informanter, der italesætter vanskeligheder ved at kommunikere med sine børn grundet dansksproglige udfordringer. Vi finder dette bemærkelsesværdigt, eftersom flere af informanterne havde ringe dansksproglige færdigheder. Disse kommunikative udfordringer og betydningen heraf ville derfor være interessant at undersøge mere dybdegående i en videre undersøgelse.

Isolation i ægteskabet

Nærværende analyseafsnit behandler informanterne Haifa og Mayas fortællinger om deres forhenværende ægteskaber, hvor de beskriver at have været kontrolleret i deres rolle som hustru og mor. I forlængelse heraf behandler afsnittet Haifa og Mayas fortællinger omkring deres beslutning om at lade sig skille og den efterfølgende frihed, de italesætter. Således bærer afsnittet præg af en før- og efterfortælling omkring Haifa og Mayas respektive ægteskaber og tydeliggør dermed betydningen heraf i forhold til deres forældreskab. Haifa og Maya er de eneste informanter, der fortæller om et undertrykkende og isolerende ægteskab, hvorfor deres fortællinger ikke er en gennemgående empirisk tendens blandt undersøgelsens informanter. Dog skal det påpeges, at Haifa og Mayas position som fraskilte muligvis gør det lettere at italesætte et ulykkeligt ægteskab, selvom positionen som fraskilt naturligvis ikke er ensbetydende med, at denne tematik er tilstede i informanternes fortællinger. Eksempelvis fremgår det ikke af fortællingerne hos de andre to fraskilte informanter, Isbah og Amal. Til trods for at Haifa og Mayas fortællinger ikke er gennemgående for informanterne, inddrages denne tematik om et undertrykkende ægteskab i analysen, da vi anskuer denne som særligt udfordrende i et forældreskab.

Ægteskabsfortællinger

Haifa er 43 år og er opvokset i Libanon. Hun flygtede til Danmark som 17-årig sammen med sin daværende mand og har fem børn. Haifa er i dag fraskilt og er for nylig blevet uddannet som tandklinikassistent og er nu jobsøgende. Haifa fortæller, hvordan hun inden sin skilsmisse var bundet til hjemmet og ikke havde nogen relationer uden for familien (Haifa 2015:ll.68-70):

”Jeg er blevet bestemt over af min mand, [...] selvom jeg gjorde alt for ham, så var det ham, der bestemte. Og det var en hård periode. Hele mit liv har han bestemt over mig. [...] Jeg måtte ikke gå ud alene [...] Skulle jeg være ude, var det kun med ham. [...] Så jeg var endda meget bange for ham.” (Haifa 2015:ll.945-952).

Af citatet fremgår det, at Haifa levede i et ægteskab med omfattende social kontrol⁷ udøvet af sin daværende mand, og ægteskabet fremstår således stærkt undertrykkende og begrænsende for Haifas handlemuligheder. Haifa beskriver i den forbindelse, hvordan disse forhold i et ægteskab betragtes som normale af hendes mor (Haifa 2015:ll.1009-1012). Det tyder således på, at Haifa er opdraget med disse værdier omkring ægteskab, hvorfor de muligvis også har været kønsidealet for hende i en lang årrække.

Af Haifas fortælling fremgår også, at hun i sit tidligere ægteskab har været stærkt kontrolleret i sit forældreskab, hvor der har været klare forventninger og retningslinjer til hende som mor:

”Han lavede ikke noget. Det var mig, der styrede skole og lektier og køb af tøj. Det eneste, han blandede sig i, var, når jeg var ude. [...]” *Hvor bliver du af? Dit barn er sulten.*” Ligesom at det er en pligt for ham, at han skal give mig råd, om at jeg skal passe mine børn. *”Pas dit barn”*. Ikke fordi han gerne ville passe dem.” (Haifa 2015:ll.796-800).

Det kan ses af citatet, at Haifas forhenværende ægteskab var præget af en stærk kønsmæssig arbejdsfordeling, hvor hun var ansvarlig for hjemmet. Haifas handlemuligheder er således blevet begrænset af hendes ægteskab grundet det magtholdige samspil af hendes position som kvinde, hustru og mor samt de normer og forventninger, hun oplever på baggrund heraf.

Af Haifas fortælling fremgår det desuden, hvorledes den sociale kontrol og isolation har haft konsekvenser for hendes psykiske velbefindende og måden, hvorpå hun har forholdt sig

---

⁷ Vi definerer social kontrol på baggrund af følgende definition: *”Handlinger, styring, kontrol eller sanktioner, der i væsentlig grad hæmmer eller begrænser den enkeltes livsudfoldelse, adfærd, valg og rettigheder.”* (Socialstyrelsen 2014:3).

til omverdenen: *"Jeg kendte ikke så mange folk. Jeg var helt lukket med mine børn og min mand. Jeg vidste slet ikke noget om det danske samfund. Hvis jeg skal være ærlig, så troede jeg, at det danske samfund var et uhyre."* (Haifa 2015:ll.148-151). På analytisk niveau formoder vi, at et så begrænset kendskab til samfundet, som Haifa beskriver at have haft, også har påvirket hendes muligheder for at støtte og forstå sine børn i deres deltagelse i det danske samfund i forhold til f.eks. deres skolegang, kammerater og fritidsinteresser. Det kan på baggrund heraf antages, at den isolation, der fremgår af Haifas fortælling, også må have påvirket hendes forældreskab. Hertil fremgår det af fortællingen, at Haifas isolerede tilværelse resulterede i, at hun ikke havde nogen tro på sig selv: *"Jeg ville gerne ud til samfundet. Men jeg var virkelig, virkelig bange for det, selvom jeg selv havde bedt om det."* (Haifa 2015:ll.176-177). Heraf fremgår det således, at den sociale kontrol og det undertrykkende ægteskab, Haifa levede i, forhindrede hende i at tage styringen i sit liv og at tro på sig selv.

Maya er 48 år og er ligesom Haifa opvokset i Libanon. Maya var 18 år, da hun flygtede til Danmark sammen med sin daværende mand, og hun har i dag syv børn. Maya er i dag fraskilt og har ingen uddannelse eller arbejde. Maya fortæller ligesom Haifa, hvordan hun i sit tidligere ægteskab var meget isoleret i sit hjem, grundet den sociale kontrol, vi ud fra hendes fortælling kan identificere, hendes mand udsatte hende for:

"Dengang var jeg hele tiden hjemme. Hele tiden. Min mand bestemte over mig. Jeg måtte ikke gå ud, jeg måtte ikke gå i skole, jeg måtte ikke have veninder, jeg måtte ikke køre bil, jeg måtte ikke gå til fest. Han sagde: "Nej, du skal blive hjemme. Jeg kan ikke passe dine børn"." (Maya 2015:ll.94-97).

Idet Maya fortæller om alle de aktiviteter, hendes mand ikke tillod hende, fremstår Mayas forhenværende ægteskab som meget begrænsende for Mayas handlemuligheder. Maya fortæller ligeledes, at hendes ældste børn ikke gik i vuggestue eller børnehave som små, da hendes mand ikke ønskede dette, og at hun ingen indflydelse havde i den forbindelse (Maya 2015:ll.135-136): *"Han ville ikke have, at børnene skulle gå i vuggestue. Han ville ikke have, at jeg gik på arbejde. [...] Jeg ville gerne. [...] Men han sagde nej. Jeg hørte efter. Jeg havde respekt. [...] Damer i mit land har ikke arbejde."* (Maya 2015:ll.616-619). På et analytisk niveau fremgår det således af Mayas fortælling, at hun havde andre forestillinger end sin daværende mand, omkring hvordan hun ville være som mor, og hvordan hendes børns opvækst skulle være, men at hun var underlagt en dominerende normativ forståelse fra sit etniske bagland om, at kvinder ikke arbejder uden for hjemmet. På analytisk niveau kan det derfor identi-

ficeres, at Maya har været begrænset i sine muligheder for at realisere sig selv – både som mor og i ønsket om at arbejde. Maya har således ligesom Haifa været underlagt en klar kønsmæssig arbejdsfordeling, hvor hendes rolle som mor og hendes funktion i hjemmet har været fastlagt. Hertil fortæller Maya: ”*Jeg havde børn dengang, så jeg kunne ikke blive skilt.*” (Maya 2015:11.99-100). Det fremgår således, at Maya i høj grad har følt sig bundet til sin daværende mand grundet sin position som mor.

Danneskiold-Samsøe, Mørck og Sørensen beskriver, hvordan skilsmisser i miljøer af mennesker med etnisk minoritetsbaggrund er omfattet af sladder og stigmatisering, idet en skilsmisse betragtes som brud på ærbarheden (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:159;155). Der hersker i nogle familier en stærk loyalitetsmoral, hvor ansvaret for og hensynet til familiens vilje og ønsker fremstår hævet over individets egne ønsker og behov (Danneskiold-Samsøe et al. 2011:136;142). Det kan ud fra Mayas fortælling tolkes, at hun har været underlagt, og også selv til dels har abonneret på, denne forestilling om at skilsmisse er et brud på ærbarheden, og at familiens hensyn går forud for individets. Det kommer til udtryk idet Maya benytter sig af både en etnisk og kønsmæssig årsagsforklaring ved at referere til, at ’damer i mit land har ikke arbejde’, og at hun ikke kunne lade sig skille, fordi hun havde børn. Hermed kan det identificeres, hvordan Maya med denne udtalelse er præget af en essentialistisk kulturopfattelse, idet fremstillingen af ’damer’ bliver essentialistisk og homogent knyttet an til den specifikke kultur (Skytte 2016:21). På den måde forklarer Maya sin rolle som isoleret i sit forhenværende ægteskab ud fra de forventninger, hun har oplevet som kvinde, hustru og mor i kontekst af sit etniske bagland. Denne essentialistiske kulturopfattelse og betydningen heraf vil blive diskuteret i følgende afsnit, *Skilsmisens frihed*.

Med udgangspunkt i Haifa og Mayas fortællinger tolker vi endvidere, at de har været underlagt nogle stærke forventninger omkring at tilpasse sig en *husmorlivsform*, idet det af deres fortællinger fremgår, at deres primære funktion i familien har været at opretholde og vedligeholde familielivet (Skytte 2016:83). I den forbindelse kan deres ægteskabsfortællinger anskues ud fra et intersektionalistisk perspektiv, hvor magtholdige sociale kategorier i et samspil krydser hinanden og kan forklare individets livsvilkår (Lykke 2003:48;52). Af Haifa og Mayas fortællinger kan det på analytisk niveau tolkes, at det har været sammenspillet mellem deres sociale kategorier som kvinde, hustru og mor i deres etniske bagland, som i deres ægteskabelige kontekst i samspil har angivet nogle kulturelle værdier og normer for, hvordan de bør optræde, og dermed hvordan det er blevet forventet af dem at udøve deres forældreskab.

Det kan således på analytisk niveau tolkes, at de forventninger, Halima og Maya italesætter i deres forhenværende ægteskaber, har været styrende for deres handlemuligheder og har resulteret i isolation fra det omkringliggende samfund, hvilket optræder som en afgørende udfordring i de to informanternes fortællinger om deres forældreskab, inden de blev skilt.

Skilsmisens frihed

Af både Haifa og Mayas fortællinger fremgår det, at de i dag har gjort op med deres isolerede tilværelse og de kønsrolleopfattelser, der var fremtrædende i deres forhenværende ægteskaber og hos dem selv. Deres skilsmisser fremstår således som afgørende vendepunkter i deres fortællinger. I Haifas fortælling kan der spores en lettelse i om sit liv efter skilsmissen:

”Så blev jeg skilt. Nu har jeg det rigtig godt. Jeg har fået styr på min familie, og jeg har fået styr på hele mit liv, og nu er der ikke noget med at skulle passe min mand og lave mad til ham og sørge for, at han har det godt, og sørge for at han er glad og alt muligt.”
(Haifa 2015:ll.243-246).

I citatet beskriver Haifa, at hun efter sin skilsmisse har ’fået styr på sit liv’ og ’styr på sin familie’, og hun hentyder dermed også til, at det ikke var tilfældet før skilsmissen. Haifa indtager dermed en ny position som en velfungerende og handlekraftig mor.

Maya ser i dag tilbage på sit ægteskab med misbilligelse og fortæller, at hun på den baggrund nærer stor mistillid til mænd generelt (Maya 2015:ll.418-419): *”Min mand hjernevaskede mig.”* (Maya 2015:ll.420-421). Også hos Maya kan der spores en lettelse i hendes fortælling om sit liv efter skilsmissen: *”Så jeg nyder, at jeg er skilt fra ham. Jeg har været skilt i 13 år nu. Jeg er glad og har det godt – bedre.”* (Maya 2015:ll.101-102). Maya beskriver, hvordan skilsmissen har frigjort hende og gjort hende til en bedre mor: *”Jeg kan godt leve igen. Jeg levede ikke før, for jeg kom først i gang efter 17 år. [...] Jeg har det bare så godt nu [...] Nu hjælper jeg mine børn og støtter mine børn med at gå i skole og få gode karakterer...”* (Maya 2015:ll.161-165). På analytisk niveau kan det af Mayas fortælling udledes, at hun oplever sig selv som en bedre mor. Med udgangspunkt heri fremgår det, hvordan hendes isolerende ægteskab har været begrænsende for hende som kvinde og dermed også i hendes mulighed for at udøve sit forældreskab, som hun selv ønsker. Maya fortæller, at skilsmissen har givet hende mulighed for at sende sine børn i børnehave og dermed også, hvordan det har givet hende muligheden for at finde et arbejde og gå på sprogskole (Maya 2015:ll.140-151). Hun har således fået mulighed for at deltage mere aktivt i samfundet, hvorfor, vi tolker, at hun

også har fået bedre muligheder for at støtte sine børn i deres liv og deltagelse i det danske samfund.

I både Haifa og Mayas ægteskabsfortællinger er det væsentligt at forstå udgangspunktet for deres fortællinger i et tidsperspektiv. Som beskrevet i metodekapitlets afsnit, *Tids betydning for informanternes udviklingshistorier*, ændrer konstruktionen af fortiden sig i takt med, at individets konstruktion af nutiden ændrer sig (Järvinen 2004:47). Med udgangspunkt heri må det pointeres, at Haifa og Mayas fortællinger bliver fortalt på baggrund af deres nuværende position som fraskilte kvinder, der har formået at bryde ud af ægteskabet. Begge informanter beskriver den frihed, de føler som fraskilte, hvorfor deres beskrivelser af datiden også bærer præg heraf i form af den misbilligelse, de nærer over for deres forhenværende ægtefæller. Således fremstiller Haifa og Maya deres undertrykkende ægtefæller som den direkte årsagsforklaring til deres tidligere ulykkelige liv og skilsmissen som årsag til deres nuværende lykkeligere liv og deres forbedrede evne som forældre. Denne årsagsforklaring konstruerer Haifa og Maya på baggrund af deres nuværende position som fraskilte, og i Mayas tilfælde også på baggrund af hendes kultur- og kønsmæssige forklaringer på, hvorfor hun accepterede og blev i sit isolerende ægteskab. Det kan på analytisk niveau anskues ud fra positioneringsbegrebet *accounts*. Accounts er legitimerende forklaringer i individets fortællinger og selv fremstillinger, hvor enten et individs rolle, status eller handlinger opfattes som upassende og uacceptable, eller hvor et individ stilles til ansvar for sine handlinger og status (Järvinen 2005:31). Med udgangspunkt heri kan det tænkes, at Haifa og Maya forsøger at retfærdiggøre deres fortællinger om deres egen rolle i de undertrykkende ægteskaber som dikteret af de pågældende køns- og kulturopfattelser – både over dem selv qua deres nuværende position som fraskilte kvinder, men også over for os som undersøgere. Vi fremstår muligvis for dem som repræsentanter for en ligestillingsideologi, hvor social kontrol af kvinder ikke anses som acceptabelt, og hvor det forventes, at kvinder indtager en udearbejdende livsform modsat Maya og Haifas forhenværende husmorlivsform.

Gennem disse legitimerende forklaringer taler Haifa og Maya sig således ind i en offerposition i forbindelse med deres fortællinger om deres ægteskaber. Det anser vi på analytisk niveau som en ansvarsforskydning, idet hverken Maya eller Haifa virker bevidste om deres egen rolle og ansvar i forhold til de kønsrollenormer, der var gældende i deres forhenværende ægteskaber. Ej heller deres egen afgørende betydning for deres nuværende position som mere frigjorte og selvstændige kvinder. Det kan tænkes, at Haifa og Mayas opfattelser af kønsrolle-ideal og deres egen position i familien har ændret sig gennem årene, og at det er denne ud-

vikling, der kan forklare deres nuværende positionering som lykkeligere og bedre mødre. Vi anskuer således Haifa og Maya som medvirkende til at opretholde de undertrykkende kønsroller i deres forhenværende ægteskaber, men samtidig også som aktivt medskabende og handlekraftige i deres beslutning om at ændre disse og vilkårene for deres liv og forældreskab i dag. Men ved at indtage en offerposition gennem legitimerende fortællinger fralægger Haifa og Maya sig dog alt ansvar for deres situation både inden og efter deres skilsmisser. Dermed italesætter de heller ikke, at de har haft et aktivt valg i forhold til at ændre egne livsvilkår og er således med til at reproducere de samme undertrykkende kønsrolleopfattelser og ægteskabsnormer, som de selv har været underlagt. Derigennem antager vi også, at Maya og Haifa potentielt reproducerer disse kønsrolleopfattelser til deres egne børn. Det kan således udledes af Maya og Haifas fortællinger, at deres essentialistiske kulturopfattelse og legitimerende fortællinger om sig selv, begrænser deres ansvarsfølelse og selvstændighed i forhold til eget liv, på trods af, at de har formået at bryde med et stærkt isolerende og undertrykkende ægteskab.

Afsnittet påviser, at Haifa og Mayas isolerende ægteskaber i høj grad har begrænset deres handlemuligheder på baggrund af de forventninger, der har været til, hvordan de har skulle udøve deres forældreskab. Derudover viser afsnittet, at Haifa og Maya i deres fortællinger indtager en offerposition, og dermed frasiger sig ansvaret for eget liv både før og efter deres skilsmisser. Derfor fremstår de i endnu højere grad begrænsede i deres handlemuligheder og i at gøre sig deres egne evner bevidst i forhold til at håndtere udfordringer i deres forældreskab.

Delkonklusion

Nærværende analysekapitel har påvist, hvordan undersøgelsens informanter, der er vokset op i et andet land end Danmark, italesætter nogle konkrete udfordringer i forbindelse med at være alene i det samfund, de lever i, og afskåret fra familien i det land de er opvokset i. Det kommer i særdeleshed til udtryk, idet vi identificerer, at informanterne italesætter en kulturelt funderet støtte fra storfamilien, som de mangler i deres forældreskab i Danmark, da de er fysisk frakoblet denne. I den forbindelse er der i analysekapitlet blevet identificeret en grad af idyllisering i informanternes fortællinger om deres familie. Det tolker vi som udtryk for et abstrakt tilhørsforhold og et behov for at konstruere et fællesskab med storfamilien og det land, informanterne er opvokset i – et tilhørsforhold og fællesskab, som de muligvis ikke oplever i Danmark. Den essentialistiske og idylliserende måde at tænke om familien på, anskuer vi på et analytisk niveau som begrænsende for informanterne, idet de udelukker mulighederne for at opnå den samme støtte i deres forældreskab i Danmark. Det er således påvist, at informanterne fremstår begrænsede i deres forestillinger om egne handlemuligheder som forældre i Danmark, hvorfor det kan anskues, at deres håndtering af de udfordringer, de oplever i deres forældreskab, ligeledes er begrænsede.

Derudover har analysekapitlet påvist, at det ud fra fortællingerne blandt de informanter, der vokset op i et andet land end Danmark, kan tolkes, at de oplever sig særligt udsat i deres forældreskab grundet deres dansksproglige vanskeligheder. Med udgangspunkt heri har kapitlet identificeret, at frygten for at blive stemplet som en ressourcsvg mor, der ikke har lært dansk, i en hvis grad er styrende for deres forældreskab og forhindrer dem i at deltage aktivt i det danske samfund og i deres børns skoleliv, hvorfor de fremstår isolerede fra det danske samfund. Dertil giver informanternes dansksproglige vanskeligheder i nogle tilfælde udfordringer i forhold til deres muligheder for at indgå i en gensidig dialog med deres børn, hvilket begrænser deres muligheder for at udøve et autoritativt forældreskab som idealet på det gode forældreskab.

Afslutningsvist har nærværende analysekapitel påvist, at det af Haifa og Mayas fortællinger fremgår, at de har oplevet sig isolerede og særligt udsatte i deres forhenværende ægteskaber. Det grundet de forventninger og værdier, der har været tillagt dem som kvinde, hustru og mor i deres forhenværende ægteskaber. Haifa og Maya taler sig i den forbindelse ind i en offerposition, hvor de fralægger sig ansvaret for eget liv både før og efter skilsmisse. De reproducerer dermed de samme undertrykkende kønsrolleopfattelser, som de selv har været underlagt i deres ægteskaber, idet de ikke gør sig deres egen rolle bevidst hverken i forhold til at leve i æg-

teskabet eller at bryde ud af det. Det gør, at de fremstår begrænsede i deres handlemuligheder for at håndtere udfordringer i deres forældreskab.

Nærværende analysekapitel har således påvist nogle specifikke udfordringer, som flere af de informanter, der er opvokset i andre lande end Danmark, italesætter at have i forbindelse med at føle sig alene og isoleret i deres forældreskab i Danmark. Det følgende analysekapitel vil behandle nogle yderligere udfordringer, som både informanterne, der ikke er opvokset i Danmark, og informanterne, der er, italesætter at have i forbindelse med deres etniske baglands forventninger til dem som mødre.

Kapitel 4: Forventninger i forældreskabet

Nærværende analysekapitel er opdelt i to afsnit – *Det etniske baglands forventninger til forældreskab* og *Det reproducerende forventningspres* – og besvarer undersøgelsens problemformulering i relation til informanternes udfordringer med at være underlagt nogle forventninger til deres forældreskab fra deres etniske bagland, og hvorledes det afspejler sig i deres forventninger til deres egne børn. Kapitlet tager både udgangspunkt i informanter, der er opvokset i Danmark, og informanter der er opvokset i et andet land end Danmark, samt informanter, der er både fraskilte og gifte. Fortællinger om forventninger fra deres etniske bagland og i den forbindelse deres egne forventninger til deres børn, er således gældende for alle undersøgelsens informanter, og fremstår som fremtrædende udfordringer blandt alle undersøgelsens informanter.

Det etniske baglands forventninger til forældreskabet

I første del af nærværende analyseafsnit – *Den selvopofrende mor* – behandles informanternes fortællinger om, hvad der betragtes som den gode mor i deres etniske bagland, og de forventninger, de oplever i den forbindelse. Fortællingen om den gode mor og de dertilhørende forventninger er gennemgående for et bredt udsnit af informanternes fortællinger, men præsenteres gennem Haifa og Isbahs fortællinger, da forventningerne er mest italesat af dem, hvorfor deres fortællinger tydeligst illustrerer det forventningspres, informanterne oplever i deres forældreskab. Anden del af nærværende analysekapitel – *Skilsmisens frihed* – behandler de fraskilte informanternes fortællinger om deres etniske baglands reaktion på deres valg om at lade sig skille, og de forventninger der i den forbindelse opstår i en position som fraskilt enlig mor. Afsnittet tager udgangspunkt i Amals fortælling som udtryk for en empirisk tendens blandt de fraskilte informanter, da Amals fortælling fremstår stærkest heriblandt. Hertil tager afsnittet udgangspunkt i Nuras fortælling, da Nura er den eneste informant, der er gift og fortæller, at hun har overvejet en skilsmisse. Nuras fortælling viser derfor ikke en empirisk tendens blandt de informanter, der er gift, men er udtryk for det pres, der kan opleves fra det etniske bagland i forbindelse med en potentiel skilsmisse.

Den selvopofrende mor

Haifa er 43 år og er opvokset i Libanon. Hun flygtede til Danmark som 17-årig sammen med sin daværende mand og har i dag fem børn. Haifa beskriver, hvordan en mor skal være ifølge

hendes etniske bagland: *"Men hos min mor og de andre... om moren er glad – det er lige meget. Hun skal bare være ansvarlig for mad og sørge for, at de har det godt og sørge for at sove og vaske tøj [...]. Så er hun en god mor. Virkelig god."* (Haifa 2015:ll.1076-1079). Haifa beskriver, hvordan hun oplever dette ansvar som en byrde og fortæller, hvordan disse forventninger til hendes forældreskab påvirker hende:

"Så er det mig, der har rollen hele tiden for at være glad for hele familien og sørge for, at det her er godt. Jeg tror, at jeg er maskinen, der får det hele til at køre. [...] Nogle gange så føler jeg mig meget svag. Men jeg kan ikke gøre noget ved det. Så føler jeg mig meget trist. Fordi jeg føler hele tiden, at det er mit ansvar at sørge for, at de har det godt." (Haifa 2015:ll.395-400).

Det fremgår af citatet, at Haifa føler sig ansvarlig for sine børns lykke, hvorfor vi identificerer, at der opstår et enormt forventningspres, som kan være svært at leve op til.

Denne oplevelse af at være ansvarlig for sine børns lykke, afspejler sig også i de forventninger, Isbah oplever fra sit etniske bagland. Isbah er 47 år og er født i Pakistan. Hun kom til Danmark som indvandrer med sin familie i en alder af fire år, og hun er i dag mor til fire børn. Isbah fortæller, at man i hendes etniske miljø er en god mor, hvis ens børn har succes i forhold til job, karriere og økonomi. Hertil er det vigtigt, at ens børn bliver godt gift og tager sig godt af sine forældre (Isbah 2015:ll.358-374): *"... hvis de er succesfulde, så får moren rigtig meget ros. [...] Men hvis de ikke er det, så får hun rigtig meget at høre for det: "Det er også dig. Og det er også din opdragelse eller mangel herpå. Det er din skyld."* (Isbah 2015:ll.467-470). Således fremgår det, at Isbah oplever, at mødre bliver sammenholdt direkte med deres børns valg og formåen – også deres voksne børn – ud fra nogle bestemte normer for succes i hendes etniske bagland.

Af både Isbah og Haifas fortællinger fremgår det, at de personligt oplever at blive bedømt som mor ud fra deres børns opførsel og valg i livet. Isbah fortæller, at hendes 24-årige søn har skuespillerdrømme og medvirker i et teaterstykke. Hun beskriver i den forbindelse, hvordan han advarede hende om, at han havde nogle replikker med seksuelle undertoner, da han vidste, det kunne få deres etniske bagland til at sladre om dem (Isbah 2015:ll.283-288). Isbah fortæller først, at hun giver sin søn sin fulde opbakning (Isbah 2015:ll.292-293), hvorefter det fremgår af Isbahs fortælling, at presset fra hendes etniske bagland alligevel ikke er helt så let at håndtere som først beskrevet: *"... det er ikke noget, jeg kan gå rundt og fortælle: "Nu skal*

I høre, min søn er med i det teater. [...] Det kan jeg ikke. Fordi: "Teater! Hvad er det for noget?" Jeg skal hellere fortælle om, hvor høj en karakter han har fået." (Isbah 2015:ll.294-296). På et analytisk niveau kan det identificeres, at Isbah er underlagt et forventningspres omkring, hvordan hun skal være som mor, i forhold til de historier der kan fortælles om hendes søn i deres etniske bagland, og dermed også om hende selv som mor. Denne slags modstridende udtalelser i Isbahs fortælling tolker vi som udtryk for, at Isbah identificerer sig som en mor, der ikke ønsker at lade sig styre af sladder i sit etniske bagland, men at det forventningspres til sit forældreskab, hun oplever, alligevel er for stort, hvorfor hun føler sig nødsaget til at undgå denne potentielle sladder.

Også af Haifas fortælling fremgår det, at hun som mor i høj grad bliver dømt og gjort ansvarlig for sine voksne børns handlinger. Det kommer i særdeleshed til udtryk i forbindelse med Haifas fortælling om sine børns valg af ægtefæller. Haifas datter er gift med en etnisk dansk mand, og Haifa beskriver i den forbindelse: *"... der var ballade med min familie, med hans familie, med min eksmand, med hele verden."* (Haifa 2015:ll.322-323). Haifa forklarer, hvordan hendes mor oplevede det skamfuldt:

"Min mor, hun er lidt gammel og tænker: "Ved du hvad, hvad vil folk tænke? Dem der i Libanon. Hele Libanon – palæstinenserne. Så vil de tænke om dig, at din datter er gift med en dansk mand. Ej, fjø. Hvordan skal jeg kigge op på alles ansigter? Jeg skal gemme mig. Du skal ikke komme tilbage til Libanon". Det er fordi, det er flovt." (Haifa 2015:ll.887-892).

Således fremgår det, hvordan Haifas datters ægteskab med en etnisk dansk mand er skamfuldt for Haifas mor, der fortsat bor i Libanon, hvorfor der lægges et enormt pres på Haifa grundet hendes position som mor: *"Ja, min mor og mine to brødre. [...] Jeg kan huske, at han ringede til mig, og han skældte mig rigtig meget ud. Det var ikke nemt for dem. [...] Det var fordi, de troede, at det kun var mig, der skulle tage beslutningen."* (Haifa 2015:ll.858-864). Det fremgår således af Haifas fortælling, at hun oplever, at hendes familie forsøger at presse hende til at udøve social kontrol over sin datter, idet de, ifølge Haifa, mener, det er hende, der bør 'tage beslutningen' omkring valg af datterens ægtefælle. Idet Haifa ikke ønsker dette, oplever hun, at hendes familie beskylder hende for ikke at have opdraget sine børn ordentligt (Haifa 2015:ll.870-871). Haifa fortæller, at hendes bror sagde til hende: *"Du er dum. Du kan ikke finde ud af det – at støtte en familie"*. (Haifa 2015:ll.994). Med udgangspunkt i Haifas fortælling bliver hun således gjort direkte ansvarlig for sin datters valg af ægtefælle, og Haifa be-

skriver i den forbindelse, at det er smertefuldt, når hendes bror beskriver hende som en dårlig mor (Haifa 2015:ll.994-996). Haifa fortæller dog, at familien i dag har accepteret hendes svigersøn (Haifaa 2015:ll.895-900).

Det kan på analytisk niveau identificeres, at Isbah og Haifa oplever nogle tydelige forventninger fra deres respektive etniske bagland i forbindelse med, hvad der udgør en god mor. Det kommer til udtryk, idet det forventes, at deres opgave som kvinde og mor er at være selvopfyrende i forhold til familielivet og hjemmet. Der kan hermed identificeres en forventning om, at de skal tilpasse sig en husmorlivsform og et kollektivistisk livssyn, hvor familiens interesser vægtes over individets lykke (Skytte 2016:83;89). Idet det fremgår af både Isbah og Haifas fortællinger, at de oplever at blive gjort ansvarlige for deres børns handlinger, kan der identificeres et forventningspres om, at de skal leve op til idealtypen på et autoritært forældreskab, hvor man har kontrol over sine børns adfærd og attitude i forhold til en form for absolut standard (Baumrind 1966:890). I Haifa og Isbahs tilfælde udgøres denne standard af deres etniske baglands normer og traditioner i forbindelse med forældrerens indflydelse på børnenes valg af uddannelse og ægtefælle. Vi tolker på baggrund heraf, at der er tale om et massivt forventningspres, som skaber store udfordringer i deres forældreskab.

Ydermere kan det forventningspres, Isbah og Amal italesætter, anskues med udgangspunkt i Goffmans stigmatiseringsteori. Goffman beskriver, hvorledes et individ bliver uønsket i et fællesskab, hvis det ikke lever op til de forventninger og spilleregler, som gør sig gældende her (Goffman 2009:44ff). I Isbah og Haifas fortællinger kommer det til udtryk, idet der er nogle klare forventninger til, hvordan deres børn skal opdrages. Lever deres børn ikke op til disse forventninger i deres etniske miljø, betragtes det som en refleksion af Isbah og Haifas forældreskab, og de stemples derfor som 'dårlige mødre', der ikke har opdraget deres børn anstændigt i forhold til de dominerende normative forståelser i deres etniske bagland. Ved et stigma som en 'dårlig mor' er der således tale om en effektiv social kontrol af deres forældreskab.

Det beskrevne forventningspres fra det etniske bagland, som Isbah og Haifa italesætter, er gennemgående blandt alle undersøgelsens informanter. Der viser sig således en bred empirisk tendens på tværs af undersøgelsens informanter, uafhængig af om de er opvokset i Danmark eller ej. Fælles for informanternes fortællinger er, at de i høj grad oplever, at der i deres etniske bagland er nogle dominerende normative forventninger til, hvordan de skal udøve deres forældreskab, og at afvigelser herfra medfører et stigma som en 'dårlig mor'. Det etniske bag-

lands forventningspres fremstår således som en fremtrædende udfordring i informanternes forældreskab. Nogle af informanterne gør i større eller mindre grad oprør mod og tager afstand fra dette forventningspres ved hjælp af forskellige strategier, hvilket vil blive uddybet i analysekapitlet, *Modsatrettede forventninger*.

Stigmaet som fraskilt mor

Amal er 48 år og er født i Pakistan, men kom til Danmark sammen med sin familie i en alder af fem år. Amal er skilt fra sine to børns far, som havde et misbrug og en spilleafhængighed (Amal 2015:ll.762-765). Amal fortæller, at hun gennem sin skilsmisse har fået fuld opbakning fra sin familie men beskriver alligevel skilsmissen som et nederlag for både sig selv og sine forældre (Amal 2015:ll.769-774), hvilket indikerer, at hendes skilsmisse i større eller mindre grad kan anskues som skamfuldt for hele hendes familie. Amal fortæller også i den forbindelse, at hun efter sin skilsmisse følte sig som en fiasko, når hun var til større pakistanske arrangementer, fordi hun ankom uden en ægtemand (Amal 2015:ll.920-926). Med udgangspunkt i Amals fortælling, kan det anskues, at Amals position som enlig mor bliver anset som afvigende i hendes etniske bagland, og hendes fortælling er i særdeleshed præget af, at hun oplever at have skuffet sin familie:

”Jeg er en dårlig datter, fordi jeg ikke kunne holde på et ægteskab. Jeg er en dårlig hustru, fordi jeg ikke har kunne finde ud af at få det til at fungere med min mand. Og en dårlig mor fordi deres far ikke er med inde i billedet. Og de tre følelser havde jeg, når jeg gik ind et sted.” (Amal 2015:ll.931-934).

Denne skuffelse, Amal beskriver at have udsat sin familie for, kommer ligeledes til udtryk i nogle af de konflikter, Amal har haft med sin familie, efter hun blev skilt:

”Og engang kan jeg huske, at jeg tog på en ferie til Milano. [...] Der var jeg lige blevet skilt, og jeg havde brug for at komme væk. Og jeg spurgte min familie, om de ville passe mine børn, og det ville de ikke, for hvis jeg rejste, så var jeg verdens mest elendige mor, fordi jeg lod mine børn være hjemme. Så min mor nægtede at passe dem, min søster nægtede at passe dem.” (Amal 2015:ll.792-797).

Med udgangspunkt i ovenstående citat kan det virke som om, at Amal bliver straffet for sit valg om at være alenemor. Hertil fortæller Amal: *”Men de har altid sagt til mig, at jeg for-sømte dem rigtig meget, og at jeg var en dårlig mor.”* (Amal 20015:ll.800-802). Således

fremgår det af Amals fortælling, at hun er blevet kritiseret meget for sit forældreskab, og hun beskriver, hvilket pres hun har oplevet som mor i forbindelse med at være fraskilt: ”... *fordi jeg har været alenemor, så har jeg skulle præstere mere, og samtidig så har jeg også fået at vide, at der er rigtig mange ting, som jeg ikke gør godt nok. Også af min egen familie.*” (Amal 2015:ll.635-637). Med udgangspunkt i citatet kan det på analytisk niveau identificeres, at Amal har følt sig udsat som enlig mor, hvorfor hun har skullet bevise, at hun har kunne mestre denne opgave for at blive accepteret i sit etniske bagland. Dertil fremgår det af Amals fortælling, at hun har følt sig underlagt nogle forventninger omkring, hvordan hun kan tillade sig at agere i samspillet mellem de sociale kategorier – kvinde og enlig mor i kontekst af sit etniske bagland – som hun i sin fortælling fremhæver som værende af betydning:

”Altså, lige så snart jeg bad nogen, om ikke børnene kunne sove der, eller de kunne passe børnene, så var det bare verdens undergang. Fordi det gør man bare ikke. [...] Fordi jeg var alene, så var det ikke i orden for gad vide, hvad jeg så skulle lave, når nu børnene ikke var hjemme. Så kunne det jo være, at jeg skulle ud eller skulle lave alt mulig andet.” (Amal 2015:ll.819-823).

På analytisk niveau kan det således tolkes, at Amal er blevet udsat for social kontrol af sin familie, idet hun er blevet begrænset i sin frihed på baggrund af de værdier, der tillægges hende som kvinde og mor i sit etniske bagland og de forventninger, der er til hende på baggrund heraf. Amal fortæller, at hun ofte er blevet kritiseret for sine valg som mor: ”*At jeg har været en dårlig mor. [...] Altså, jeg havde nogle kærester, da det var, at jeg blev alene. Og at mine børn så det! Det gør man bare ikke i vores kultur. Jeg har ligesom vist mine børn en dårlig side. Og derfor er jeg en dårlig mor.*” (Amal 2015:ll. 838-845). Med udgangspunkt i Amals fortælling, har Amals familie altså brugt kulturelle årsagsforklaringer i et forsøg på at adfærdsregulere Amal i hendes forældreskab (Amal 2015:ll.810-813). Hun har dermed ikke oplevet den hjælp og støtte fra sin familie, som hun ønskede, og fortæller, at hun derfor var uvenner med sin familie i en længere periode (Amal 2015:ll.799-800). På et analytisk niveau kan der altså af Amals fortælling identificeres et udpræget forventningspres til Amals forældreskab.

Efter otte år som enlig mor, giftede Amal sig for anden gang og beskriver i den forbindelse, at hun troede, hun dermed ville passe ind i sit pakistanske miljø (Amal 2015:ll.946-947), og være ”... *med i det her fællesskab, hvor man har en mand, og nu har jeg succes. Altså, nu er jeg god nok.*” (Amal 2015:ll.951-952). Af Amals fortælling kan det således identificeres, at det for Amal har været utrolig vigtigt at blive anerkendt i sit etniske miljø, og at det har været

vanskeligt som enlig mor. Amal fortæller, at hun ikke er lykkelig med sin nuværende mand (Amal 2015:ll.952-60) men beskriver en potentiel anden skilsmisse som endnu sværere end sin første:

”Jeg synes, det er sværere for mig i dag, men der ved jeg ikke, om det er fordi, jeg er blevet ældre, at jeg har det sådan: *”Ej, ikke et nederlag igen, hvis jeg nu går fra ham her.”* Så er det måske mig, der er noget i vejen med. Jeg synes, det er sværere. Så et eller andet sted, ubevidst, så kommer den der kultur ind i hovedet, selvom jeg siger, at jeg ikke har den.” (Amal 2015:ll.776-780).

At lade sig skille for anden gang, opleves muligvis vanskeligere for de fleste mennesker, end den første skilsmisse gør, men ud fra Amals fortælling opleves det for hende som noget kulturelt bestemt, og frygten for ikke at leve op til de forventninger, der er i hendes etniske bagland, bliver derfor styrende for Amals lykke. Det kommer også til udtryk i Amals fortælling om sin forhenværende etnisk danske kæreste, som hun var meget glad for men valgte at forlade til fordel for en etnisk pakistansk mand, fordi det var *”... nemmere...”*, som hun siger (Amal 2015:ll.954-958). Amal beskriver i den forbindelse at det i hendes kultur *”... handler mere om, at alle andre skal være glade – lige på nær en selv”* (Amal 2015:ll.1069-1070). Hensynet til familien går altså forud for individet, hvorfor Amal fravælger sin egen lykke for at tilpasse sig familien og sit etniske baglands forventninger. Amal beskriver, hvordan det har påvirket hende og hendes børn: *”Ja. Puha. Det var altså rigtig, rigtig, rigtig hårdt. Og børnene følte lidt, at jeg glemte dem, fordi det handlede meget om at passe ind, og de skulle også bare passe ind.”* (Amal 2015:ll.284-286). Amals italesættelse, af et behov for at hun og hendes børn skulle passe ind, indikerer i særdeleshed, hvorledes Amals forældreskab har været præget af det forventningspres, hun har oplevet fra sit etniske bagland. Det vil blive uddybet i følgende afsnit – *Det reproducerende forventningspres* – hvor Amals forventninger til sine egne børn uddybes.

I modsætning til Amal er Nura ikke fraskilt men fortæller, at hun for år tilbage ønskede en skilsmisse fra sin mand og var ved at gennemføre dette. Nura er 37 år, hun er opvokset i Syrien og var 29 år, da hun kom til Danmark via familiesammenføring med sin mand, som allerede var flygtet til Danmark. Nura er mor til fire børn. Nura fortæller, at hun førhen havde nogle meget tætte veninder, og betroede sig derfor til dem omkring sine overvejelser om at lade sig skille (Nura 2015:ll.467-470): *”Så sagde de: ”Nej, hun skal skilles. Så skal vi gå væk”.*” (Nura 2015:ll.470-471). Af Nuras fortælling fremgår det således, at hun har oplevet, at en poten-

tiel skilsmisse blev betragtet som så skamfuld i hendes netværk, at hendes veninder ikke længere ønskede at omgås hende. Nura siger i den forbindelse: ”*Det er alle arabere, de tænker sådan der.*” (Nura 2015:11.480). Nura benytter således en kulturel årsagsforklaring til at beskrive den reaktion, hun oplevede fra sine veninder i forbindelse med sine overvejelser om at lade sig skille.

Idet Amal beskriver skilsmisse som et nederlag udelukkende grundet sin kultur, og Nura beskriver sine veninders reaktioner ud fra en kulturel årsagsforklaring, kan det på analytisk niveau identificeres, hvorledes både Amal og Nura italesætter misbilligelsen ved en skilsmisse som kulturelt funderet og som en særlig egenskab ved den arabiske kultur. Således bærer deres fortællinger præg af en essentialistisk kulturforståelse (Skytte 2016:21). Dermed kan det også identificeres, at Amal og Nura oplever sig særligt udfordrede på baggrund af deres kulturelle ophav i forbindelse med henholdsvis Amals skilsmisse og Nuras overvejelser herom. De fastlåser således deres handlemuligheder til nogle kulturelt bestemte normer, hvor skilsmisse medfører et stigma. Dette stigma kommer til udtryk i deres fortællinger, idet en skilsmisse kan opfattes som et brud med normerne i deres etniske bagland, som, vi derfor identificerer, er præget af et kollektivistisk livssyn, hvor hensynet til familien vejer tungere end individets (Skytte 2016:86f). Goffman beskriver, at alle mennesker tilhører nogle sociale kategorier med nogle dertilhørende spilleregler og forventninger (Goffman 2009[1963]:43). Lever individet ikke op til de forventninger, der gør sig gældende i den sociale kategori, er der en uoverensstemmelse mellem individets *tilsyneladende identitet* – hvordan, miljøet *tror*, vedkommende er – og dets *faktiske sociale identitet* – hvordan vedkommende rent faktisk er – hvorfor individet stemples med et stigma (Goffman 2009[1963]:44f). For Amal og Nuras vedkommende er der nogle klare forventninger og værdier fra deres etniske bagland, der tillægges dem som kvinde og mor. Idet de bryder med disse forventninger ved at lade sig skille eller blot at overveje dette, opstår der en uoverensstemmelse mellem deres *tilsyneladende identitet* og deres *faktiske identitet*, og derfor oplever de at blive stemplet med et karaktermæssigt stigma som en ’dårlig kvinde og mor’ (Goffman 2009[1963]:46). Således er stigmaet et udtryk for det forventningspres, Amal og Nura oplever at leve med. Det kommer i særdeleshed til udtryk gennem Amals fortælling om, at hun ikke vil lade sig skille for anden gang. Der kan således identificeres en frygt for at blive yderligere stigmatiseret, der er så overvældende, at den fastholder hende i et nyt ulykkeligt ægteskab og bliver dermed styrende for hendes lykke og adfærd. Det store forventningspres, Amal oplever som enlig mor, bliver således en effektiv social kontrol af hendes forældreskab, idet stigmaet som en dårlig mor, datter og hustru er svært

for hende at leve med. Det viser, hvordan den æres- og loyalitetsmoral, der er en del af det kollektivistiske livssyn bliver styrende for Amal og gør, at hensynet til familiens kollektive omdømme går forud for hendes egen individuelle lykke (Skytte 2016:88).

Blandt undersøgelsens informanter, der er fraskilt, fremgår de samme fortællinger om, at de med deres skilsmisse bryder med dominerende normative forventninger i deres etniske bagland i forhold til, hvordan de skal udøve deres forældreskab. Derfor oplever de at blive stemplet som dårlige mødre og skal kæmpe med dette stigma for at blive accepterede i deres etniske bagland. At være fraskilt fremstår således som en fremtrædende udfordring i denne gruppe af informanters fortællinger om deres forældreskab.

Det reproducerede forventningspres

Nærværende analyseafsnit er opdelt i afsnittene – *Uddannelsesdrømme* og *Ægtefællekriterier* – og behandler informanternes forventninger til deres børn i forbindelse med disse temaer. Afsnittet bidrager til besvarelsen af undersøgelsens problemformulering i relation til informanternes forventninger til deres børn, som af deres fortællinger fremstår dilemmafyldte, idet de både afspejler deres etniske baglands forventninger til dem som mødre, men også informanternes ønske om at skabe de bedste rammer og vilkår for deres børns fremtid. Det første afsnit, *Uddannelsesdrømme*, tager udgangspunkt i Halima og Amals fortællinger om deres forventninger til deres børns uddannelsesvalg, mens andet afsnit, *Ægtefællekriterier*, tager udgangspunkt i Amal og Haifas fortællinger om deres forventninger til, at deres børn vælger en muslimsk ægtefælle. Gældende for disse informanters fortællinger er, at de viser en empirisk tendens blandt samtlige informanter. Af samme grund er begge afsnit repræsenteret ved én informant, der er vokset op i Danmark, og én informant der er vokset op i et andet land, for at eksemplificere, at der er tale om tværgående tendenser blandt undersøgelsens informanter.

Uddannelsesdrømme

For alle informanterne italesættes uddannelse som utrolig vigtigt i forbindelse med de forventninger og fremtidsdrømme, de har på deres børns vegne. Det kommer tydeligt til udtryk i Halimas fortælling. Halima er 44 år og er opvokset i Irak, og hun var 23 år, da hun kom til Danmark, hvortil hun flygtede sammen med sin mand og to børn. Halima er i dag mor til fire børn, og hun har ingen uddannelse eller arbejde. Halima italesætter, at hun gerne vil have, at hendes søn bliver læge, ingeniør eller får en anden god matematisk eller naturvidenskabelig,

akademisk uddannelse (Halima 2015:ll.133-136). For Halima er det således ikke bare vigtigt, at hendes børn får en uddannelse, men også at det er en længere videregående uddannelse og gerne inden for nogle specifikke uddannelser, som er særlig prestigefyldte i Halimas etniske bagland. Halima fortæller, at hun bliver stolt, når hendes børn ønsker at tage en 'god uddannelse' eller får høje karakterer (Halima 2015:ll.147-148). Med udgangspunkt i Halimas fortælling kan det på et analytisk niveau påvises, at Halima fremsætter nogle tydelige forventninger til sine børn, omkring hvordan de skal leve deres liv. Halima fortæller, at hun ønsker, at hendes børn vil udleve hendes drømme ved at få høje karakterer og en uddannelse (Halima 2015:ll.146-148). Af Halimas fortælling fremgår det, at hun er meget eksplicit omkring disse drømme over for sine børn, hvorfor det må antages at skabe et stort forventningspres hos Halimas børn: *"Så derfor siger jeg til ham: "Mig og dig, vi skal bygge min drøm. At du skal lave noget". Han siger: "Mor, tro på mig. Jeg skal hjælpe dig med at følge din drøm helt til himlen"."* (Halima 2015:ll.209-211). Med udgangspunkt heri kan det på analytisk niveau antages, at Halima har tydelige forventninger til og skaber nogle rammer for, hvordan hendes børn skal leve deres liv. Det kan sammenlignes med det forventningspres, informanterne selv oplever i forbindelse med deres forældreskab, som det er beskrevet i foregående afsnit, *Det etniske baglands forventninger til forældreskab*.

Samtidig kan det på analytisk niveau identificeres af Halimas fortælling, at hendes drømme og forventninger på sine børns vegne er et udtryk for, at hun ønsker at give dem nogle bedre vilkår i livet, end hun selv har haft:

"... jeg er flygtning her uden familie. Jeg har slettet min krop, så de kan leve på en god måde her. At få et godt liv. Så de ikke lever som mit liv, min barndom. Hele mit liv har været hårdt og fyldt med vold, så jeg vil have, at de lever et stabilt liv uden problemer." (Halima 2015:ll.148-151).

Af citatet kan det tolkes, at Halimas forventninger til sine børn i høj grad affødes af et ønske om at skabe de bedste fremtidsmuligheder for dem og forhindre, at deres liv skal udforme sig som hendes har. Halimas meget fastlåste uddannelsesmæssige forventninger til sine børn er altså udtryk for kærlighed og omsorg, samtidig med at det skaber et stort forventningspres.

Også af Amals fortælling fremgår uddannelse som en af de mest fremtrædende forventninger, hun har til sine børn: *"Jeg har nogle drømme om, at de skal få sig en uddannelse. Det er min allerstørste drøm."* (Amal 2015:ll.185-186). Amal er 48 år og er født i Pakistan, hvorfra hun kom til Danmark som indvandrer med sin familie i en alder af fem år. Amal har to børn, hun

er uddannet som pædagog og arbejder i en vuggestue. Amal fortæller, at grunden, til at uddannelse er så vigtigt for hende, er, fordi hun først selv fik en uddannelse som 40-årig (Amal 2015:ll.185-190): *"Og jeg synes, at det i hvert fald er det første skridt på vejen til at få sig et godt liv."* (Amal 2015:ll.199-200). Ud fra Amals fortælling kan det identificeres, at en del af 'det gode liv' også indeholder det at kunne klare sig selv: *"... det er fordi, jeg gerne vil have, at de skal kunne klare sig selv, og at de skal være selvstændige."* (Amal 2015:ll.308-309). Ligesom i Halimas fortælling fremstår Amals uddannelsesmæssige forventninger til sine børn med udgangspunkt i et ønske om at give dem de bedste vilkår og muligheder for fremtiden og i Amals øjne 'et godt liv'.

I forbindelse med Amals børns uddannelsesvalg beskriver hun sin rolle som mor: *"Min vigtigste opgave det er, [...] at jeg har to velfungerende børn, vil jeg sige. Altså, at de kan finde ud af at få sig en uddannelse."* (Amal 2015:171-172). I citatet bliver der sat lighedstegn mellem uddannelse og 'velfungerende børn', og det fremgår i den forbindelse, at Amal oplever det som sin 'vigtigste opgave'. Med udgangspunkt heri, kan det på analytisk niveau antages, at Amal oplever et forventningspres i forbindelse med sine børns uddannelsesvalg som afgørende for, om hun er en god mor. Det står i forlængelse af foregående afsnit, *Det etniske baglands forventninger til forældreskab*, hvor det fremgår, at informanterne oplever, at de holdes ansvarlige for deres børns valg og handlinger. Således afspejler Amals forventninger til sine børn i forbindelse med uddannelse altså også de forventninger, hun oplever, der er til hende som mor, hvorfor hun kan anskues som værende dikteret af et kollektivistisk livssyn, hvor det er forældrene, der er ansvarlige for, at selv voksne børn ikke har en afvigende adfærd (Skytte 2016:97). Samtidig kan Amals ønske, om at hendes børn skal klare sig selv og blive selvstændige individer, på analytisk niveau antages at være udtryk for, at Amal også er præget af et individualistisk livssyn (ibid.:97). Således kan det på analytisk niveau identificeres, at Amal forsøger at navigere mellem forskellige normer for det gode forældreskab, hvilket vi tolker som værende dilemmafyldt og udfordrende.

Fælles for Halima og Amals fortællinger er, at de har nogle klare forventninger om, at deres børn skal have en uddannelse, hvilket er en gennemgående tendens blandt samtlige af undersøgelsens informanter. Dermed reproducerer informanterne et forventningspres til deres børn, som er sammenligneligt med det forventningspres, de som påvist selv er underlagt i deres etniske bagland. For flertallet kan det på analytisk niveau identificeres, at de uddannelsesmæssige forventninger i høj grad tager udgangspunkt i et ønske om at skabe de bedst mulige rammer og vilkår for deres børns liv. Det forventningspres, som er identificeret i Amals for-

tælling i forhold til hendes børns valg af uddannelse, kan også identificeres i Isbahs fortælling, hvorfor det fremstår udfordrende for disse to informanter at skulle navigere mellem normerne til det gode forældreskab i overensstemmelse med henholdsvis et kollektivistisk og et individualistisk livssyn.

Ægtefællekriterier

For samtlige informanter er religion et fremtrædende spørgsmål i forbindelse med deres børns valg af ægtefæller, og vigtigheden af at have den samme religiøse overbevisning beskrives som afgørende. Det kommer også til udtryk i Amals fortælling: ”Altså, enten skal vedkommende være muslim, eller også skal de konvertere, [...] sådan er det bare, når man skal giftes.” (Amal 2015:ll.119-126). Således fremstår religion som et indiskutabelt kriterium i forhold til Amals børns valg af ægtefælle, hvorfor vi tolker, at de pålægges et stort forventningspres. Som beskrevet i foregående analyseafsnit – *Det etniske baglands forventninger til forældreskabet* – fravælger Amal sin daværende etnisk danske kæreste, som hun var meget forelsket i, til fordel for en etnisk pakistansk mand, fordi det ’var nemmere’, og fordi hun ønskede at passe ind i sit pakistanske miljø i Danmark. På baggrund heraf, kan det således på analytisk niveau identificeres, at Amal reproducerer nogle af de samme forventninger til sine børn, som hun selv er underlagt, og som fastholder hende i et ulykkeligt ægteskab.

Vigtigheden af religion er også fremtrædende i Haifas fortælling. Haifa er 43 år og er opvokset i Libanon. Hun flygtede til Danmark som 17-årig sammen med sin daværende mand. Haifa er i dag mor til fem børn og er fraskilt. Haifa beskriver, at det vigtigste i forbindelse med hendes svigersøn er, at han er muslim, og dernæst at han er en god mand og behandler hendes datter godt (Haifa 2015:ll.900-902). Alligevel fremgår det af Haifas fortælling, at det var hårdt at acceptere, at hendes datter ønskede at gifte sig med en etnisk dansk mand, på trods af at han valgte at konvertere til islam (Haifa 2015:ll.278-283). Haifa har altså nogle tydelige forventninger til sine børns valg af ægtefælle i forbindelse med både religion og etnicitet. Således kan det på et analytisk niveau identificeres, at Haifa reproducerer nogle af de samme ægteskabelige forventninger til sin datter, som hun selv har været udsat for i sit forhenværende ægteskab, som var arrangeret på familiens præmisser (Haifa 2015:ll.286). Som beskrevet i foregående afsnit – *Det etniske baglands forventninger til forældreskab* – fremgår det af Haifas fortælling, at hendes familie i høj grad forsøgte at få Haifa til at forhindre datterens ægteskab. Dermed kan det på analytisk niveau antages, at Haifas forventninger til sine børns ægtefæller også afspejler, at Haifa selv er underlagt, hvad der forventes af hende som mor.

Af Haifas fortælling fremstå netop dette dilemmafyldt for hende, idet hun ikke ønsker at underlægge sin børn det samme forventningspres, som hun selv har været underlagt:

”... men jeg ville gerne have, at min datter skulle bestemme, hvem hun skulle giftes med... jeg var blevet en del af samfundet. En del af ikke at skulle bestemme over hinanden. Jeg har opdraget mine børn til, at de har frihed [...]. Fordi jeg blev tvunget til at blive gift som 15-årig.” (Haifa 2015:ll.316-321).

Af citatet fremgår det, at Haifa ønsker at give sine børn den frihed, hun selv har manglet, hvorfor hun accepterer datterens ægteskab og tager kampen op med sin familie, der er meget oprørte over ægteskabet (Haifa 2015:ll.287-289). Med udgangspunkt i Haifas fortælling fremstår ægteskab altså som et dilemmafyldt spørgsmål, idet hun ønsker at give sin datter den frihed, hun har kæmpet så hårdt for, men samtidig er underlagt både egne og sit etniske baglands dominerende normative forestillinger omkring, hvorledes et ægteskab bør indgås. Konsekvensen heraf kommer i Haifas fortælling til udtryk, da hendes søn ønsker at gifte sig som 18-årig. Haifa ønsker ikke, at hendes børn bliver gift i for ung en alder, da hun frygter de ender i et ulykkeligt ægteskab ligesom hende selv (Haifa 2015:ll.307-309). Samtidig fortæller hun: ”... *han måtte ikke være kærester med hende, fordi vi er muslimer, og han skal giftes først.*” (Haifa 2015:ll.311-312). Således kan det på et analytisk niveau identificeres, at Haifa bliver fanget mellem egne ønsker til sine børn, idet hun forventer, at hendes søn ikke bliver gift for tidligt, men samtidig at han lever op til forventninger om at være uberørt og ikke have kærester inden ægteskabet.

Fælles for Amal og Haifas fortællinger er, at de italesætter nogle meget fastlåste kriterier omkring, at deres børns ægtefæller skal have en muslimsk baggrund. Der kan i den forbindelse identificeres en essentialistisk forståelse af ægteskab, idet religion beskrives som en naturlighed ved indgåelse af ægteskab. Hertil kan Amal og Haifas kriterier om ægteskab inden for egen religiøse gruppe anskues som et udtryk for et ønske om at bevare en kulturel identitet (Schmidt 2002:3f). Dermed er Amal og Haifa med til at reproducere nogle af de samme forventninger til deres børn, som de selv har været underlagt fra deres etniske bagland. Det kan i den forbindelse identificeres, at der hos Amal og Haifa er tale om nogle indlejrede normer, for hvorledes et ægteskab bør indgås, samtidig med at der også, som beskrevet i afsnittet *Den selvopofrende mor*, er et forventningspres om, at de som forældre udøver et autoritært forældreskab. Dette i kraft af at det forventes, at de udøver kontrol over deres børns adfærd og regulerer denne ud fra de normer, som gør sig gældende i deres etniske bagland (Baumrind

1966:890). Idet Haifa samtidig ønsker at give sine børn det frie valg, hun ikke selv har haft, kan det på analytisk niveau anskues som et ønske om udøve et forældreskab, der er præget af det autoritative, hvor man som forælder dyrker den autonome egenvilje hos sine børn (Baumrind 1966:891). Haifas forældreskab fremstår således utroligt dilemmafyldt i forbindelse med at navigere mellem egne forventninger og det etniske baglands forventninger til ægteskab, hvorfor det også for hende kan anskues at være udfordrende at skulle navigere mellem et kollektivistisk præget livssyn ved at tage hensyn til sit etniske baglands ønsker og et mere individualistisk livssyn, hvor hun i højere grad ønsker at tage hensyn til sine børns frihed.

Forventningen om at deres børns ægtefæller skal være muslimske, er en gennemgående empirisk tendens blandt samtlige af undersøgelsens informanter. I den forbindelse opstår der nogle dilemmafyldte spørgsmål i flere af informanternes fortællinger, idet de italesætter, hvorledes de samtidig ønsker at give deres børn et friere valg og et bedre grundlag for et ægteskab, end de selv har haft. Det fremstår således som en udfordring for informanterne at skulle navigere mellem den dominerende normative forestilling om ægteskab i deres etniske bagland, som ligeledes er indlejret hos informanterne selv, og en mere individualistisk præget forestilling om, at ens børn skal vælge sin egen partner.

Delkonklusion

Det er af nærværende analysekapitel påvist, at samtlige informanter italesætter et stort forventningspres fra deres etniske bagland i forbindelse med deres forældreskab. Det kommer til udtryk, idet der på analytisk niveau kan identificeres en forventning om, at de efterlever et kollektivistisk livssyn og påtager sig en husmorlivsform, hvor deres primære opgave er at stå til rådighed for familien. Skilsmisse er af den grund stærkt stigmatiserende med udgangspunkt i de forventninger og værdier, der tillægges deres position som kvinde, mor, hustru og datter i deres etniske bagland, hvorfor de fraskilte informanter i den forbindelse fremstår særligt udfordrede i deres forældreskab. Hertil har kapitlet påvist, at det af informanternes fortællinger fremgår, at de oplever at blive holdt ansvarlige for at kontrollere deres børns handlinger. Derfor kan der på analytisk niveau identificeres en forventning om, at informanterne udøver et autoritært forældreskab, hvor de som forældre regulerer deres børns adfærd og valg inden for de normer, der gør sig gældende i deres etniske bagland. I forlængelse heraf er det påvist, at det fremgår af informanternes fortællinger, at hvis de ikke lever op til disse forventninger til deres forældreskab, stemples de med et stigma som en 'dårlig mor', hvorfor der er tale om en

effektiv social kontrol af informanternes forældreskab. Det er altså af nærværende analysekapitel blevet påvist, at undersøgelsens informanter oplever sig særligt udfordrede i deres forældreskab grundet et omfattende forventningspres fra deres etniske bagland.

Ydermere har nærværende analysekapitel påvist, at det blandt samtlige informanter kan identificeres, at de selv har nogle klare forventninger til deres egne børn, hvor bl.a. uddannelse og en muslimsk ægtefælle er afgørende. Det fremgår tydeligt af informanternes fortællinger, at deres forventninger til deres børn i høj grad er baseret på et ønske om at skabe de bedste vilkår for deres børn. Dog er det samtidig et udtryk for, at informanterne er med til at reproducere et forventningspres sammenligneligt med de forventninger, de selv har været underlagt fra deres etniske bagland. På baggrund heraf opstår der således nogle dilemmafyldte spørgsmål i forbindelse med deres forældreskab, idet de skal navigere mellem egne og deres etniske baglands dominerende normative forestillinger, omkring hvorledes de skal udøve deres forældreskab, samtidig med et ønske om at opdrage deres børn med udgangspunkt i et mere individualistisk livssyn.

Således har nærværende analysekapitel påvist informanternes italesættelser af en række udfordringer forbundet med normer og forventninger til deres forældreskab blandt deres etniske bagland. Disse udfordringer er at finde blandt samtlige informanter, og det følgende analysekapitel vil i forlængelse heraf behandle, hvordan dette forventningspres kan blive til et krydspres af forventninger, når informanterne også forsøger at efterleve samfundsmæssige normer for forældreskab.

Kapitel 5: Modsatrettede forventninger i forældreskabet

Analysekapitlet besvarer undersøgelsens problemformulering i relation til de udfordringer, informanterne oplever at have i forhold til deres egne, de samfundsmæssige og deres etniske baglands normer og forventninger til forældreskab samt ikke mindst udfordringerne i grænsefladerne herimellem. Kapitlet er opdelt i to afsnit – *Tilpasning til det danske samfund* og *Den svære balancegang i forældreskabet*. Første afsnit tager udgangspunkt i de informanter, der ikke er opvokset i Danmark, og omhandler deres udfordringer med at tilpasse sig de samfundsmæssige normer for deres forældreskab, idet denne omvæltning er mest italesat af denne informantgruppe. Det andet afsnit behandler informanternes udfordringer i forbindelse med at navigere mellem normative forældreskabsidealer i henholdsvis det danske majoritetssamfund og deres etniske baglands kontekst. Sidstnævnte afsnit tager udgangspunkt i de informanter, der er opvokset i Danmark, idet balancen især er italesat som udfordrende i deres fortællinger.

Tilpasning til det danske samfund

Afsnittet behandler informanternes fortællinger om, hvordan de forsøger at tilpasse sig det danske samfund i forhold til forventninger til forældreskab og børneopdragelse. Informanterne italesætter, at det har været udfordrende at skulle vænne sig til andre måder at være mødre på, og kultur italesættes i den forbindelse som en betydningsfuld faktor. Derudover behandler afsnittet den omvæltning og den læring, som, informanterne fremhæver, de har gennemgået i deres tilværelse i Danmark. Afsnittet omhandler Hiba og Jamillas fortællinger, da de viser en empirisk tendens i form af bestræbelser på at tilpasse sig det danske samfunds normer for forældreskab, som især er gennemgående hos de informanter, der ikke er opvokset i Danmark.

Hiba er 45 år og er opvokset først i Libanon, siden i Kuwait og boede desuden nogle år i Irak, efter hun blev gift med sin irakiske mand. De flygtede til Danmark, da Hiba var 23 år, og de har sammen fire børn. Hiba fortæller, at hun har skulle tilpasse sig en i sine øjne anderledes opdragelsesform, efter hun kom til Danmark, hvorfor det kan identificeres, at hendes forældreskab har været præget af omskiftelighed i forhold til normer, som, hun italesætter, hører 'det danske' til (Hiba 2015:ll.424-425). Hibas fortælling bærer f.eks. meget præg af hendes bevidsthed omkring, at det i Danmark er ulovligt at afstraffe sine børn fysisk:

”For det er helt almindeligt i vores hjemland og i vores kultur, at vi slår børn og råber og skriger af dem. Og så fik jeg de to og begyndte at opdrage dem på samme måde. Skriger og råber og slår dem. Altså, da mine omgivelser bliver opmærksomme på det, så siger de: ”*Hov, hov, hov, nu skal du passe på. Vi opdrager børn på en helt anden måde, end I gør i jeres hjemland, og hvis du bliver ved, så kan vi fjerne dem fra dig. Du skal passe på.*” Og så fik jeg at vide, hvordan det faktisk fungerer her i Danmark. Det er noget helt andet. Jeg var helt uvidende. Jeg kom fra mit hjemland, med min egen kultur, med mine egne traditioner. Jeg kendte ikke til, hvordan det fungerer her i Danmark. Det er vildt anderledes.” (Hiba 2015:ll.91-100).

Det at slå børn bliver af Hiba forbundet direkte med den kultur, hun anser for at være sin egen, og hun får også distanceret samt italesat den som ’vildt anderledes’ i forhold til kulturen i Danmark. Hiba forklarer endvidere, at hun har ’arbejdet med sig selv’, og at hun har ændret sig meget som mor og fortæller, at hun i dag er blevet blødere og blødere (Hiba 2015:ll.202-204): ”... *jeg prøver at berolige mig selv og sige, sådan er livet, sådan er måden, man opdrager børn her i Danmark.*” (Hiba 2015:ll.205-206). Det er bemærkelsesværdigt, hvordan det på analytisk niveau kan anskues, at Hiba har en bestemt opfattelse af, hvad det at være mor i Danmark indeholder – nemlig nogle egenskaber som det at være en ’blød’ mor og at kunne ’arbejde med sig selv’. Denne opfattelse kan på analytisk niveau identificeres som udtryk for, at Hiba oplever nogle tydelige forventninger til, hvordan man er en god mor i en dansk samfundsmæssig kontekst. Samtidig kan det identificeres, hvordan hun har en anderledes opfattelse af, hvad det vil sige at være mor i det land, hun er opvokset i – nemlig at det indeholder egenskaber såsom at ’råbe og skriges’ af sine børn samt det at slå. Den store kulturelle forskel, som Hiba fremstiller, gør dermed omstillingen i forældreskabet udfordrende for hende.

I forbindelse med Hibas fortælling om den svære omstilling i sit forældreskab, fortæller hun, hvordan hun ”... *blev oplært her i Danmark...*” (Hiba 2015:ll.104) til ikke at slå sine børn. Der er også andre ting, Hiba påpeger, at hun har ændret i sit forældreskab, og hendes nuværende opfattelse, af hvad det vil sige at være en god mor, indbefatter, ”... *at man rummer sine børn og snakker med dem. Og at man har ro i sig selv og giver plads til dem. Det har jeg ikke været før, men nu kan jeg det.*” (Hiba 2015:ll.206-207). Derudover fortæller hun, at der ikke er de samme rammer og strukturer i opdragelsen i Libanon (Hiba 2015:ll.346), som der er i Danmark, hvor ”... *alle omkring mig – skolen, pædagogerne, skolelærerne og alt mulig – de forventer, at jeg sætter rammer og grænser og det hele. Det er ikke nemt.*” (Hiba 2015:ll.374-376). Derfor forsøger hun også at have mere disciplin i sin børneopdragelse, fordi, som hun siger: ”*Det skal være lidt ligesom det danske samfund.*” (Hiba 2015:ll.390-391).

Dermed får hun tilføjet nogle flere egenskaber til sin fremstilling af forældreskabet i det danske samfund såsom det at 'udøve disciplin', at 'sætte grænser' og at 'rumme og snakke med sine børn', hvilket igen er egenskaber, som hun adskiller fra forældreskabet i Libanon. Hibas italesættelser, af de dominerende normative forestillinger om hvordan man bør udøve sit forældreskab som mor i Danmark, og hendes fremstilling af sin egen tilpasning hertil, kan på analytisk niveau anskues som udtryk for, at hun er påvirket af disse samfundsmæssige forventninger. Hiba italesætter altså, at det har været udfordrende at skulle tilpasse sig de anderledes forældreskabsnormer, som hun oplever, der er i det danske samfund.

Jamilla italesætter på samme måde som Hiba, at der er forskelle på forældreskab i det danske samfund og i Somalia, hvor hun er opvokset, og at hun stræber efter at tilpasse sit forældreskab i forhold til de samfundsmæssige normer for forældreskab, som, hun mener, er gældende i Danmark. Jamilla er 56 år og kom til Danmark som 28-årig gennem familiesammenføring med sin somaliske mand, som var flygtet til Danmark. Jamilla har fire børn. Hun har ligesom Hiba en klar forestilling af, hvordan man er mor i det land, hun er opvokset i, og her forklarer hun eksempelvis pigers rolle: *"I Somalia, når de er fem år, så laver de hele familiens mad. Eller seks år. Men det gør de ikke her."* (Jamilla 2015:ll.149-150). Således fremgår det af citatet, at også Jamilla har nogle fast forankrede forestillinger om, at opdragelseskulturen i det land, hun er opvokset i, er meget anderledes end i Danmark.

Ligesom Hiba har Jamilla ændret sin holdning til og opfattelse af, hvad det vil sige at være mor:

"Jeg føler, at den kultur jeg kommer fra, der har man bare pligt til at føde børn og give dem mad. Men at være mor er ikke kun det. At være mor er også at kigge omkring sig og give børnene muligheder for, hvad de skal være i fremtiden. [...] Man kigger på samfundet, man er en del af, hvordan det virker, og hvordan man har et fællesskab. Det er ikke nok bare at have sine egne vægge og føde børn og så færdigt arbejde. Sådan har jeg det ikke." (Jamilla 2015:231-237).

Ud fra citatet kan det identificeres, hvordan Jamilla dels kategoriserer det at være mor i Somalia på en bestemt måde, og dels hvordan hun har tillært sig en anden og mere engageret samt aktiv måde at være mor på. Ud fra Jamillas fortælling, kan det således identificeres, hvordan hun har tilpasset sig de normative forestillinger om forældreskab, som ifølge hende gør sig gældende i det danske samfund, fordi *"... det er det, systemet i Danmark mener"* (Jamilla 2015:ll.58). Det fremgår af Jamillas fortælling, at det har været vigtigt for hende at passe ind i

det danske majoritetssamfund: *"Min drøm var at blive som alle andre i Danmark og få mig et arbejde. At jeg fik det, der skulle til for at få arbejde og klare mig selv. [...] Fordi jeg havde drømme om at blive ligesom alle andre i det moderne samfund."* (Jamilla 2015:ll.51-54). Hun er endvidere bevidst om vigtigheden af at leve op til samfundsmæssige krav, fordi: *"... det man forventer af alle borgere i Danmark, det er også på mine skuldre. Jeg skal også være en del af det."* (Jamilla 2015:ll.261-262). Dette udsagn bærer præg af, at hun har et ønske om at påtage sig et selvstændigt ansvar for at leve op til det danske samfunds normer.

Ud fra Jamillas fortælling kan der alligevel identificeres en udfordring ved at vænne sig til de anderledes strukturelle rammer for forældreskab, der udgør hendes vilkår som kvinde og mor:

"Så i det hele taget i samfundet, den måde det er skruet sammen på, så er det svært at være mor i Danmark. [...] Det er fordi ligestilling, det stiller krav fra samfundet. Vi skal ikke kun føde børn men udover det, skal vi ligestilles med mændene. Det er en stor ting. Det er hårdt for kvinder, synes jeg. [...] At de står for de to vigtigste ting – at komme ud at arbejde og at få børn og omgive dem med den omsorg, de har brug for." (Jamilla 2015:ll.221-227).

Citatet viser, at Jamilla, efter hun kom til Danmark, har oplevet det som en udfordring at skulle omstrukturere sine forestillinger om, hvordan et forældreskab bør organiseres i form af at også kvinder er på arbejdsmarkedet. Det står i Jamillas fortælling i kontrast til at være forældre i Somalia: *"Manden gik ud og tjente penge og sørgede for familien økonomisk, og moren var hjemme og passede det huslige arbejde. Gjorde maden klar, gjorde huset rent. Det var en mors opgave. At føde børn."* (Jamilla 2015:ll.168-170). Igen anvender hun henvisninger til kulturen som forklaring på, at der er nogle fundamentale forskelle i måden, man kan organisere sit forældreskab og familieliv på, afhængig af om det er i en dansk eller somalisk kontekst.

Fælles for Hiba og Jamillas fortællinger er deres italesættelse af forbindelsen mellem bestemte måder at organisere forældreskabet på og specifikke kulturelle træk. Det kan på analytisk niveau anskues som et udtryk for en essentialistisk kulturopfattelse (Skytte 2016:21). Det afspejler sig i Hibas fortælling, idet hun italesætter, at 'det er helt almindeligt at slå børn i vores kultur', hvorfor hun knytter fysisk afstraffelse til kulturen i Libanon. Denne opfattelse går igen i Jamillas fortælling, idet hun henviser til, at der i Somalia er en klar kønsmæssig arbejdsfordeling i familien, hvor 'moren er hjemme og passer det huslige arbejde'. Dermed er Hiba og Jamillas fremstillinger af en bestemt adfærd som tilhørende en bestemt kultur også

medvirkende til at understøtte, hvor svær denne adfærd er at bryde med, idet den jo tilhører 'deres kultur'. Det understøtter deres fremstilling af dem selv som 'velintegrerede og veltilpassede mødre', der har formået at håndtere denne udfordring i deres forældreskab til trods for kulturens diktering. I Hibas fortælling kan den essentialistiske kulturopfattelse også tolkes som et udtryk for *accounting*, hvor individer anvender legitimerende og retfærdiggørende forklaringer på f.eks. beslutninger eller handlinger (Järvinen 2005:31). Ved at italesætte fysisk afstraffelse af børn som en 'helt almindelig' del af sin kultur, legitimerer Hiba sin tidligere adfærd i sit forældreskab gennem henvisning til kulturen som dikterende for denne adfærd.

Disse italesættelser kan forstås ved hjælp af Østergaard Møllers idealtypiske subjektpositioner, som han påpeger, at mennesker med etnisk minoritetsbaggrund har til rådighed i en dansk samfundsmæssig kontekst (Østergaard Møller 2009:51). I denne optik kan Hiba og Jamillas ytringer om at tilpasse sig danske samfundsmæssige normer ses i lyset af den subjektposition, han kalder for *den assimilerede* (Østergaard Møller 2009:52). Med denne position henviser han til, at individer benytter sig af "... kulturelle markører, som er forbundet med dansk eller vestlig kultur..." (Østergaard Møller 2009:53), og at sådanne ytringer kan forstås som assimilationsforsøg og som "... et udtryk for et ønske om at nedtone eller helt undgå den etniske stigmatisering." (ibid.:53). Dermed kan Hiba og Jamillas selvframstillinger som 'velintegrerede mødre' ses som et udtryk for deres måde at vise, at deres handlinger og adfærd stemmer overens med de samfundsmæssige forventninger til forældreskab. Sådanne framstillinger kan yderligere forstås ved hjælp af Goffmans begreb *indtryksstyring* (Goffman 2014[1959]:55). Ifølge Goffman handler indtryksstyring om at præsentere en 'normal fremtoning' over for andre (Goffman 1971 i Jacobsen & Kristiansen 2014:25), hvor det 'normale' består i det, der i den givne situation defineres som den gældende norm (Goffman 1963 i Jacobsen & Kristiansen 2014:25). Individer vil altså gerne fremstå over for andre på en måde, hvorpå deres optræden indeholder samfundets officielt anerkendte værdier (Goffman 2014[1959]:82), hvilket kan være tilfældet, når Hiba og Jamilla fortæller om deres måder at tilpasse deres forældreskab på.

Hiba og Jamillas framstillinger af dem selv som *velintegrerede*, deres subjektposition som *assimilerede* og deres mulige *indtryksstyring*, tolker vi, kan være udtryk for, hvordan de i deres fortællinger forsøger at undgå en etnisk stigmatisering. Med udgangspunkt heri tolker vi, at det ligeledes kan være et udtryk for, at de oplever et forventningspres i forhold til at tilpasse sig det danske samfunds dominerende normer for forældreskab, hvorfor det kan anskues som en udfordring for dem som mødre i Danmark.

Tilpasningen, som Hiba og Jamilla italesætter som udfordrende, kan forstås ud fra Baumrinds forældreprototyper. Den måde, de fremstiller de normative forventninger til forældreskabet fra deres etniske bagland, kan identificeres som værende præget af en *autoritær forældretype*, hvor forældrenes ord er det gældende (Baumrind 1966:890). Det kommer til udtryk, idet Hiba fortæller om børns adfærd som reguleret gennem afstraffelse, og Jamilla der fortæller, at børn har fast definerede ansvarsopgaver i familien. Både Hiba og Jamilla italesætter andre egenskaber som vigtige for deres forældreskab som mødre i Danmark, hvilke er præget af, det de opfatter som, de dominerende samfundsmæssige normer for forældreskab i Danmark. Det er egenskaber såsom at 'sætte grænser' og at 'rumme og snakke med sine børn', der fremgår af Hibas fortælling, eller at være mere aktivt deltagende i sine børns opdragelse fremfor blot at 'føde børn og give dem mad', som det fremgår af Jamillas fortælling. Disse egenskaber, tolker vi, er mere præget af det *autoritative forældreskab* (Baumrind 1966:891). I Hibas tilfælde kan det på analytisk niveau identificeres, hvordan det af hendes fortælling fremstår som en udfordring for hende at skulle udøve sit forældreskab på en mindre autoritær og en mere autoritativ måde. Det resulterer i hendes tilfælde i, at hun snarere taler ud fra det, vi kan identificere som den *eftergivende forældretype*, idet hun fortæller, hun har svært ved at sætte grænser og anvende disciplin i sin opdragelse. Dermed fremstår det som en udfordring for hende at skulle navigere i grænsefladerne mellem, hvad hun opfatter som, det normative forældreskabsideal i det danske samfund og et andet normativt ideal i sit etniske bagland, hvorfor hun til tider fremstår eftergivende og ikke-grænsesættende i sit forældreskab. Ud fra Jamillas fortælling kan vi identificere, at også hun er udfordret i krydsningsfeltet mellem normative forventninger til forældreskab. I hendes tilfælde består udfordringen især i at gå fra en *husmorlivsform* (Skytte 2016:83), hvor kvinden har ansvaret for hjemmet og omsorg for børnene, til at tilpasse sig en livsform, der understøtter de samfundsmæssige normer for en toforsørgerfamilie (Hestbæk 1999:160), hvor kvinden også er udearbejdende. Af Hiba og Jamillas fortællinger kan det således identificeres, at det er udfordrende for dem at skulle navigere mellem forskellige normative forestillinger om, hvad det gode forældreskab udgøres af.

Udfordringen i forhold til at skulle tilpasse sig andre måder at organisere sit forældreskab på og fremstillingen af sig selv som velintegrerede på grund af den store personlige udvikling, er fælles for alle informanter, men er mest italesat af de informanter, der ikke er opvokset i Danmark. Det kan skyldes, at omvæltningen ved at skulle tilpasse sig andre normer for forældreskab er større blandt denne informantgruppe, da de ikke er opvokset med det samme kend-

skab til de dominerende samfundsmæssige normer, som de informanter, der er opvokset i Danmark, har.

Den svære balancegang i forældreskabet

Foregående afsnit har behandlet de udfordringer informanterne oplever i forbindelse med deres forsøg på at tilpasse deres forældreskab i forhold til en dansk samfundsmæssig kontekst. I forlængelse heraf behandler nærværende afsnit informanternes udfordringer ved samtidig at passe ind i deres etniske baglands kontekst og dets normer for forældreskab. Afsnittet behandler informanternes fortællinger om dem selv som atypiske mødre, der adskiller sig fra deres etniske baglands normer og forventninger til deres forældreskab ved at være præget af de normer og forventninger, de forbinder med forældreskab i en dansk samfundsmæssig kontekst. Det skaber en udfordrende balance, idet informanterne skal håndtere de modsatrettede forventninger til dem som mødre, som der opstår i krydsfeltet mellem de to kontekster. Det er en svær balance for samtlige informanter, men dette afsnit tager udgangspunkt i Miriam, Amal og Isbahs fortællinger, som hører til gruppen af informanter, der er opvokset i Danmark. Disse udfordringer er nemlig særligt italesat af denne informantgruppe, da de i mere udpræget grad end informanterne, der er opvokset i et andet land end Danmark, tilslutter sig de samfundsmæssige normer for forældreskab, hvilket skaber en større distance mellem deres egne normative forståelser af forældreskab og deres etniske baglands.

Atypiske mødre

Miriam er 58 år og er født i Tyrkiet. Hun kom til Danmark som indvandrer sammen med sin familie i en alder af 15 år, hvor hun voksede op med familien omkring sig. Miriam er mor til fire børn. Hun fortæller, at hun har insisteret på at give sine døtre de samme muligheder og den samme grad af frihed som sine sønner og beskriver det som sin største udfordring gennem sine børns opvækst (Miriam 2015:ll.514-517). Af Miriams fortælling fremgår det, at hun altid har skulle forsvare sig selv og sine handlinger grundet den frihed, hun har givet sine døtre (Miriam 2015:ll.560-561). Det hænger sammen med den selvfremsstilling, som Miriam positionerer sig ud fra – nemlig det at være en atypisk mor i forhold til andre tyrkiske mødre:

” ... jeg skulle virkelig være stærk [...] Men samtidig følte jeg også: ”Okay, tænker de om mig, at jeg er en dårlig mor? At jeg ikke har opdraget mine børn ordentligt?” Men samtidig var jeg også lidt stolt af mig selv. At sige: ”Hey, det behøver ikke altid være det

rigtige, det I tænker.” [...] Jeg har altid haft en kamp med de sociale... altså, kontrollen, samtidig med jeg også skulle værne om min familie.” (Miriam 2015:ll.562-569).

Af citatet kan det ses, hvordan Miriam forsøger at tage afstand fra de forventninger, som hendes etniske bagland har til hende som mor, men som i Miriams optik ’ikke altid behøver være de rigtige’. Dermed får hun positioneret sig selv som en atypisk, tyrkisk mor: ”... *jeg er måske lidt atypisk i forhold til mange andre.*” (Miriam 2015:ll.725-726). Det kan endvidere ses af Miriams fortælling, hvor store udfordringer denne positionering og de handlinger, den har medført, har haft for hende, idet hun fortæller, at det har været svært for hende at komme i kurdiske og tyrkiske fællesskaber (Miriam 2015:ll.560-562). Det har ifølge Miriam især været på grund af hendes vilje til ikke at gøre forskel på sine døtre og sønner og hendes accept af, at hendes datter valgte at gifte sig med en etnisk dansker (Miriam 2015:ll.552-556). Således kan det identificeres, at Miriams måde at udøve sit forældreskab på har skabt en udfordring for hende i forhold til at blive accepteret af sit etniske bagland.

Isbah fortæller også, hvordan hendes indstilling til sine børns grad af frihed har været udfordrende i forhold til sit etniske baglands anderledes opfattelse. Isbah er 47 år og er født i Pakistan. Hun kom til Danmark som indvandrer med sin familie i en alder af fire år, og hun er i dag mor til fire børn. Isbah fortæller, at det er vigtigt for hende, at hendes børn deltager til forskellige sociale arrangementer (Isbah 2015:ll.828-830). Ifølge Isbahs fortælling har hun nemlig selv oplevet, hvordan det er ikke at få lov til at komme med til sådanne arrangementer: ”*Vi kan godt huske, hvordan det var, når alle andre skulle til fest, og man ikke måtte. Det kan jeg da godt huske. Eller fødselsdage.*” (Isbah 2015:ll.826-827). Dermed kan det identificeres, at Isbah udøver sit forældreskab med en indstilling til, at hendes børn skal have mere frihed i deres ungdomsliv, end hun selv har haft. På denne måde distancerer også hun sig fra sit etniske baglands opfattelse af, hvordan et forældreskab bør udøves, idet hun ønsker at gøre det anderledes, end den måde hun selv er opdraget på. Denne distancering fremgår også af den måde, hun fortæller om sig selv i forhold til sit etniske bagland: ”*Men jeg er jo også det sorte får, så jeg er slet ikke almindelig. Jeg er ikke... jeg tror ikke, jeg er et generelt billede.*” (Isbah 2015:ll.191-192). Isbah mener altså ikke, at hun er et ’generelt billede’ på en pakistansk mor, og hun beskriver også sig selv som ’utraditionel’: ”... *meget tit, vil jeg så sige, rigtig, rigtig tit, så følger man faktisk det, ens bagland ønsker i forhold til opdragelse. Jeg tror bare, jeg er lidt utraditionel.*” (Isbah 2015:ll.619-621). Isbah har altså en opfattelse af, at hendes måde at være forælder på ikke harmonerer med normerne i sit etniske bagland, og at det medfører, at hun bliver anset som ’det sorte får’ i sin familie.

Amal er 48 år og er ligesom Isbah også født i Pakistan, hvorfra hun kom til Danmark som indvandrer med sin familie i en alder af fem år. Amal har to børn. Hun fremstiller også sig selv som en atypisk pakistansk mor, idet hun heller ikke deler de normer og forventninger, som hendes familie har til hende. Hun beskriver sig selv som ”... *en anderledes pakistansk, muslimsk mor vil jeg nok sige. Ikke en typisk mor, som har haft kulturen i hånden hele tiden og sagt: ”I skal gøre sådan her, og sådan er det bare. [...]”*. Nej, der har jeg været mere åben.” (Amal 2015:ll.97-100). Hun beskriver også sig selv som ’anderledes’, fordi hun har givet både sin datter og sin søn lige meget frihed (Amal 2015:ll.107-111). Det kan identificeres, hvordan ønsket om at give sine børn frihed også i Amals tilfælde udspringer af hendes egne oplevelser af at have været begrænset i sit ungdomsliv: ”*Altså, jeg måtte ikke være sammen med veninder, og jeg måtte ikke tage i byen, og jeg måtte ikke tage til klassefester og den slags ting. [...] Så det var én af de ting, jeg lagde rigtig meget vægt på.*” (Amal 2015:ll.139-143). Amal ønsker altså ligesom Isbah at udøve sit eget forældreskab på en måde der gør, at hendes børn får et friere ungdomsliv, end hun selv har haft.

Den grad af frihed, som både Miriam, Isbah og Amal italesætter, at de giver til deres børn kan ses som et udtryk for, at de udøver deres forældreskab i henhold til andre normative idealer end det, de fortæller, deres etniske bagland mener, er passende. Når de fortæller, at de ikke ønsker at begrænse deres børn i deres frihed, kan det på et analytisk niveau forstås ud fra *den autoritative* forældretype, hvor de giver en større grad af autonomi til deres børn (Baumrind 1966:891). Det står i deres fortællinger i modstrid med de normer, som deres etniske bagland anskuer forældreskab ud fra, hvilket på analytisk niveau kan identificeres som *den autoritære prototype* på forældre (Baumrind 1966:890), som det også er beskrevet i foregående analysekapitel, *Det etniske baglands forventninger til forældreskabet*. Derfor bliver deres måde at udøve deres forældreskab på afvigende i kontekst af deres etniske bagland.

Det er således i skæringsfladerne mellem graden af inddragelse og frihed samt graden af forældrekontrol, som Miriam, Isbah og Amal udøver over for deres børn, at der opstår uoverensstemmelser mellem deres egne og deres etniske baglands idealer for forældreskab. De fremstiller sig alle tre som atypiske i forhold til andre mødre med etnisk minoritetsbaggrund, hvilket er gældende for alle informanterne, der er opvokset i Danmark. Det kan forklares ved, at de i højere grad har internaliseret de samfundsmæssige normative idealer for forældreskab gennem deres opvækst i Danmark. Men netop denne internalisering er samtidig et udtryk for,

at de afviger fra normerne for forældreskab i deres etniske baglands kontekst. Dette skaber udfordringer for dem i forhold til, at de samtidig ønsker at blive accepteret af deres familier og resten af deres etniske bagland. Dette aspekt belyses i følgende afsnit.

At navigere i et krydspres

Miriam fortæller, hvordan hun tidligere har kæmpet en kamp med sin mand og svigerfamilie for at give børnene lov til at deltage i f.eks. lejrskoleophold eller fødselsdagsarrangementer (Miriam 2015:ll.502-504):

”Jeg kæmpede virkelig meget for deres sag. [...] Så skulle jeg snakke med faren og bedsteforældrene. De fik også lov hver gang. Altså, jeg *tog* den kamp op. [...] Fordi jeg så, hvor vigtigt det var for mine børn, at de skulle trives i det samfund, og de skulle ikke føle sig meget anderledes end andre danske børn. Så jeg skulle ikke gøre dem mere anderledes, end hvad de er.” (Miriam: 2015:ll.507-512).

Ud fra citatet kan det identificeres, at Miriam har været bevidst om, at hendes børn ikke skulle skille sig ud i forhold til etnisk danske børn. Af Miriams fortælling fremgår det således, at hun i dette specifikke tilfælde har valgt ikke at lytte til sin familie. På analytisk niveau kan det identificeres, at hun i stedet handler med udgangspunkt i de forventninger og værdier, hun forbinder med det at være mor i Danmark, og som hun også selv abonnerer på og har internaliseret som sine egne. Miriam giver i den forbindelse udtryk for, at det generelt er en svær balance at skulle tage hensyn til begge slags forventninger:

”Men det er svært som mor. Du skal både dyrke den del af det og samtidig passe på mellem to kulturer. Fordi jeg har altid hældet meget til den danske kultur samtidig med også at have min egen. Der var mange ting, jeg synes godt om. Jeg kunne godt lide friheden omkring, at du som menneske kan udvikle dig, som kvinde, at du kan ytre dig. Frihed til at tage en uddannelse og gå på arbejde.” (Miriam 2015:ll.534-541).

Citatet skildrer Miriams udfordringer ved at skulle ’passe på mellem to kulturer’, som hun siger. Alligevel fremgår det af Miriams fortælling, at både hende selv såvel som sin mand og svigerforældre har haft mange bekymringer omkring det at give deres børn lov til f.eks. at tage på et studieophold i udlandet (Miriam 2015:ll.527-531). Dette hovedsageligt på grund af usikkerheden omkring, hvad denne frihedsgrad kunne komme til at betyde for familien. Som Miriam siger: ”*Der skal helst ikke komme nogle rygter om min familie.*” (Miriam 2015:ll.421-

422). Således kan det identificeres, at Miriam er påvirket af de forventninger, der er til både hendes forældreskab og til hendes børns adfærd, idet hun ikke ønsker, at familien udsættes for 'rygter'. Men idet hun efterlever sit etniske baglands forventninger og begrænser sine børns frihed, går hun samtidig imod de værdier omkring frihed, hun italesætter som sine egne. Således kan der identificeres modsigelser i Miriams fortælling omkring betydningen af frihed for hendes forældreskab. Det understreger, at Miriam har vanskeligheder ved at navigere i et krydspres af forventninger til forældreskabet, hvilket af hendes fortælling kan identificeres som en udfordring i hendes forældreskab.

Som beskrevet fremgår det af Miriams fortælling, at hun har måtte forsvare sine 'atypiske' beslutninger over for sit etniske bagland. Miriam fortæller eksempelvis om sit etniske baglands reaktion på, at hun åbenlyst accepterede sin datters etnisk danske ægtemand som del af familien:

"Men det, vi gjorde, var så fantastisk. Allerførste invitation til et bryllup, så tog vi ham med. Sådan! Hvor vi præsenterede ham som vores svigersøn. Alle stod bare og kiggede, og det skabte også en respekt. Virkelig. Jeg tror, det er meget vigtigt, at du er stærk nok til at kunne gøre det og træde ud i det her." (Miriam 2015:ll.595-598).

Dette citat kan på analytisk niveau anskues som udtryk for en strategi, hvor Miriam har taget sine egne værdier i forsvar over for sit etniske bagland for at kunne udøve sit forældreskab i overensstemmelse med egne værdier. Citatet indikerer samtidig, at det har været en krævende handling, og dermed får hun positioneret sig som en 'stærk mor', der har formået at håndtere denne udfordring.

Af Miriams fortælling fremgår det dog alligevel, at hendes forældreskab i høj grad har været præget af dilemmaer og modsatrettede forventninger: "*Fordi jeg ville også gerne have, min datter skulle være lykkelig. Og det er meget svært. Du føler nogle gange, at du ikke rækker som mor. Der bliver stillet nogle krav til dig, som du ikke kan opfylde lige pludselig.*" (Miriam 2015:ll.614-617). Således kan det identificeres, hvordan Miriams udfoldelsesmuligheder som mor til tider er blevet begrænset og udfordret af modsatrettede forventninger fra flere kontekster. Således kan det på analytisk niveau identificeres af Miriams fortælling, at hun har oplevet et krydspres af forventninger til sit forældreskab.

De modstridende forventninger fra henholdsvis sit etniske bagland og samfundet fremstår også som en udfordring i Isbahs fortælling. Isbah fortæller, at man har et større ansvar som etnisk minoritetsmor end etnisk danske mødre: "*... man har mere ansvar som mor, end en et-*

nisk dansker har. [...] *Vi mødre, vi skal både tage hensyn til vores egne forældre, vores eget bagland, og samtidig også sikre, at børnene fungerer. Fordi vi kender den danske kultur.*” (Isbah 2015:ll.853-856). Hendes argument bag denne udtalelse er, at hun som mor med etnisk minoritetsbaggrund, der er opvokset i Danmark, ’kender til den danske kultur’ og dermed fuldt ud kender de forventninger, der måtte være i den kontekst med hensyn til at være mor, samtidig med at hun skal tage hensyn til sit ’ eget bagland’. Isbah italesætter, at det er svært at *”... skulle leve op til alles forventninger og modbevise fordommene. Det, synes jeg, er svært. Og de er modsatrettede også.”* (Isbah 2015:ll.789-790). Af citatet fremgår det, at Isbah oplever at skulle leve op til forventninger til sit forældreskab både fra sit etniske bagland og fra majoritetssamfundet, og at disse forventninger ifølge Isbah oven i købet er ’modsatrettede’. Isbahs udsagn om at ’modbevise fordomme’ bliver italesat i forhold til en dansk samfundsmæssig kontekst, og det aspekt vil blive uddybet i det efterfølgende analysekapitel, *Bevidsthed om egen minoritetsposition*. Måden, hvorpå Isbah håndterer disse modsatrettede forventninger, er bemærkelsesværdig:

”Jeg gør tingene på min egen måde, men jeg er heller ikke sådan en, der går rundt og reklamerer med det. Altså, jeg gider ikke diskutere. [...] Selv min egen mor kan ikke forstå det. Og der har jeg sagt til mine børn: *”Ind af det ene øre, ud af det andet. For hun er en gammel dame, hun kan ikke forstå det, lad være med at diskutere med hende, for hun kommer fra en anden tidsalder. Så bare respekter det, og det er det.”* Og hvad hun ikke ved, har hun ikke ondt af. Det er sådan et rigtigt motto, vi har kørende.” (Isbah 2015:ll.222-229).

Ud fra citatet kan man på analytisk niveau identificere, hvordan det bliver en strategi for Isbah at tilbageholde information over for sit etniske bagland, om hvordan hun selv er som mor. Eksempelvis fortæller Isbah følgende i forbindelse med, at hun har holdt sin søns 18-års fødselsdagsfest: *”Jeg kunne da ikke fortælle til min mor, at de drak og sådan noget. Det er da en stor hemmelighed.”* (Isbah 2015:ll.482-483). På analytisk niveau kan det tolkes, at Isbah har en forestilling om, at hendes mor har nogle forventninger til hende som mor, som ikke stemmer overens med den måde, Isbah fortæller, hun udøver sit forældreskab på, hvorfor Isbah forsøger at holde dette skjult for at undgå at blive stemplet som en ’dårlig mor’. Derudover fortæller Isbah, at hun aldrig, i omgangskredsen af sit etniske bagland, ville ’reklamere med det’, hvis hendes søn selv fandt sin fremtidige ægtefælle: *”Så fortæller man det ikke. Man fortæller ikke, at de selv har fundet en. Nej, nej. Det er en hemmelighed. [...] Så man siger: ”Ja, ja, jeg har fundet denne her pige til min søn”.*” (Isbah 2015:ll.410-412). Isbah fortæller, at hun ikke

selv personligt har noget imod, at hendes børn selv finder deres partnere, og forklarer årsagen til at hun ville skjule dette over for sit etniske bagland (Isbah 2015:ll.420-421): ”... *for at beskytte hende, vil jeg nok sige, at det var arrangeret, eller at jeg selv har fundet hende [...], så hun får respekten.*” (Isbah 2015:ll.422-424). Med udgangspunkt heri kan det tolkes, at Isbah forsøger at indrette sig under de normer, som er gældende i hendes etniske bagland, på trods af at hun personligt ikke deler det samme normsæt. Hun kan altså ikke være helt ignorant over for disse normer og forventninger, fordi en sådan adfærd, ifølge Isbah selv, ville få konsekvenser for både hendes eget, hendes børn og en potentiel svigerdatters omdømme. Isbahs fortælling om de modstridende forventninger i forbindelse med sin søns valg af ægtefælle, vidner på analytisk niveau om, at hun ønsker at efterleve egne forestillinger om et godt forældreskab, samtidig med at hun vil tilpasse sig sit etniske baglands forestillinger herom ved at tilbageholde information om sig selv og sin søn, som ifølge Isbah er afvigende i sit etniske bagland. Således fremstår Isbah altså langt fra upåvirket af forventningerne fra familien og sit etniske bagland. Dette aspekt giver Isbah her en meget rammende forklaring på:

”Jeg er ikke ligeglad med rygter. Det er jeg ikke. Det *er* jeg jo ikke. Jeg vil bare gøre det på en måde, så der ikke opstår rygter, men stadig gøre hvad jeg har lyst til. [...] Altså, jeg vil gerne gøre tingene rigtigt, sådan så jeg stadig opnår det, jeg gerne vil, samtidig med man ikke får et dårligt rygte.” (Isbah 2015:ll.810-814).

Ud fra dette citat bliver den komplekse og dilemmafyldte situation, Isbah står i som mor, helt tydelig. Herud fra kan det tolkes, at hvor end hun gerne ville kunne sige sig fri af forventningspresset i sit etniske baglands kontekst, så kan hun ikke gøre det, uden det ville få nogle konsekvenser for hende og hendes børn, som hun ikke ser som ønskværdige. Derfor kan det tolkes, at Isbah tyr til strategier såsom at lyve eller skjule normbrydende adfærd, sådan så hun ’stadig kan opnå det, hun gerne vil’. Dermed kan der ud fra Isbahs fortælling på analytisk niveau identificeres et udfordrende krydspres af forventninger, hvor hun altså oplever nogle normative forventninger fra sit etniske bagland, der strider imod hendes egen opfattelse af, hvordan et godt forældreskab bør udøves.

For Amal fremstår krydspreset af forventninger til hendes forældreskab også som en stor udfordring. Hun har ligesom Isbah oplevet at skjule ting om sin egen adfærd over for sin familie, fordi hun har haft en formodning om, at de ikke ville acceptere det. Det fremgår af Amals fortælling, at hendes families forventninger til hende ikke direkte har forhindret hende i at gøre tingene på sin egen måde og i overensstemmelse med de samfundsmæssige normative fore-

stillinger om et godt forældreskab (Amal 2015:ll.827-828). I stedet har hun måtte finde på en masse løgne, som hun kunne fortælle til sin familie:

”Men det har sat sig. Fordi jeg begyndte jo at lyve rigtig, rigtig meget, ikke. Og de der løgne, de gjorde faktisk noget ved mig. Fordi det var nok det værste. Det var alle de løgne. Og den ene løgn tog overhånd med den anden... og jeg tror på, at det var det værste for mig [...] hele tiden at gå og gemme på nogle ting.” (Amal 2015:ll.859-863).

Citatet indikerer, at den strategi, Amal har benyttet sig af for at forsøge at balancere mellem sin families forventninger og sine egne ønsker, har taget hårdt på hende. De modstridende forestillinger om, hvordan hun skulle leve sit liv, kan identificeres som et krydspres af forventninger. Med udgangspunkt i Amals fortælling har det været så opslidende for hende, at hun på et tidspunkt blev ramt af nogle psykisk betingede anfald, der fik hende hospitalsindlagt i tre måneder (Amal 2015:ll.845-857). Det understreger, *hvor* voldsomt et krydspres, Amal er underlagt. Som hun selv siger: ”*Jeg har altid følt, at jeg ikke gjorde det godt nok.*” (Amal 2015:ll.806-807). Således kan det af Amals fortælling tolkes, at hun konstant må kæmpe med en oplevelse af at være utilstrækkelig som mor, hvilket i høj grad kan anskues som en udfordring i hendes forældreskab.

De udfordringer, som Miriam, Isbah og Amal har i forhold til at håndtere det krydspres af forventninger, de fortæller om, kan forstås ud fra det kollektivistiske og det individualistiske livssyn. Det er disse forskellige livssyn, som i informanternes tilfælde er med til at skabe krydspres af forventninger. Når Isbah eksempelvis udtaler, at hun ikke vil kunne fortælle sin etniske omgangskreds, hvis hendes søn selv finder sin fremtidige ægtefælle, så indikerer det, at der fra denne kontekst er nogle forventninger til hende, der er præget af et kollektivistisk livssyn og en *autoritær* måde at være forælder på (Skytte 2016:86; Baumrind 1966:890). Her er det som nævnt forældrenes opgave at begrænse deres børns autonomi, og barnet bør acceptere forældrens beslutninger (Baumrind 1966:890). Men af både Isbah, Miriam og Amals fortællinger fremgår det, at deres opfattelse, af hvad en god forælder bør gøre, i højere grad er at lade deres børn træffe deres egne beslutninger, hvilket bærer præg af et mere individualistisk livssyn og *den autoritative* prototype på en forælder (Skytte 2016:86; Baumrind 1966:891). Det kan således tolkes, at det er i skæringsfladerne mellem graden af inddragelse og frihed samt graden af forældrekontrol, informanterne udøver over for deres børn, at der opstår uoverensstemmelser mellem deres etniske baglands idealer for forældreskab og deres egne samt samfundsmæssige idealer. Det kan derfor identificeres som en udfordring for in-

formanterne, og denne udfordring håndterer de ved hjælp af strategier såsom at forsvare, skjule eller lyve om en bestemt adfærd.

De strategier, som vi af Isbah og Amals fortællinger har identificeret, de anvender for at skjule eller lyve om deres adfærd over for deres etniske bagland, kan anskues ud fra Goffmans begreb at *passere* et stigma (Goffman 2009[1963]:84). Det kan på den baggrund tolkes, at de er bevidste om, at deres friere opdragelsesmetoder potentielt kan opfattes som et *karaktermæssigt stigma* (Goffman 2009[1963]:46) i deres etniske bagland, hvorfor de forsøger at passere, at den potentielt miskrediterende information bliver kendt og fører til en stempling af dem som 'dårlige mødre'. I den forbindelse kan det der i familiernes kontekst anses for at være et stigma tværtimod anses for at være i overensstemmelse med 'det normale' i en samfundsmæssig kontekst, eller som Goffman formulerer det: "*En egenskab, der stempler (stigmatiserer) den ene type bærer, kan hos den anden tjene som en bekræftelse på dennes normalitet og er derfor i sig selv hverken af positiv eller negativ værdi.*" (Goffman 2009[1963]:45). Det understreger, at informanterne står i et krydspres af forventninger til deres forældreskab, idet *afvigelse* fra normaliteten i deres etniske bagland i form af eksempelvis at give deres børn et friere ungdomsliv samtidig er en *bekræftelse* på normaliteten i majoritetssamfundet i Danmark. På den måde bliver de forskellige kontekster afgørende for informanternes handlemuligheder, idet potentielt miskrediterede, ifølge Goffman, konstant skal vurdere, hvor meget eller hvor lidt social information om dem selv, de vil røbe (Goffman 2009[1963]:84). Med udgangspunkt heri kan det formodes, at informanterne er nødsaget til at have en bevidsthed omkring, hvilken information om udøvelsen af deres forældreskab, de kan dele, afhængig af hvilken kontekst, de indgår i. Goffman pointerer i den forbindelse, at det kan medføre følelsen af at leve et *dobbeltliv* (Goffman 2009[1963]:117), hvorfor der kan opstå en splittelse i individets tilhørsforhold (Goffman 2009[1963]:127f). Med udgangspunkt heri kan det tolkes, at Isbah og Amals strategier med hensyn til at skjule og lyve om deres adfærd, kan medføre følelsen af at leve et dobbeltliv, hvor de konstant skal være opmærksomme på ikke at afsløre miskrediterende information om dem selv, og derfor kan komme til at føle sig fremmede i kontekst af både deres etniske bagland og det etniske majoritetssamfund i Danmark. Dette dobbeltliv kan dermed anskues som en udfordring i deres forældreskab.

De strategier, som Miriam, Isbah og Amal anvender for at kunne leve det liv, de selv ønsker, er som beskrevet udfordrende, men kan også anskues som en måde, hvorpå de fremstår som handlekraftige i deres forældreskab. Det skyldes, at strategierne også kan tolkes som et udtryk for, at de formår at udvide grænserne for deres handlemuligheder i udøvelsen af deres forældreskab, idet de ved hjælp af at lyve om, skjule eller forsvare egne handlinger i højere

grad formår at udøve deres forældreskab i overensstemmelse med egne ønsker. Samtidig kan Isbah og Amals strategier med hensyn til at lyve om og skjule adfærd dog også anskues som et udtryk for, at de ikke fuldstændig kan frigøre sig forventningspresset fra deres etniske bagland, hvorfor det kan antages, at de er medvirkende til at reproducere de normer og værdier, som er dominerende heri.

Således har vi identificeret, hvordan balancen i at navigere mellem forskellige forventninger og normer for forældreskab i en kontekst af både sit etniske bagland og det danske majoritets-samfund, er en stor udfordring for Miriam, Isbah og Amal. Dette analytiske fund er mest udpræget blandt de informanter, der er opvokset i Danmark. Dog finder de informanter, der er opvokset i andre lande, også balancen mellem forskellige normsæt udfordrende, men de giver ikke i lige så høj grad udtryk for at have internaliseret de samfundsmæssige forventninger i Danmark, som de informanter, der er opvokset med disse, gør. De informanter, der er opvokset i Danmark, har selv oplevet, hvordan det er at vokse op i krydsfeltet mellem forskellige normsæt, hvilket i deres tilfælde resulterede i et begrænset ungdomsliv, som de derfor ikke ønsker, deres børn skal have i dag. Derfor benytter denne gruppe af informanter sig i stedet af strategier såsom at forsvare, skjule eller at lyve om deres adfærd, så de kan udøve deres forældreskab i overensstemmelse med egne ønsker. Strategierne omkring at skjule eller lyve om adfærd kan resultere i et dobbeltliv, hvilket fremstår som en udfordring i informanternes forældreskab.

Delkonklusion

Nærværende analysekapitel har vist, hvorledes de informanter, der ikke er opvokset i Danmark, italesætter det udfordrende at tilpasse sig nogle anderledes normer for forældreskab i forhold til de normer, de har været vant til i de respektive lande, de er opvokset i. Det er påvist, at informanterne anvender henvisninger til en kulturel forskellighed til at understrege, *hvor* stor en forandring de har måtte gennemgå, og dermed fremstiller de sig selv som 'velintegrerede mødre', der har formået at håndtere denne udfordring i deres forældreskab. Analysekapitlet har i forlængelse heraf påvist, hvordan de informanter, der er opvokset i Danmark, i højere grad har internaliseret de dominerende normative forventninger til forældreskab i en dansk samfundsmæssig kontekst. Det kan til dels forklares ved, at de selv er opvokset med disse normative idealer, og dels ved at de italesætter selv at have oplevet udfordringerne ved at være ung i krydsfeltet mellem forskellige normsæt og livssyn, hvorfor de forsøger at mindske de samme dilemmaer for deres børn. Med udgangspunkt i fortællingerne blandt de informanter, der er opvokset i Danmark, udgør denne internalisering af normer dog en stor udfordring i forhold til de anderledes normer for forældreskab, der gør sig gældende i deres etniske bagland. Således har analysekapitlet påvist, at denne gruppe af informanter udsættes for et stort krydspres af forventninger, idet de stemples som 'dårlige mødre' i deres etniske bagland og i det etniske majoritetssamfund, hvis de afviger fra de respektive forventninger til forældreskab. I den forbindelse har kapitlet påvist, at det af informanternes fortællinger kan identificeres, at de anvender forskellige strategier til at håndtere dette krydspres i form af at forsvare egen adfærd og handlinger eller at skjule og lyve herom. Hertil kan strategierne om at skjule afvigende adfærd resultere i, at informanterne må leve en form for dobbeltliv, hvor de kan komme til at føle sig fremmede i kontekst af både deres etniske bagland og det etniske majoritetssamfund i Danmark. Disse strategier kan således tolkes som udtryk for, at de informanter, der er vokset op i Danmark, i særdeleshed er udfordret af det krydspres af forventninger, som samtlige informanter er underlagt i deres forældreskab. Omvendt er disse strategier også udtryk for, hvordan informanterne forsøger at udvide grænserne for deres handlemuligheder i deres forældreskab, og dermed at de forsøger at håndtere de udfordringer, der relaterer sig til krydspreset af forventninger.

Nærværende analysekapitel har således påvist nogle udfordringer i forbindelse med *både* at efterleve forventninger og normer for forældreskab i overensstemmelse med deres etniske bagland og det danske majoritetssamfund. Det følgende analysekapitel vil behandle især det dan-

ske majoritetssamfunds forestillinger, der specifikt knytter sig til informanternes etniske minoritetsbaggrund.

Kapitel 6: Bevidsthed om egen minoritetsposition

Nærværende analysekapitel besvarer undersøgelsens problemformulering i forhold til de udfordringer, som informanterne italesætter, der knytter sig til en samfundsmæssig minoritetsposition, og de fremstillinger af deres forældreskab, der opstår i deres fortællinger i lyset heraf. Kapitlet består af to afsnit, hvor det første, *Den stemplede identitet*, handler om, hvordan informanterne italesætter at blive mødt med fordomme, og hvordan de gør sig bevidste om, at de ikke vil bekræfte de stereotyper omkring mennesker med etnisk minoritetsbaggrund, som, de italesætter, er til stede i samfundet. Det andet afsnit, *Distancering fra stereotyper*, behandler i relation hertil informanternes bevidsthed og bekymringer omkring deres børns risiko for at komme ud i kriminalitet på baggrund af stereotypen om kriminelle unge med etnisk minoritetsbaggrund. Denne bevidsthed om egen minoritetsposition gør sig gældende både hos de informanter, der er opvokset i Danmark, og de informanter der ikke er, hvorfor det er en empirisk tendens, der går på tværs af informantgrupperne.

Den stemplede identitet

Afsnittet behandler de fordomme og stereotypiske forestillinger, som informanterne italesætter, at de bliver mødt med fra den etniske majoritetsbefolkning i forhold til, hvordan de er som mødre. Disse oplevelser er at finde hos mange af informanterne, uafhængigt af om de er opvokset i Danmark eller ej, hvorfor dette afsnit tager udgangspunkt i henholdsvis Isbah, der er opvokset i Danmark, og Jamilla, der ikke er opvokset i Danmark.

Isbah er 47 år og er født i Pakistan. Hun kom til Danmark som indvandrer med sin familie i en alder af fire år, og hun har dermed boet i Danmark i 43 år. Isbah er i dag mor til fire børn. Hun fortæller, hvordan hun har oplevet at blive konfronteret med en bestemt stereotypi om mødre med etnisk minoritetsbaggrund – nemlig at de ikke sætter grænser for sine børn. Isbah fortæller om en episode, hvor hun skulle hente sin datter i børnehaven, og datteren havde forelsket sig i et stykke legetøj, som hun meget gerne ville have med hjem. Som Isbah selv siger: ”... det er sådan en konflikt, du er nødt til at tage. Så jeg sad og tog den, og jeg tror, det tog en halv time for mig...” (Isbah 2015:ll.725-726). Det fremgår af Isbahs fortælling, at det lykkedes hende at få sin datter med hjem uden legetøjet, og at en af pædagogerne henvendte sig næste dag og sagde, at det var rigtig godt gået, at hun havde holdt fast over for datteren (Isbah 2015:ll.732-733). Isbahs reaktion herpå fortæller hun om således:

”Og så sad jeg og tænkte: ”*Ville hun også sige det til en anden forælder? Ville hun det?*” Det undrede mig rigtig, rigtig meget. Det er fordi, de har en forventning om, at jeg ikke sætter grænser for mine børn. [...] Og det var jeg sådan meget overrasket over. Så jeg sagde: ”*Selvfølgelig holder jeg fast, det gør jeg altid.*” Den har kørt oppe i mit hoved. Det er sådan nogle små ting i hverdagen, hvor jeg tænker, det er fordi, de har de der fordomme om, at: ”*De [mødre med etnisk minoritetsbaggrund, red.] sætter ikke grænser.*” (Isbah 2015:ll.733-739).

Med udgangspunkt i citatet lader Isbah altså til at være overbevist om, at pædagogens reaktion på hendes adfærd skyldes hendes position som mor med etnisk minoritetsbaggrund, der ’ikke kan sætte grænser’ for sine børn. Af Isbahs fortælling fremgår det, hvordan denne position påvirker hende: ”... jeg tror, man sådan bliver kigget lidt ekstra efter i sømmene. Det føler jeg, at jeg gør: ”*Er hun nu god nok?*” (Isbah 2015:ll.518-519). Ubehaget ved at ’blive kigget efter i sømmene’ kan forstås som et udtryk for, hvordan Isbah har en forestilling om, at der i det etniske majoritetssamfund er en generel mistillid til hendes udøvelse af forældreskab, som i hendes fremstilling bunder i hendes position som etnisk minoritet. Derfor må Isbahs forestilling om at blive mødt med fordomme grundet sin etniske minoritetsposition anses for at være en udfordring i hendes forældreskab.

Også af Jamillas fortælling fremgår det, at hun oplever at blive mødt med en fordom om mødre med etnisk minoritetsbaggrund. Jamilla er 56 år og er opvokset i Somalia, hvorfra hun kom til Danmark gennem familiesammenføring som 28-årig med sin somaliske mand, som var flygtet til Danmark. Jamilla har dermed boet i Danmark i 28 år og er mor til fire børn. Jamilla fortæller, at hun afleverede sin søn i vuggestue i en alder af seks måneder ’ligesom alle andre’ i Danmark. Af Jamillas fortælling fremgår det, at hun blev mødt af institutionslederen med en uforstående tilgang:

”*Du kommer fra Afrika. Hvordan kan det være, du afleverer din søn og går fra ham så tidligt?*”. [...] Jeg kan ikke huske, hvad jeg svarede, men det rørte mig indeni. Det er fordi, jeg betragtede mig som en del af samfundet. Altså, jeg havde ikke tænkt, at man kom fra Afrika og så... Jeg troede bare, at han ligesom alle andre skulle i børnehave, og at han skulle i vuggestue, da han var seks måneder gammel ligesom alle andre. [...] Fordi jeg kunne jo ikke se en forskel, men lederen mente, at han var anderledes end alle andre.” (Jamilla 2015:ll.32-46).

Det fremgår af Jamillas fortælling, at hun oplever, at hun bliver mødt med en stereotypi om, at 'afrikanske' mødre i Danmark er hjemmegående og selv varetager ansvaret for børneop- pasning. Af fortællingen kan det tolkes, at denne oplevelse har været et hårdt slag for Jamilla, idet hun italesætter, at hun 'betragtede sig som en del af samfundet'. Derfor kan det på analy- tisk niveau antages, at hun forsøger at leve op til de dominerende normative forestillinger i Danmark omkring kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og dermed børneop pasning som ho- vedsageligt en institutionsmæssig opgave. I stedet fremgår det af Jamillas fortælling, at hun blev tvunget til at forholde sig til sig selv som en minoritet og en 'anderledes mor'.

Fælles for Isbah og Jamillas fortællinger er, at de i mødet med deres børns institutioner ople- ver, at deres forældreskab bliver vurderet med udgangspunkt i deres etniske minoritetsbag- grund. Disse fremstillinger kan på analytisk niveau forstås ud fra Goffmans stigmatiseringste- ori. Goffman beskriver, at hvis et individ har, hvad der betragtes som en miskrediterende egenskab, medfører det, at individet stemples med et stigma inden for denne gruppe (Goffman 2009[1963]:45). Goffman opstiller i den forbindelse det tribale stigma, som er et slægtsbetin- get stigma, der dækker over f.eks. race, religion og nation (Goffman 2009[1963]:46). Med udgangspunkt i Isbah og Jamillas fortællinger kan det på analytisk niveau ses, hvordan de op- lever at blive stemplet på baggrund af deres etnicitet som henholdsvis en 'eftergivende mor', der ikke sætter grænser, og en 'hjemmegående mor', der ikke sender sine børn i institution – altså bliver de stemplet med et tribalt stigma. Isbah og Jamillas fremstillinger, af hvordan de tolker, at fagpersonerne opfatter dem, kan således på analytisk niveau forstås ud fra individets tilbøjelighed til at forklare andre menneskers adfærd ud fra egenskabsforklaringer – i Isbah og Jamillas tilfælde på baggrund af etnicitet (Skytte 2016:17). Isbahs fremstilling af at blive mødt med stereotypien om den 'eftergivende mor' kan på analytisk niveau identificeres som prototypen på *den eftergivende forælder*, som typisk er accepterende og bekræftende over for barnets impulser, ønsker og handlinger, hvorfor der bliver stillet få krav til barnet (Baumrind 1966:889). Selvom Isbah fortæller, at hun bliver rost af pædagogen for at fastholde grænser over for datteren, er det afgørende i Isbahs fremstilling, at pædagogen har haft en fordom om, at Isbah ikke var en grænsesættende mor på grund af hendes etniske minoritetsbaggrund. Af Jamillas fortælling fremgår det, at hun oplever at blive mødt med fordomme omkring, at mød- re med etnisk minoritetsbaggrund indtager, hvad der på analytisk niveau kan anskues som, en *husmorlivsform*, hvor man som kvinde og mor er hjemmegående og varetager børneop pasningen privat (Skytte 2016:83). I både Isbah og Jamillas fortællinger fremstår det som stødende for dem, at de bliver stemplet som afvigende fra de normative forestillinger om forældreskab i

Danmark, hvorfor det af deres fortællinger fremstår som en udfordring ved at være mor med etnisk minoritetsbaggrund.

Isbah og Jamillas bevidsthed omkring deres egen minoritetsposition i samfundet kan forklares med udgangspunkt i Østergaard Møllers beskrivelse af, hvordan der er et konstrueret billede af identiteten hos mennesker med etnisk minoritetsbaggrund (Østergaard Møller 2009:42). Et billede, hvor de fremstår som 'outsidere' i modsætning til 'de etablerede' i samfundet, og denne outsiderposition er de således tvunget til at forholde sig til (Østergaard Møller 2009:41f). Med udgangspunkt i Isbah og Jamillas fortællinger fremgår det, at de bliver konfronteret med denne outsiderposition i deres møde med pædagogerne, men at de begge distancerer sig herfra. Når Isbah eksempelvis fortæller, at hun 'selvfølgelig holdt fast' over for sin datter, fordi 'det gør hun altid', så indikerer det, at hun ikke accepterer pædagogens kategorisering af hende som 'anderledes'. Heller ikke Jamilla ønsker at acceptere stempningen af sig som 'anderledes', idet hun snarere anser sig som 'en del af samfundet'. Det kan anskues som et forsøg på at distancere sig fra stereotypien om den stigmatiserede indvandrer, hvilket netop sker i forsøget på rette grundlaget for det etniske stigma og dermed undgå majoritetens stempning (Østergaard Møller 2009:47f).

Det er ikke muligt at fastslå, om Isbah og Jamillas fortællinger stemmer overens med de pågældende pædagogers intentioner eller måder at anskue henholdsvis Isbah og Jamillas forældreskab på i forbindelse med de beskrevne episoder. Det kan dog på analytisk niveau fastslå, at det væsentlige i Isbah og Jamillas fortællinger er, at det for dem opleves som en stempning på baggrund af et tribalt stigma. Uanset om Isbah og Jamilla reelt stemples i deres forældreskab grundet deres etniske minoritetsbaggrund, fremstår deres bevidsthed omkring deres etniske minoritetsbaggrund og den dertilhørende stempning som en reel udfordring for dem og deres forældreskab samt for den måde, de oplever at blive mødt på i det danske samfund.

Isbah og Jamillas fortællinger om deres afstandtagen til stempningen af dem som 'outsidere' på grund af deres etniske minoritetsbaggrund, er udtryk for en empirisk tendens, der er fremtrædende hos flere informanter, uafhængig af om de er opvokset i Danmark eller i et andet land. Denne bevidsthed og store opmærksomhed omkring at undgå at bekræfte stereotyper og at blive stemplet på baggrund af deres etnicitet, udgør således en udfordring i flere af informanternes forældreskab i Danmark.

Distancering fra stereotyper

I forgående afsnit blev det med udgangspunkt i informanternes fortællinger beskrevet, hvorledes de oplever at blive stemplet som forældre på baggrund af deres etniske minoritetsbaggrund. I forlængelse heraf behandler nærværende afsnit de stereotyper, informanterne italesætter, at unge med etnisk minoritetsbaggrund stemples på baggrund af, og bekymringen for at deres børn bekræfter disse. Det er det tema i informanternes fortællinger, der tydeligst illustrerer, hvilken udfordring stereotyper kan være for deres forældreskab. Bekymringen i forhold til kriminalitet kan naturligvis være universel for alle forældre, men i informanternes fortællinger er den særligt italesat på baggrund af deres minoritetsetniske position, hvilket indikerer, at de føler sig særligt udsatte på dette punkt. Det er en empirisk tendens, som går på tværs af informanter, uafhængigt af om de er opvokset i Danmark eller ej. Som repræsentanter for begge disse grupper inddrages henholdsvis Isbah og Jamilla i afsnittet, da denne bekymring er mest italesat i deres fortællinger.

Af Isbahs fortælling fremgår det, at hun er bekymret for, at hendes børn skal komme ud i kriminalitet. I den forbindelse kan der hos Isbah identificeres en særlig bevidsthed omkring stereotypen på kriminelle unge med etnisk minoritetsbaggrund:

”... vi er også bange for det der... at der er sådan et skræmmebillede af de her indvandrede: *”De er sådan og sådan og sådan.”* Som man hører i medierne. [...] Jeg vil ikke have, at mine børn skal være et eksempel på det. Så jeg vil gøre alt for, at de ikke lige bliver det.” (Isbah 2015:ll.834-836).

Af citatet fremgår det, at Isbah ikke ønsker, at hendes børn kommer til at bekræfte det ’skræmmebillede’, som hun italesætter, at der er af unge med etnisk minoritetsbaggrund i det danske samfund, og som hun tager afstand fra i sit forældreskab, idet hun ’vil gøre alt for’, at hendes børn ikke skal blive bekræftende eksempler på denne stereotypi. Dermed på analytisk niveau antages, at Isbahs bevidsthed om sin minoritetsetniske position kan have en begrænsende effekt på hendes udfoldelsesmuligheder og livsvilkår, idet hun i al adfærd skal passe på, at hun ikke kommer til at leve op til det konstruerede ’skræmmebillede’ på mennesker med etnisk minoritetsbaggrund. Isbah fortæller i forlængelse heraf, at hun er optaget af at ville modbevise fordomme med den måde, hun udøver sit forældreskab på (Isbah 2015:ll.867-868).

Isbahs fortælling bærer altså præg af en stærk afstandtagen til stereotypien på en kriminel ung med etnisk minoritetsbaggrund.

På samme måde, fremgår det af Jamillas fortælling, at hun er meget opmærksom på det skræmmebillede af kriminelle unge med etnisk minoritetsbaggrund, som hun italesætter, der er i Danmark. Jamilla fortæller, at udviklingen i Danmark i forhold til 'udlændinge går i den forkerte retning' (Jamilla 2015:ll.420-421), og beskriver i den forbindelse, hvordan de få ødelægger det for flertallet: "*Det er dem, der skader det [...] for de andre.*" (Jamilla 2015:ll.423-424). Jamilla tager således afstand til de mennesker med etnisk minoritetsbaggrund, der bekræfter stereotypierne om kriminelle unge med etnisk minoritetsbaggrund. Jamilla refererer i den forbindelse til attentatet ved Kulturhuset Krudttønden og synagogen i Krystalgade i februar 2015 (Jamilla 2015:472-473) samt de medieomtalte sager, hvor unge er rejst til Syrien for at "*... drage i hellig krig*" (Jamilla 2015:ll.451):

"Fordi hvis man ikke er ressourcestærk, hvis man ikke har nogle gode ting med sig fra skolen, så roder de sig ud i alt muligt drabeligt, du kan ikke få dem tilbage, og man kan ikke forklare dem, hvordan tingene hænger sammen. Det værste, der sker nu [...] i år var det. Unge mennesker! Tager fat i dem, skyder andre mennesker. Sprænger sig i luften. Unge herfra rejser ned... hvad sker der? Det er dét, jeg snakker om." (Jamilla 2015:ll.442-448).

Af Jamillas fortælling, fremgår det således, at disse menneskers handlinger er årsagen til, at andre mennesker med etnisk minoritetsbaggrund generelt skal kæmpe mod stereotypiske forestillinger om dem. Jamilla forklarer endvidere fænomenet kriminalitet og radikaliserings blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund ud fra et spørgsmål om, at de mennesker, der kommer ud i situationer som disse, er mennesker, der ikke er 'ressourcestærke'. Det står i modsætning til Jamillas egen selvforestilling som netop ressourcestærk: "*... der er mange etniske minoriteter, som ikke har de samme kvalifikationer, som jeg havde, der har fået børn her. Rigtig mange.*" (Jamilla 2015:ll.421-423). Ud fra citatet kan det på analytisk niveau anskues, at hun skaber en tydelig distance mellem sig selv og andre med en etnisk minoritetsbaggrund, som er mindre ressourcestærke end hende selv.

På analytisk niveau er det interessant at belyse Isbah og Jamillas afstandtagen og distancering fra stereotypien om kriminalitet blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund. Når de i deres fortællinger anvender denne verbale distancering, kan det anskues som et eksempel på, hvor-

dan de taler ud fra et *out-group* perspektiv, idet de søger væk fra deres 'egen' stigmatiserede gruppe (Goffman 2009[1963]:155). Hertil er Østergaard Møllers beskrivelse af hensigten med tilbøjeligheden til at distancere sig anvendelig: "*Ved at distancere sig fra de mere åbenlyst stigmatiserede kan den pågældende håbe på at kunne korrigere grundlaget for den personlige stigmatisering, som vedkommende oplever.*" (Østergaard Møller 2009:47). På samme måde kan den form for distancering til 'egen gruppe', som kan identificeres i Isbah og Jamillas fortællinger, anses for at være et middel til at de i deres selvfrestillinger kan afmontere den stempeling, de oplever, er knyttet til deres etniske minoritetsbaggrund. I den forbindelse er det relevant at inddrage Goffmans begreb om den stigmatiseredes *ambivalens* med hensyn til sin egen identitet (Goffman 2009[1963]:148). Ifølge Goffman oplever stempede individer denne ambivalens, idet de hverken helt kan acceptere sin stempede gruppe eller frigøre sig fra den (Goffman 2009[1963]:149). Det kommer ligeledes til udtryk hos Isbah og Jamilla, idet de forsøger af frigøre sig fra den stempeling, der knytter sig til deres etniske minoritetsbaggrund i Danmark, samtidig med at der i deres fortællinger fremgår en udpræget bevidsthed om de stereotyper, der knytter sig til deres etniske minoritetsbaggrund, hvorfor de er tvunget til at forholde sig til den. Isbah og Amals udprægede bevidsthed omkring stereotyper om kriminalitet blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund, og frygten for at deres egne børn bekræfter denne, optræder således som en udfordring i deres forældreskab.

Bevidstheden om stereotyper omkring kriminalitet blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund er en gennemgående empirisk tendens blandt begge informantgrupper, uafhængig af om de er vokset op i Danmark eller ej. Informanterne tager i deres fortællinger afstand herfra, og italesætter samtidig en frygt for at deres børn vil bekræfte denne stereotypi, hvorfor deres forældreskab er præget og udfordret heraf. Afslutningsvis skal det pointeres, at lige netop attentatet ved Kulturhuset Krudttønden og synagogen i Krystalgade ikke kun er italesat af Jamilla men også af Nura (Nura 2015:II.245-250), hvilket vi finder bemærkelsesværdigt. Deres referencer til attentatet kan anskues som dramatiske i forbindelse med at de italesætter de stereotyper, de oplever, der knytter sig deres etniske minoritetsbaggrund. Det indikerer, *hvor* indlejret bevidstheden om stereotypierne om kriminelle og radikaliserede unge med etnisk minoritetsbaggrund er for disse informanter. Det viser endvidere hvor stort et pres, det må være som mor at skulle forholde sig til, at det er denne stereotypi, som deres børn kan blive mødt med i samfundet. Dermed bliver informanternes bevidsthed omkring og oplevelse af deres egen udsathed som minoritet en tydelig udfordring i deres forældreskab.

Delkonklusion

Nærværende analysekapitel har påvist, hvordan informanterne italesætter, at de oplever at blive mødt med fordomme og stereotyper knyttet til deres etniske minoritetsbaggrund. Dermed er det identificeret, at de pålægges en etnisk bevidstliggørelse, som fremstår begrænsende for deres handlemuligheder som forældre. Endvidere har kapitlet ud fra informanternes fortællinger påvist en bevidsthed blandt informanterne omkring deres samfundsmæssige position som 'outsidere' i forhold til den etniske majoritet som de 'etablerede' i samfundet. På analytisk niveau er det identificeret, at informanterne reagerer herpå ved at distancere sig fra stereotypen om stigmatiserede individer med etnisk minoritetsbaggrund i et forsøg på at undgå majoritetens stempeling. Særligt fremstår stereotyperne om unge kriminelle med etnisk minoritetsbaggrund som et aspekt, informanterne distancerer sig fra og er bevidste om, at deres børn ikke skal bekræfte. I den forbindelse har kapitlet påvist en ambivalens i selvfrestillingerne blandt informanterne, idet de distancerer sig fra sin 'egen' gruppe af stemplede 'outsidere', men samtidig ikke kan frigøre sig fuldstændig herfra. Kapitlet har påvist, at det kan ses som et udtryk for, at alle informanter er utrolig bevidste om disse stereotyper, hvorfor deres fortællinger herom vidner om, hvor stor en udfordring det må være for dem at være nødsaget til konstant at forholde sig til deres minoritetsposition, hvorfor det kan anskues som et udfordrende livsvilkår i deres forældreskab.

Således har nærværende analysekapitel påvist informanternes udfordringer i forhold til deres bevidsthed omkring deres etniske minoritetsbaggrund. Det er en bevidsthed, der er gældende for flere af informanterne, uafhængig af om de er opvokset i Danmark eller ej, hvilket fastslår denne bevidstheds indflydelse på informanternes forældreskab.

Kapitel 7: Konklusion

Konklusionen besvarer undersøgelsens problemformulering, som lyder: *Hvordan oplever og fremstiller mødre med etnisk minoritetsbaggrund deres forældreskab, og hvilke udfordringer kommer til udtryk i deres fortællinger?*

Konklusionen opsummerer undersøgelsens væsentligste analytiske fund i relation til det sociale arbejde og bærer i den forbindelse præg af en diskuterende og perspektiverende form i henhold til undersøgelsens fokus på informanternes udfordringer i deres forældreskab.

Med udgangspunkt i informanternes fortællinger kan det konkluderes, at der blandt mødre med etnisk minoritetsbaggrund *kan* være en lang række udfordringer forbundet med deres forældreskab i Danmark. Opsummerende er undersøgelsens informanter alle mødre med etnisk minoritetsbaggrund, der er født i ikke-vestlige lande. Informanterne er inddelt i én gruppe, der har haft deres opvækst i Danmark sammen med deres familier, og én gruppe der har haft deres opvækst i dét land, de også er født i, og er kommet til Danmark som voksne udelukkende med deres ægtefælle som familie. Hertil kan informanterne inddeles i henholdsvis en gruppe af fraskilte og gifte mødre.

Den informantgruppe, der er opvokset i et andet land end Danmark, er udfordrede på nogle særlige parametre i forhold til at føle sig afskåret fra deres familier og isoleret i deres tilværelse i Danmark. Det gør sig gældende, idet disse informanter fremstiller familiens støtte som udelukkende tilhørende den kultur, de forbinder med det land, de er opvokset i. De italesætter således den familiære støtte som kulturelt funderet, hvorfor der kan identificeres en essentialistisk kulturopfattelse, som, vi tolker, kan begrænse dem i deres mulighed for at håndtere de udfordringer, der er forbundet med at være fysisk afskåret fra deres familie. Herudover udgør dansksproglige vanskeligheder en udfordring i informanternes forældreskab i form af en frygt for at blive stemplet med et karaktermæssigt stigma som en 'resourcesvag mor'. Dertil begrænser deres dansksproglige vanskeligheder mulighederne for at udøve deres forældreskab i overensstemmelse med det idealtypiske autoritative forældreskab, som er baseret på en gensidig dialog mellem forælder og barn. For nogle af de informanter, der ikke er opvokset i Danmark, vanskeliggør deres dansksproglige udfordringer dermed deres muligheder for at indgå i en sådan dialog. En mere enkeltstående udfordring i forbindelse med at føle sig isoleret kan identificeres i to informanternes fortællinger om deres isolerende og undertrykkende ægteska-

ber. Herudfra kan det konkluderes, at et sådan ægteskab kan medføre udfordringer i forældreskabet i form af begrænsede handlemuligheder som kvinde og mor.

Fælles for alle undersøgelsens informanter er, at de oplever et forventningspres fra deres etniske bagland, som primært knytter sig til samspillet mellem deres sociale kategorier etnicitet og køn. Der er tale om et forventningspres, som, vi tolker, omhandler det at skulle efterleve et kollektivistisk livssyn, en husmorlivsform og et autoritært forældreskab, hvor de som forældre holdes ansvarlige for deres børns handlinger. Afviger de fra disse forventninger, stemples de med et stigma som en 'dårlig mor', hvorfor det kan identificeres, at de er udsat for effektiv social kontrol og dermed er udfordrede i deres forældreskab. I den forbindelse er de fraskilte mødre særligt udsatte i deres forældreskab, idet de skal modbevise det stigma, som deres etniske bagland stempler dem med på grund af deres fraskilte position. Paradoksalt nok, finder vi, at informanterne selv er medvirkende til at reproducere det forventningspres, de oplever fra deres etnisk bagland i forhold til egne børn. I den forbindelse kan vi konkludere, at der opstår nogle dilemmaer, idet informanterne også udtrykker et ønske om at opdrage deres børn ud fra et mere individualistisk og autoritativt forældreskab i overensstemmelse med samfundsmæssige normative idealer i Danmark. Dermed oplever de at have nogle modsatrettede forventninger til udøvelsen af deres forældreskab.

I forlængelse af disse modsatrettede forventninger er det gennemgående for undersøgelsens informanter, at de oplever det udfordrende at navigere mellem de forventninger, der gør sig gældende i henholdsvis deres etniske bagland og det etniske majoritetssamfund. For de informanter, der ikke er opvokset i Danmark, kommer det til udtryk, idet de fremstiller det som udfordrende at tilpasse sig de dominerende normative forventninger til forældreskab i Danmark, hvilke de italesætter som værende meget anderledes end de normer for forældreskab, de er opvokset med. For de informanter, der er opvokset i Danmark, identificerer vi særligt store udfordringer i deres forældreskab, idet de i større grad har internaliseret nogle af værdierne i det individualistiske livssyn gennem deres egen opvækst i Danmark. Derfor oplever disse informanter i særdeleshed et krydspres af modstridende forventninger til det deres forældreskab. Informanterne håndterer dette krydspres på forskellig vis ved at benytte sig af forskellige strategier. Heraf tolker vi af informanternes fortællinger, at hvis de vælger en strategi, hvor de forsvare deres egne valg ud fra et mere individualistisk livssyn, stemples de af deres etniske bagland med et stigma som en 'dårlig mor', og vælger de at skjule deres afvigende adfærd for deres etniske bagland, betyder det, at de er nødsagede til at føre et dobbeltliv. Denne begrænsning af handlemuligheder anser vi som en udfordring i forældreskabet.

Fælles for informanterne, der både er opvokset i Danmark og i de lande, de også er født i, er, at de italesætter stereotypier i det danske samfund, som de knytter til deres etniske minoritetsbaggrund. Blandt informanterne er der en gennemgående bevidsthed om og bekymring i forhold til selv at blive italesat ud fra disse stereotypier, hvorfor de distancerer sig fra deres 'egen' etniske gruppe. Denne konstante bevidsthed om at skulle modbevise stereotypier, konkluderer vi, er et udfordrende livsvilkår i informanternes forældreskab.

Således kan vi af undersøgelsen konkludere, at informanterne står over for en lang række udfordringer i deres forældreskab i Danmark. Vi vurderer, at det i særdeleshed gør sig gældende i forbindelse med at navigere i et krydspres af forventninger til deres forældreskab, idet krydspreset betyder, at deres handlinger i forældreskabet risikerer at blive stemplet som afvigende i flere kontekster. Undersøgelsen bidrager således med en forståelse af, hvad disse forventninger består af, i hvilke kontekster de fremstår dominerende, og deres betydning for mødres handlemuligheder i forældreskabet. En forståelse af disse udfordrings karakter ansøger vi som en nødvendighed for i det sociale arbejde at kunne støtte den enkelte mor i at håndtere sit forældreskab. Vi antager ikke, at alle mødre med etnisk minoritetsbaggrund har brug for særlig støtte. Men vi ønsker i stedet at bidrage til, at der i det sociale arbejdes møde med mødre med etnisk minoritetsbaggrund er et kendskab til og en forståelse for de udfordringer, som, undersøgelsen påpeger, *kan* være af betydning for forældreskabet.

Konklusionen viser de mange udfordringer, undersøgelsens informanter står over for i deres forældreskab. Der fremstår mange begrænsende dominansforhold og undertrykkende vilkår i deres fortællinger, som på sin vis kan risikere at bidrage til det konstruerede stereotype billede af 'ressourcesvage etniske minoritetsmødre'. Som pointeret indledningsvist, er dette ikke hensigten med nærværende undersøgelse. Vi ønsker tværtimod at skabe en forståelse for den enkelte informants unikke livssituation og de faktorer, som vedkommende selv italesætter som betydningsfulde. En forståelse for mødrenes udfordringer giver samtidig et indblik i deres evne til at håndtere og navigere i deres forældreskab. Informanterne fremstår således også som handlekraftige mødre. Informanternes fortællinger om deres forhenværende udfordringer, som de *har* gennemgået og overvundet, er eksempler på, at der er tale om overkommelige udfordringer, hvorfor især disse fortællinger giver indblik i det forandringspotentiale, som målgruppen besidder. Herudover kan informanternes fortællinger om deres håndtering af krydspreset ved hjælp af strategier såsom at lyve om eller skjule deres adfærd over for deres etniske bagland, betragtes som udtryk for, at de udvider grænserne for deres handlemuligheder, idet de således i højere grad formår at udøve deres forældreskab i overensstemmelse med eg-

ne ønsker. Et mere entydigt fokus på målgruppens styrker og forandringspotentiale kunne derfor være interessant af belyse mere dybdegående i en videre undersøgelse for at skabe et bedre grundlag for at understøtte mødre med etniske minoritetsbaggrund i det sociale arbejde.

Undersøgelsen tager udelukkende udgangspunkt i informanternes fortællinger om deres forældreskab, og de udfordringer der i den forbindelse kan identificeres i relation til deres etniske minoritetsbaggrund. Undersøgelsen har derfor udelukkende et forældreperspektiv, hvorfor informanternes udfordringer i deres forældreskab ikke belyses i forhold til, hvilken betydning det har for deres børns opvækstvilkår. I en videre undersøgelse ville det derfor være interessant at undersøge, hvordan informanternes børn selv italesætter deres opvækst. Det kunne bidrage med en forståelse for, hvordan nogle af de udfordringer, vi har identificeret i denne undersøgelse, afspejler sig i og påvirker børns opvækstvilkår. Eksempelvis fremgår det af afsnittet, *Det reproducerende forventningspres*, i undersøgelsens fjerde kapitel, at samtlige informanter har en række fastlåste forventninger til deres børn. Som det af fremgår af konklusionen, betyder det, at de reproducerer et forventningspres sammenligneligt med det forventningspres, de selv er underlagt fra deres etniske bagland på trods af deres fremstillinger af et ønske om at give deres børn en friere opvækst, end de selv har haft. I den forbindelse ville det derfor i en videre undersøgelse være interessant at belyse, hvordan informanternes børn selv italesætter deres forældres forventninger til dem. En sådan undersøgelse vil kunne bidrage med en uddybende forståelse af, hvorvidt informanterne reproducerer et forventningspres til deres børn, og hvilken betydning det har for børnenes liv.

Litteraturliste

- Baumrind, Diana (1966): Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, nr. 37(4): 887-907.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie; Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen (2011): *Familien betyder alt. Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Goffman, Erving (2009 [1963]): *Stigma. Om afvigerens sociale identitet*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Goffman, Erving (2014 [1959]): *Hverdagslivets rollespil*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Højberg, Henriette (2007): Hermeneutik. I: Lars Fuglsang, Klaus Rasborg & Poul Bitsch Olsen (red.): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Højrup, Thomas (2010[1989]): *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Hestbæk, Anne-Dorthe (1999): Forældreskab i det moderne samfund. I: Lars Dencik & Pr Schultz Jørgensen (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2014): Dramaturgisk sociologi – om Erving Goffmans metafor om vores rollespil i hverdagen. I: Erving Goffman: *Hverdagslivets rollespil*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Järvinen, Margaretha (2004): Life Histories and the Perspective of the Present. *Narrative Inquiry*, nr. 14(1): 45-68.
- Järvinen, Margaretha (2005): Interview i en interaktionistisk begrebsramme. I: Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer (red.): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009): *InterView. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lykke, Nina (2003): Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. *Tidskrift för genusvetenskap*, nr. 1: 47-56.
- Lykke, Nina (2008): *Kønnsforskning – en guide til feministisk teori, metodologi og skrift*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Mik-Meyer, Nanna & Margaretha Järvinen (2005): Indledning: Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. I: Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer (red.): *Kvalitative me-*

- toder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Mørck, Yvonne (2005): Intersektionalitet og diversitet: Fadimesagen. I: Henning Bech & Anne Scott Sørensen (red.): *Kultur på kryds og tværs*. Århus: Forlaget Klim.
- Mørck, Yvonne (2008): *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur. (69-91).
- Rahbek Christensen, Lone (1997[1987]): *Hver vore veje. Livsformer, familietyper og kvindeliv*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Roald, Tone & Simo Køppe (2008): Generalisering i kvalitative metoder. *Psyke & Logos*, nr. 1(29): 86-99.
- Schmidt, Garbi (2002): Betydningen af familieformer og familietradition for integrationsprocesserne. *AMID Working Paper Series* nr. 21. Hentet den 15/10/2015 fra: http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_21-2002_Schmidt.pdf
- Skytte, Marianne (2016): *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. 4. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.
- Social- og Integrationsministeriet (2013): *Måltrettet integration – et fælles ansvar. Anbefalinger fra Task Force om integration*. København: Social- og Integrationsministeriet.
- Socialstyrelsen (2014): *Hvad er social kontrol?* Odense: Socialstyrelsen.
- Thagaard, Tove (2008): *Systematik og indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag.
- Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (2015): *Integration: Status og udvikling 2015*. København: Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet.
- Yuval-Davis, Nira (2006): Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice*, nr. 40(3): 197-214.
- Østergaard Møller, Simon (2009): Etnisk stigmatisering og outsideridentitet i Danmark. I: Jørgen Elm Larsen & Nils Mortensen (red.): *Udenfor eller indenfor. Sociale marginaliseringsprocessers mangfoldighed*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bilag 1: Interviewguide

Indledning: ”Vi er i gang med at skrive en universitetsopgave, som handler om det at være mor i Danmark. Vi vil gerne høre om dine oplevelser og erfaringer med at være mor. Vi er ikke selv mødre, så det er *dig*, der er eksperten. Vi optager interviewet, så vi bedre kan huske, hvad der bliver sagt. Vi bruger ikke dit rigtige navn i opgaven, så du er helt anonym.”

Hvor mange børn har du?

Hvor boede du, da du fik dit første barn? Hvordan var det at få barn der?

Hvor boede du, da du fik dine andre børn? Hvordan var det at få barn der?

- Er der nogen forskel på at få børn i ... og i Danmark?

Hvordan vil du beskrive dig selv som mor?

- Hvad er din vigtigste opgave som mor?

Hvilke drømme og forventninger har du til dine børn?

- Hvorfor betyder det så meget for dig?
- Hvad gør dig stolt som mor? (Bestemt situation)

Hvad er vigtigt for dig, når du opdrager dit barn?

- Hvorfor?

Har du ændret dig som mor, fra du fik dit første barn til nu?

- Hvordan, hvorfor?

Hvornår er man en god mor?

- Forventninger til dig selv som mor?

Er der forskel på at være mor og at være far?

Hvornår er man en god mor ifølge dit bagland og din familie?

- Hvad er en mors vigtigste opgave ifølge din familie/bagland?

Er der forskel på, hvornår *du* synes, man er en god mor, og hvornår *din familie/bagland* synes, man er en god mor?

- Hvordan påvirker det dig/skaber det nogle dilemmaer?

Hvornår er man en god mor ifølge det danske samfund?

Oplever du nogle forventninger fra det danske samfund, ift. hvordan du skal være mor?

- Hvordan påvirker det dig?

Er der forskel på, hvornår man er en god mor ifølge din familie/bagland, og hvornår man er en god mor ifølge det danske samfund?

- Hvordan påvirker det dig/skaber det nogle dilemmaer?

Hvad er godt, og hvad er svært ved at være mor med en etnisk minoritetsbaggrund i Danmark?

Hvordan er det at opdrage dine børn i en tværkulturel kontekst? Dilemmaer?

Hvordan er det at samarbejde med pædagogerne/lærerne i dine børns børnehave/skole?

- Oplever du nogle udfordringer i samarbejdet med skolen? (F.eks. lejrskole, seksualundervisning, sprog osv.)
- Har du oplevet nogle fordomme?

Baggrundsinformation:

- **Alder:**
- **Ægteskabelig status:**
- **Arbejde/uddannelse:**
- **Antal børn og deres alder:**
- **Fødeland:**
  - o Hvor gammel var du, da du kom til Danmark?
- **Årsag for bosættelse i Danmark:**

Bilag 2: Meningsanalysens temaer

I dette bilag fremgår en beskrivelse af meningsanalysens temaer samt et eksempel på en meningsanalyse. Meningsanalysens temaer er: *Isoleret tilværelse, tilværelsen i Danmark, drømme og forventninger, modstridende forventninger, bevidstheden af egen minoritetsposition, positioneringer og andet.*

Temaet *isoleret tilværelse* omfatter tematikker om at være isoleret i hjemmet uden megen tilknytning til det omgivende samfund. *Tilværelsen i Danmark* handler om, hvordan det er at komme til et fremmed land og skulle tilpasse sig de ændrede forventninger, det medfører. *Drømme og forventninger* dækker bl.a. over informanternes ønske om en bedre fremtid for deres børn i Danmark og betydningen af de forventninger, som informanterne og deres etniske bagland har til dem som forældre og til deres børn. *Modstridende forventninger* omhandler nogle af de dilemmaer, som kan opstå, når informanterne skal leve op til et forventningspres fra både det etniske majoritets- og minoritetssamfund. Temaet *Bevidstheden om egen minoritetsposition* handler om informanternes oplevelser med det at være en minoritet i samfundet. *Positioneringer* indeholder en række forskellige former for positioneringer, som informanterne taler sig ind i. Det er positioneringer som f.eks. *den gode velintegrerede mor, den atypiske mor, forbilledet* og *den udfordrede mor*. Det sidste tema, *Andet*, rummer resterende interessante tekststykker fra informanternes interviews, som ikke nødvendigvis har kunne kobles på de øvrige temaer men eventuelt anvendes i den egentlige analyse.